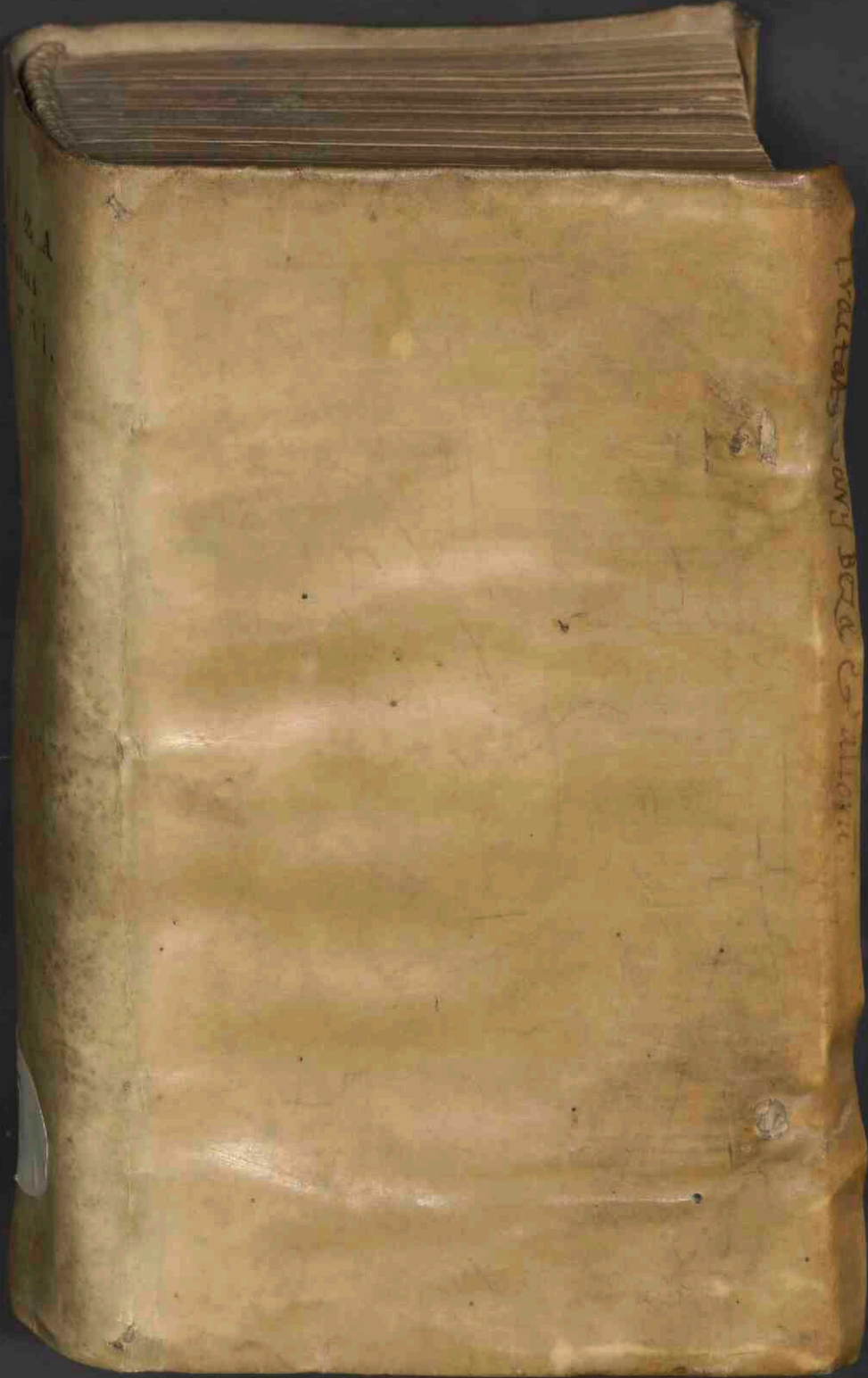

Ad repetitionem primam F. Claudij de Sainctes De rebus eucharistiæ controuersis.

<https://hdl.handle.net/1874/424830>

FACTORS WOLF BEA & ALLEN

18

**Dit boek hoort bij de Collectie Van Buchell
Huybert van Buchell (1513-1599)**

Meer informatie over de collectie is beschikbaar op:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Wegens onderzoek aan deze collectie is bij deze boeken ook de volledige buitenkant gescand. De hierna volgende scans zijn in volgorde waarop ze getoond worden:

- de rug van het boek
 - de kopsnede
 - de frontsnede
 - de staartsnede
 - het achterplat

**This book is part of the Van Buchell Collection
Huybert van Buchell (1513-1599)**

More information on this collection is available at:

<http://repertorium.library.uu.nl/node/2732>

Due to research concerning this collection the outside of these books has been scanned in full. The following scans are, in order of appearance:

- the spine
- the head edge
- the fore edge
- the bottom edge
- the back board

T. B E Z A
Tractatus
V a r i i .

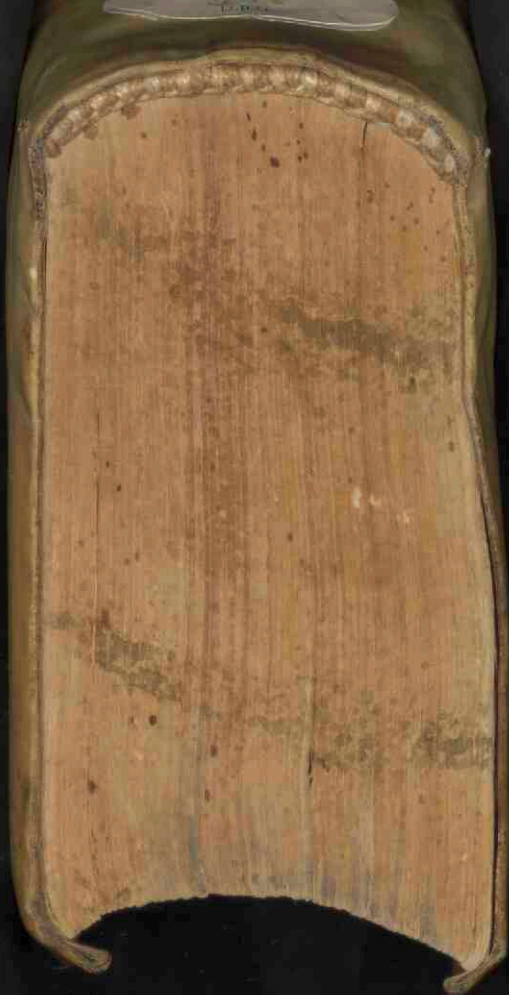
E oct.

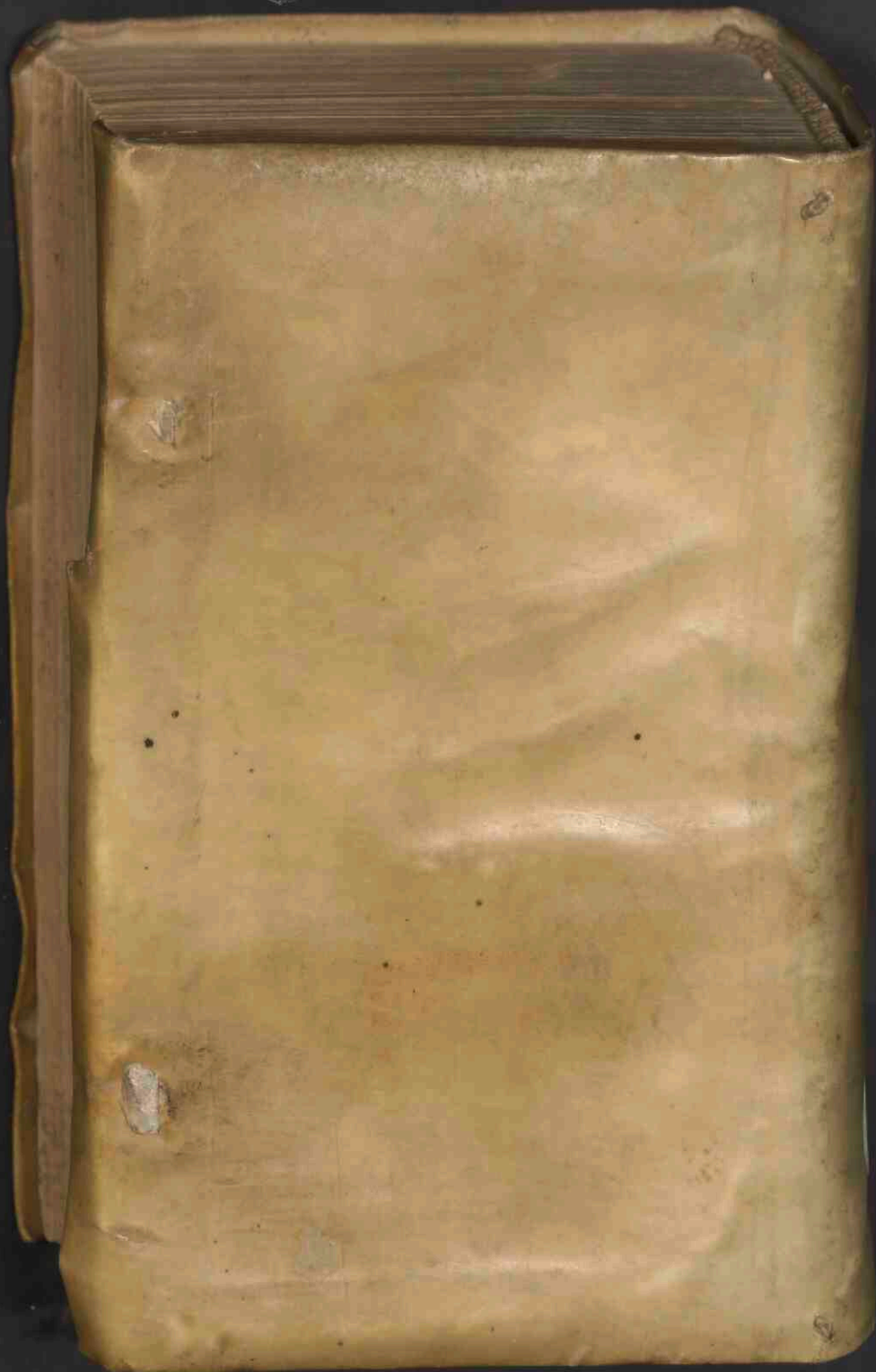
501

U.B.U.

1724
VARY
P...

Theologia

Octavo nº. 501.

†

AD

REPETITIO-

NE M PRIMAM

F. Claudij de Saintes De

rebus Eucharistiae

controuersis.

THEODORI BEZAE

Responsio.

GENEVÆ

Apud Eustathium Vignoni.

M. D. LXXVII.

REPUBLIQUE

FRANÇOISE

CONSTITUTIONNELLE

ET

LIBRE

LE 14 JUILLET 1789

PAR

LE

PEUPLE

LE 14 JUILLET 1789

PAR LE PEUPLE FRANÇOIS

M. D. C. C. C. L. X. V. I. I.

1.

THEODORVS BEZA

G. N. IN FORO PARI-

sienſi cauſatum patrono:

S. P. D.

VLTVM debere me tibi pro-
fiteor de re nihili, qui magnum
illud Claudij noſtri volumen
tam diu poſt eius etiam editio-
nem a me expectatum miſeris, id eſt *ἡμετέριον*
καὶ λοιδοριῶν ἀμάξας. Auebam enim ſcire
ecquid iſte tandem, poſt tot terra marique
diſcuſſationes, proferret quod non eſſet ab
aliis dictum & a noſtris refutatum, qua in
re meam opinionem ne in hoc quidem ſeſel-
lit quòd pleraq; ex malis deteriora fecit. In-
re an iniurià hoc dicam æquum eſt ut ex re
iſta eſtmetur. Sed vide, qua ſo, quanta iam
mihi dignitas ex iſtius inſectatione acceſſe-
rit. Scis enim iſtic non deeſſe, qui me Episco-
patum neſcio quem hic gerere, imò etiam in
Galliis regnum quoddam affectare, tum vo-
ce tum ſcriptis clamitent. Sed quid ſi Papa

EPISTOLA.

iam euasi? Est istic moribus iam pridem receptū, ut uni Romano pōtifici fas sit Episcopos creare, etsi hanc potestatem cum Regibus postea Antichristus est partitus, nescio an militum exemplo, qui crucifixi Domini vestes inter se diuiserunt. Quæris quid hoc rei sit? Dico ingratum istum iam, & fratrem (siue Monachum) simul & Episcopum, quem episcopatum ait sese heri sui intercessione, regū duorum nominatione, prioratus sibi in hunc usum ab eodē hero suo Cardinali donati cōmutatione, post alios multos frustra captatos consequutum, nobis propriè referre acceptū debuisse: sicut meministi factū superioribus annis, ut Archipoeta ille vester Abbas crearetur. Negas? imò ut ipsemet testatur, quauis prada iam esset ab ipso irretita: non est tamen ad Cardinalium collegium de admittenda regis nominatione prius relatum, quàm de librorum in nos Caluinianos editione, duobus prioribus pro arrabone missis, fidem fecisset. Imò (ut etiā videas, quàm ille sacer Antichristus in nostri gratiam benignus & liberalis esse cōsueuerit) quas aliis solet bullas magno pretio addicere, gratuito est isti largitus. An illa porro adipiscendi Episcopatus ratio sit veteribus canonibus cōsentanea, & quo pudore à duobus nostris regibus in sui
 ipsius

EPISTOLA

ipsius gratiam factum probet quod à S. Lu-
 douico vsque adeo laudat fuisse repudiatum
 ut etiam pontificis diploma quo nominan-
 dorum episcoporum potestas ipsi tribueba-
 tur in ignem coniecerit, ipse viderit, quod
 sine ipsius detrimento fiat. Illud quidem cer-
 tè ipsi exprobrari non posse fateor, quod con-
 tra veteres Canones saltu, sicuti loquuntur,
 non ordine in istam sedem ascenderit, ut
 qui prius Cardinali suo totos, ut ait, sedecim
 annos fuerit ἀρόδος. Sed ne iocari me
 quisquam in re tam seria putet, & ne cui vi-
 dear hanc illi offam inuidere, quam per me
 sanè totā illi fas sit absorbere, quid tibi de
 hoc videtur, quod ab ipso Christo dicit Pe-
 trū fuisse causæ suæ quasi iudicē ac cogni-
 torē cōstitutū? annon, quæso, tibi, quū istud
 tam nefarium dictum legeres, illud Pauli in
 mentē veniebat, Aduertarius & efferens su-
 pra omne id quod dicitur Deus ac numē?
 I nūc & istū perditū mirare sese à nemine iu-
 dicandū iactare, qui suorū mācipiorū suffra-
 giis sedeat ipsius filij Dei iudex. Miror au-
 tem ab isto non etiam illud proferri, quod
 Christus Petri pedes lauerit. Sic enim quàm
 optimè suam illam subscriptionem defen-
 derit, Ad humillima beatissimorum pe-
 dum vestrorum oscula Fr. Cl. de Sainctes

EPISTOLA.

Episcopus Ebroicensis. *Atqui ne Euangelizantium quidem pedes Esaias beatos nedum beatissimos, sed pulchros dūtaxat vocavit. Et hæc est scilicet Ecclesia Catholica fides, hæc Petri Cathedra, hæc arca Noe extra quam non est salus. Quid vero? quum istū videres longum illum Cardinalium catalogum veluti indigitare quos ad miraculum vsque probos & sanctos vocat, in quibus nostræ gentis quosdam omnibus notissimos nominat: & quum istud legeres ubi de moribus Romanis agens, In omnibus, ait Romana Ecclesia seipsam præbet bonorum operum exemplum, risum an lachrymas continuisti? Rectè tamen istud inter multa tam mala, quòd Montanos illos pontificum catamythos præteryt. Deinceps verò illius ad Brunehildem epistola Gregorij particulam ab isto citatam legens, quòd sit istius adulatoris iudicium, & viam nostrorum temporum historiam nõ animaduertisti, nisi duas in vnã conflatas experiremur? Sic olim nimirum Dominus, & inuiti Bileami, & Caiaphæ imprudentis linguam non animū rexit. Avisopnoíav ipsius in historia Capeti præmitto. Nam Monachum scilicet ista βιωτική nefas est curare. Sed quàm est, obsecro, facetus homo iste quum ex perpetua Gallo-*
rum

EPISTOLA.

rum pro Romanis pontificibus sollicitudine,
 progressum monarchia Gallica metitur? &
 quum illū narrantē audis præliū illū vnū
 & alterum ipso spectatore, & alterius Mosis
 partes scilicet agēte, annō lōgē incūdisimū
 spectaculū cernere tibi vidēris, monachū vi
 delicet post principia & inter sarcinas secū
 de fuga potius quā de fide catholica cogitā
 tem, parta demū victoria mortuis, ac præser
 tim Illustrissimi præcipis cadaveri insultatē?
 Nec enim dubito quin istius carnificis insti
 gatione factum sit (quidni enim sic vocaue
 rim qui carne & sanguine quotidie pasca
 tur?) ut contra quā iste comminiscitur, nō
 modo non sit indignissima illius principis
 morti illachrymatum, quo nullum etas hæc
 nostra neque pientiorē neque generosiorē
 tulit, sed etiam illi quamvis perfidiosissime
 contra belli iura, perfosso sclopeti ictu capite
 trucidato, modis omnibus insultatum: abie
 cto etiam in coquinam tanti regij sanguinis
 principis cadavere, cuius tanquam mortui
 leonis barbam pueri vellent, donec affinis
 est repertus, qui sicut Nicodemus a Pilato
 mortuum reposceret. Et nos scilicet propter
 ea pessimā causam tutatos esse constiterit, si
 modo mentiti sunt qui Psalmo 79. his verbis
 de hostium barbarie conqueruntur, Dede-

EPISTOLA

runt cadauera seruorū tuorū escam volatilibus cœli, & carnē eorum quibus beneficis tuisti, bestiis agrestibus. *An iste verò quum ista & alia eiusmodi scriberet, obliuisci potuit controuersia inter Iobum & amicos ipsius agitata, in qua Dominus secundum Iobum contra ipsius amicos eodem prorsus, ac iste argumento vtentes, iudicium tulit? Bis superata à Beniamitis reliquæ tribus an propterea malam causam tuebantur? an nō iam pridē Satan istud occinuit, Hæc omnia tibi dabo si prostratus adoraueris me? Sed non omnes Christi spiritu ducuntur quos Satan compellat, quos tamen nunc saltem meminisse oportuit esse ἐξ Ἰσραὴλ ἀδωπα δ' ὤπα, nec esse vt Dei, ita etiam Satana, munera ἀμεταμέλητα. Quinetiam hoc iste vt singulare quiddam annotat, (ego planè ominosum dixerim,) quòd à Carolo quidem rege fit vltimus, ab Henrico verò primus Episcopus nominatus, scilicet (sicut ipsemet in causa sua dicit, ne quid ad blasphemiam deesset) vt esset ipse quidam duorum regnorum nexus & lapis angularis. Egregium sanè commentum, & Monachi blasphemici cerebro conueniens, qui quoniam fortasse papatum iam spe deuorauit, iam sibi non dubitat filij Dei propriam appellationem vendicare.*

Quid-

EPISTOLA.

Quidni enim id faciat Christianorum Episcopus, ipsummet Christi corpus intra domicilium pectoris sui circumgestans ut Christus non modo uiuat in eo scilicet, sed etiam quasi ἐγὼ ἑαυτοῦ ὡς loquatur? Rectè tamē, fateor, & iustè fecit iste, si modo valet uestra Iustitiæ suum cuique tribuentis definitio, quum libros pro istius Eucharistiæ Cyclopica defensione scriptos, Antichristo Romano, unico illius monstri creatori, consecrauit, id est, fumos fumorum uenditori rependit. Quo enim nomine potius istorum nugas sanctissimas appellem, qua de re ut plane liqueat age quàm putida sit ista σοφιστικὴν uideamus.

Sacramentum corporis & sanguinis à quibusuis accedentibus accipitur,

Ergo à quibusuis accipitur corpus ipsū Christi.

Deus nunquam offert Sacramentum absque re Sacramenti,

Ergo nunquam illud absque ista accipitur.

Deus non est mendax,

Ergo quisquis Sacramentum accipit, corpus etiam Christi accipit.

Christus dixit, Hoc est corpus meum,

Ergo panis tràssubstantiatur in corpus, vel consubstantiatur realiter cum corpore.

Ex unico pane nõ possunt edere oēs Chri-

EPISTOLA.

stianipenè innumerabiles.

Ergo qui panis dicitur ab Apostolo, ex quo omnes edimus, est ipsum corpus Christi.

Deus est omnipotens,

Ergo nec transsubstantiatio neque Consubstantiatio neganda.

Viçtima adumbrantes Christum, corporaliter maçtabantur & comedebantur,

Ergo non satis est Christum corporaliter immolatum esse, sed etiam corporaliter est manducandus.

Moses demonstravit solū sanguinē typicū quum diceret, Hic est sanguis fæderis,

Ergo Christus quum diceret, Hic est sanguis meus, suum sanguinem nec aliud quicquam demonstravit.

Panis & vinum sunt corpus Christi & ore sumuntur,

Ergo corpus & sanguis Christi ore sumuntur.

Fides non ambigit de veritate & potentia verbi diuini,

Ergo simpliciter credendum panem esse substantialiter corpus Christi.

Ratio humana & sensus falluntur in plerisque rebus diuinis,

Ergo nec ratione nec sensibus utendum in re Sacramentaria.

Deus potest omnia,

Ergo

EPISTOLA,

Ergo potest efficere ut panis euadat corpus Christi.

Qui Christi participationem urgent in Cæna Domini, inter se dissident.

Ergo falluntur omnes.

Maxima pars hominum tuetur τὸ ῥητὸν in verbis institutionis,

Ergo vera est hæc sententia.

Allegoriis deceptus est Origenes cum multis aliis,

Ergo nullus tropus in verbis Cæna Domini admittendus.

Spiritualis verborum Christi explicatio magnas turbas parit in Ecclesia,

Ergo est falsa & impia.

Multi viri boni defenderunt τὸ ῥητὸν in verbis Cæna,

Ergo qui sic sentiunt boni sunt.

Multi ex iis qui τὸ ῥητὸν διαβοῶν in verbis Cæna tuentur, impiè viuunt,

Ergo sententia hæc est impia.

Sacramentum Cæna Domini habet aliquid peculiare,

Ergo ad huius Sacramenti naturam explicandam nihil attinet aliorum Sacramentorum collatio.

Corpus Christi non est exanguis,

Ergo sanguinis potus in calice non est neces-

EPISTOLA.

sarius.

*Christi caro ubique est, est adoranda,
Ergo Eucharistia est adoranda.*

*Et ista ubiquitarum portētoſe argumen-
tationes cuiusmodi tandem sunt?*

*Christus est Deus & homo inseparabiliter
& hypoſtaticè,*

*Ergo ubi diuina est natura (est autem ubi-
que) ibi quoque est humana.*

*Christus sedet ad dextram patris secun-
dum naturam humanam,*

Ergo est ubique secundū naturā humanam.

*Ascendit Christus in cælum, ut imple-
ret omnia,*

Ergo caro Christi est ubique.

*Omnis plenitudo deitatis habitat in
Christo,*

Ergo caro Christi est omni præſens.

*Nec verò facerem ineptiè diſinẽm, si hæc
perſequi liberet, quæ quũ videamus à mun-
do non modo recipi, sed etiam ſuſcipi, & qui-
dem tanto cũ ardore vel etiã furore, ut quid-
uis potius paſſuri plerique videantur, quàm
non dico ab iſtis apertiſſimis mendaciis diſ-
ceſſuri, sed paſſuri ut aliũ oculos aperiãt, quis
non animaduertat in iſis impletum quod ait
Apoſtolus de erroris ſpiritus effiçacia, & ho-
minibus eiũ vèv à Νόμιμον traditis? Quòd ſi*

EPISTOLA.

quis roget, cur igitur hac in re operam ponam, dicam quod res est. Erat hoc iam pridē mihi constitutum, istos semel missos facere.

Quia tamen ex nonnullis intellexi non deesse, qui quod nostra non legerint, per hunc Sophistam in mēdacio confirmētur, apud quos ipse quoque sic sese veditet, ut sua refelli nō posse tum sibi tum aliis persuadeat: vorandā hanc quoque molestiam mihi credidi, partim ne quis infirmus in errorem ab istis abducatur, partim ut si qui ex illis sanabiles sunt, agnita ipsorum fraude veram sententiā sequatur: cuius nostrae qualiscūque opella hoc tibi principium habeto, tantisperdum, quod breui, Deo fauente, sum factururus, ad cetera respondeam. Quod ad ceteros desperate per uicacia homines attinet, habeant sanē sibi similes labra lactucas, & qui sordescit sordescat magis ac magis, donec is in iudicio appareat, qui paleam à tritico separatam in horreum suum congeret. Bene vale. Geneuae XIX. Februarij, quo ipso die homines hoc anno apud vos in porcos sese penē trāssubstantiant, quae istic est pœnitentia ad Cyclopicum pascha celebrandum, παρασκευή. Anno temporis ultimi M. D. LXXVII.

T H. B E Z Æ R E-

*ſponſio ad F. Claudij de Sainctes
repetitiones de rebus Eucha-
riſtia controuerſis.*

Ad primæ repetitionis

C A P V T P R I M V M .

M A G N O illi tuo volumini, Santeſi,
quod tu Repetitiones aptiſſimè
vocaſti, quàm optiſſimè fieri à me
poterit, reſponſurus: vti tua quau-
uis non recta ſanè methodo co-

gor, ne fortè ſi ſingula tua veſtigia nō perſpuar,
diſſimulaſſe nonnulla vel ſubterfugiſſe videar.
Agimus enim in ſpeciè de vnico Eucharſtiæ Sa-
cramèto. Sed quū huius cōtrouerſiæ deciſio ma-
gna ex parte poſita ſit in recta Sacramenti defi-
nitionis explicacione, ea ſi nō improbè, at certè
imperitè à te prætermiſſa eſt, vt & illa quæ cum
definitione cohærent. Nihilo rectiùs autem à te
proponuntur tres, vt tu inquis, quaſtiones, de
quibus inter nos agi ſcribis, quæ ſcholæſtico mo-
re tuis verbis, & ſecundū à te propoſitā ſeriem,
ſic diſpono.

I De verborum ſignificatione, quibus Chriſtus
4. j.

Cap. I. AD REPET. SAINCT.

Eucharistiam instituit,

2 *De existentia corporis & sanguinis Domini sub specie panis & vini.*

3 *De eiusdem corporis esu & sanguinis potu, statuine debeant spirituales duntaxat, ut per fidem solum fiant, an rea es & substantiales. ut ipso facto corporis & sanguinis natura recipiantur à nobis, & immissa corpori nos totos alant ad vitam immortalē.*

De his autem perpetuò sic sensisse dicis Ecclesiam per totum orbem diffusam, ut asseruerit.

1 *Sensum institutionis, quem litera gignit mordicus esse retinendum.*

2 *Panem & vinum transire in corpus & sanguinem Domini, quæ loco illorum succedant: ac proinde*

3 *Corpus & sanguinem Domini re vera sumi.*

Huic autem veritati repugnare nos omnes, quos in factiones quinque nempe Lutheranos, Cinglianos, Buceranos, Calvinistas, Brentianos, denique nunc quidem diuidis: in eo quòd singuli in aliquam figuram verbum institutionis Eucharistia detorqueamus. Sed Lutheranos, & Buceranos in secundo & tertio capite ita consentire nobiscum, ut transubstantiationem tamen negantes doceant præsentiam corporis & sanguinis Domini non nisi in usu & sumptione Sacramenti inesse.

Cinglianos verò & Calvinianos hoc corpus & hunc sanguinem dicere tam longè remota esse à Sacramento, quàm calum à terra, neque aliter percipi quàm pura fide, neque aliud quicquam ex ipsis ad nos peruenire quàm gratiã, & nescio quid aliud spirituale.

Calvinianos tamè claudicantes. modò ad Lutheranos

ranos, modò ad Cinglianos propendêre, sed omni detracto fuce nouum modum præsentia excogitare, vt dicant panem & vinum esse efficacia signa corporis & sanguinis Domini: vt nõ solum per fidem, sed etiã re ipsa corporis Christi substantia cum pane (sed tamen extra panem) manducetur, & sanguis bibatur à spiritu nostro, quoties cum fide panem illum edimus, & vinum illud bibimus, adeò vt etiam indignè manducantibus offeratur corpus Christi cum pane, tametsi extra ipsam panem, & quanuis ab eis non manducetur. Itaque verba Domini, *Hoc est corpus meum* interpretari, *Hic panis est signum efficax corporis mei*, neque interea corpus & sanguinem propius nobis admouere quàm cælum terræ, sed spiritu. seu potius stultitia (vt tu scilicet sapiens loqueris) cælum peti iubere, vbi Christi caro defixa resideat.

Brentianos contrà contêdere Christi humanitatem toto cælo & terra, ac quocunque loco spargi & diffundi, eique æqualem diuinitati omnipotentiam & vbiuitatem tribuere.

Quum autem in omni controuersia primùm omnium sit animaduertendum, quibus de rebus quærat, accuratè quænam ista tua sint nobis peruestigandum puto. Dicis tribus de rebus à nobis disceptari. Imò sanè multò plura sunt in hac ipsa controuersia, de quibus inter nos contenditur, sicut inter disputandũ apparebit. Quòd si particulares quæstiones tibi libuit ad præcipua quædam capita reuocare, debuisse te dico itas potius quæstiones ponere, *Sitne corpus Christi nunc in terris situm: & Si situm est in terris*

Cap. I. AD REPET. SAINCT.

num in hoc Sacramento sitū sit. Et si sitū est, sine cō hoc pane & hoc vino, an verò in illorū expulsorū & ad nihilū redactorū locū succedant. His enim expofitis nullus erit tertiæ tuæ quæftioni locus relictus. Quæftio verò prima à te pofita nō ad rem ipsam fed ad eius probationē pertinet, quò etiā plurima alia Scripturæ loca fpectant, de quorū interpretatione nihilo magis inter nos cōuenit.

Secunda denique quæftio quam ponis, explicari commodè nifi noftra prima difceptata: non potest. Itaque videre omnes opinor negotium effe mihi cum eo homine, qui veritatem in difputando quærere minimè videri poffit. Age tamen conftitui per hæc quoque denia te perfequi, & ad illa fic tibi refpondeo. Lutheranos quos vocas, nunquam tibi concessuros mordicus magis à vobis quàm à fe τὸ πῖτον retineri. Agite igitur, fi vobis placet, cum Geminiano, vt Iurisc. loquuntur. Nam ego quidem quin vtri que plurimū in tribus iftis à vero aberretis non dubito.

Quod Buceranis tribuis, *Sacramenta* effe in ipfo duntaxat vfu Sacramenta, omnes nos (quos hæreticos appellas, ipse potiùs verè atolatra) vt verè dictum amplectimur.

Quod ad nos quos Caluianos appellas attinet, agnoscimus verè hæc nobis abs te tribui,

Humanitatem Chrifti tam procul nūc abeffe à fignis quàm cælum à terra, quum illa fit in cælis & nō alibi, figna verò fint in terris & nō alibi.

Signa panis & vini effe efficacia fymbola corporis & fanguinis Domini.

Præter figna panis & vini, quibufcunque accedentibus

cedentibus offerri quoque corpus & sanguinem Domini, quæ tamen à solis fidelibus percipiuntur.

Non tantùm quæ in Christo nobis obtinenda proponuntur, sed imprimis ipsum Christum nobis in hac actione sacra spiritualiter per fidem communicari.

Hæc, inquam, vt verbo Dei & perpetuo Apostolicæ ac orthodoxæ Ecclesiæ consensu confirmata contra Apostaticam Romanam Ecclesiam tuemur, cuius fermēto conspurcata adhuc est Lutheri doctrina non in hoc modo capite, sed etiam in alijs nonnullis. Sed in his te planè sycophantam esse dicimus.

Quòd illam humanitatis Christi in illis æternis Tabernaculis vsque ad vltimum illum diem commorationem transformes conclusionis & affixionis nominibus.

Quòd nos vtrinque propendere falsissimè confingas. Deinde quid istud sit tu videris, *non modo per fidem sed etiam re ipsa*. Tuum enim hoc est non nostrum, qui hæc inter se minimè sic comparamus. Nam illud *per fidem* ad instrumentalem causam, *Re ipsa* verò ad materiam, siue ad illud ipsum refertur quod fidei instrumento percipitur. At tibi cruditissimo scilicet theologo *per fidem* idem atque *imaginariè* declarat neque quod sit spiritualiter, re ipsa fieri videtur.

Illud quoque *ad nos peruenire* ambiguè abs te dicitur, qui nihil nobis admoueri, siue nihil ad nos peruenire putas, nisi si quid corpus nostrum contingat. At nos verè nobis ac re ipsa quoque

Cap.2. AD REPET. SAINCT.

insinuari dicimus, quod animo etiam solo percipitur, ac verissimam quoque ac realissimam esse credimus nostram cum Christo capite *NOI VOBIS* *VIU*, quod ex effectis etiam sensibilibus dignoscitur.

Illud autem quod de caelo per fidem & spiritum in his mysterijs petendo dicimus, si stultitia est, quid vobis quoque stultius est, qui sursum corda illos attollere iubetis, quos tamen Christi carnem inter sacrificorum manus quaerere docetis,

Postremò Sacramenti vox quum modò symbola per se considerata, modò symbola cum rebus ipsis, modò sacram ipsam totam actionem designet, homonymiam hanc distingui ab se oportuisse dico.

Brentiana deliria: id est, conflatam cum altera Eutychemismi parte Nestorij, blasphemiam, nos quoque detestamur & priores refutauimus.

AD CAPVT II.

Vnde petenda institutionis Eucharistiae explicatio.

CONTENDIS in hoc capite petendam esse veram Eucharistiae explicationem ex institutionis verbis, quod etiam Christi de coniugio aduersus Pharisaeos disputantis, & Pauli Corinthios huc reuocantis exemplo probas: Atqui, mi homo, tute hic tibi monstrum confingis quod oppugnes. *Ecquis enim nostrum (Brentianos vnos siue*
Vbiquitarios

Vbiquitarios excipio, qui à nobis exierunt, quia ex nobis non erant) hoc ipsum non sensit, scripsit, docuit? Itaque non potuisti certius ostendere quanto nos calumniandi studio exarsaris, quam quum nos scriberes, *omni studio id conari, ut verba institutionis examini hominum paulatim eripiamus, pro quibus alia substituamus etiam nunquam in scripturis audita.* Illud autem de quo controuertitur, quoniam tu eodem pudore retices patefaciam oportet. Tu ex vnis institutionis verbis decidendam omnem controuersiam arbitraris: Nos hæc ipsa institutionis verba quòd variè intelligi possint, partim cum nostræ fidei articulis coherentibus & indubitatis, partim cum ijs quæ de alijs Sacramentis eodẽ Verbo Domini traduntur comparari volumus, vt eadem demum interpretatio vera censeatur, quæ nihil habeat ab istis dissentaneum. Denique valere hîc quoque certissimam illam discernendorum omnium errorum normam obseruandam dicimus, vt ex locorum Scripturæ collatione controuersis omnibus quæstionibus veluti lux inferatur. Hoc verò te hîc faciendum negantẽ quis tandem toleret? Affers tamen has sententiæ tuæ rationes.

Vnam, quòd alia sit ratio Sacramentorum, quam reliquorum dogmatum, quæ fere sunt, perpetua, hominum nature ac rationi insita, cum alijs articulis fidei coniuncta, ab omnium temporum sacris Scripturibus tractata, & quæ possint, ex sese mutuo illustrari. Sacramenta verò certo tempore, loco, certisque ac conceptis Sceripturæ verbis institui, nec tantum describi, sed etiam quasi formari. Itaq; nec posse nec

a. iij.

Cap.2. AD REPET. SAINCT.

debere ex alijs Scripturę locis, sed ex proprijs dūtaxat suis sedibus explicari. Ergo verò multa hīc abs te falsa poni affirmo, ex quibus tamen ne hoc quidem quod tu vis efficiatur: id est, vt in scholis loquimur, nego antecedēs, & ipsam quoque consequutionē. Falsissima hęc duo esse dico, Sacramēta esse noua quædā dogmata & dogmata fidei esse ferè naturæ & rationi hominum insita, Affirmo contrā, idcirco esse instituta Sacramenta, vt sint dogmatum, id est, eorum quæ nobis credenda sunt, *σφραγιδες*? Nec minus illud abs te ineptè dici, quàm si diplomatibus appendi sigilla diceres, vt aliquid præter id quod in ipso diplomate descriptum est homines docerent. Aio & illud ex ipsis Christi verbis, carnem & sanguinem nobis non patefacere quæ Dei sunt, id est fidei nostræ placita imò τὸ τῆς σαρκὸς φρόνημα esse verum Dei odium, & quæ Dei sunt ne cogitare quidem nos ex nobis posse. Sumamus pro exemplo creationem mundi, quæ sanè videtur ex ipsis naturæ principijs peti posse. Dicit Apostolus & verè dicit fidei opus esse, quòd ea quæ cernimus, ex non apparentibus, id est, ex nihilo esse condita credamus: id quod vel vnicum illud Aristotelis de mundi æternitate dogma confirmat. Sunt scilicet sacrę triadis mysterium, hypostatica deitatis filij, & nostræ naturæ vnio, conceptus ex Spiritu sancto, partus virginis, petenda ex morte vita, resurrectio carnis, naturæ & rationi hominum insita. Sed hoc nimirum fundamentum monstris illis & Chimeris vestris nempe accidentibus sine subiecto, corpori nō quanto, trāssubstantiationi denique

nique substernere noluit qua in re pudendum illum errorem admittis, quem petitionem principij in scholis appellant. Sed quid si ne illis quidem concessis illud quod tu contendis consequatur? Sint igitur Sacramenta noui alicuius dogmatis tradendi causa instituta: sint certo loco, tempore, certis denique verbis constituta, descripta, efformata: an propterea efficitur dogmata ista noua, nihil prorsus cum aliis fidei articulis suapte natura cohærens, ac commune habere, ad cuius normam horum quoque nouorum dogmatum explicationem exigi oporteat? ac non potius perpetua est quædam omnium religionis Christianæ partium inter se, sicut in naturali ac minimè monstroso corpore, symmetria, analogia, connexio? Imò vt hoc quoque tibi largiamur, nihil habere coniunctum sacramenta cum alijs fidei articulis: an tu tamen inficiaberis communem ac generalem esse quandam omnium inter se Sacramentorum rationem ac definitionem, in qua proinde conuenire singula Sacramenta, quæcunque tandem illa sint necessariò oporteat? ac proinde falsum esse quicquid de singulari aliquo Sacramento sic dicitur, vt à generali definitione dissentiat? Neque enim vel specierum notiones *διακριτικά*, vel indiuiduorū proprietates notionem *συγκατακτινὴν* tollunt, sed ei potius superstruuntur, nisi fortasse vis hominem sic esse rationis participem, vt in animalis genere cum equo non sentiat. Restat igitur comparandas saltem esse inter se Sacramentorum institutiones vt eo deprehenso quod tum inter se commune tum proprium habent, ad eam nor-

mam postea singulorum explicationes exigantur. Sed hoc nimirum malè vos habet, quòd tum ex generali Sacramentorum definitione, quam studio prætermisisti, tū ex proprio cuiusque discrimine vestras illas Chimeras vanissimas esse probamus.

Altera tua ratio hæc est, *Res alias sine dogmata sint sine præcepta, magna ex parte præ se ferre quiddam naturale, perpetuum & per se existens: Sacramenta verò importare tantum quiddam arbitrarium, non perpetuam rationem includens, nec per se existens. Esse enim arbitraria subitanea, & temporaria, sicut circuncisio antequam institueretur, & Baptismus & nostra Eucharistia tempore Abrahæ, nihil fuerunt. Non debere ergo quod ad essentiam suam attinet, ex alijs rebus & dogmatibus & locis scriptura alienis iudicari: sicut absurdissimum iudicaretur ex creaturarum efficacia & medicina iudicare de luto & sputo, quo Christus illeuit cæci oculos, aut de illa piscina aqua.*

Respondeo rursus absurdissimam esse istam concludendi rationem. Quid enim obstat quominus aliquid sit arbitrarium, subitaneum, temporarium, & tamen aliquid commune & planè consentiens cum naturali & perpetuo quopiam habeat? Nec enim ista repugnantiam in ipsam rei naturam necessario invehunt. Deinde quantum tute abes ab ea quam nobis impingis hæresi, si Eucharistiam esse rem per se existentem negas? nisi fortasse ideo per se non existere arbitraris quoniam talis non nascatur, sed vi institutionis aut consecrationis conficiatur, quod si tu sentis, in aliud incommodum rursus incidis.

Cogeris

Cogeris enim aut Eucharistiam facere ab ipso corpore Christi diuersam, quod de signis tam verè nos dicimus, quàm vos perperam negatis: aut vni corpori Christi duo planè diuersa existendi principia tribuere, vnum videlicet in vtero virginis ex Spiritu sancti virtute, alterum ex certorum verborum pronuntiatione. Deinde si tibi concederem quod tu vis, nempe Sacramentorum essentiam toto genere à reliquis siue placitis, siue præceptis Christianæ religionis dissi- dere, an tamen propterea inter se quoque adeò repugnabunt, vt inter se conferri nullo respectu possint? Quod si possunt, cur non itidem debent vt inde falsarum explicationum vanitas deprehendatur? Ex alienis verò scripturæ locis fieri diiudicationem hanc debere quis tandem nostrum docuit? Denique quàm bella hæc tua est conclusio, Quòd diiudicari Christi miracula ex naturæ ordine non debeant, stultum etiam esse de Sacramentis, vel ex eorum cum alijs fidei articulis seu præceptis collatione, vel ex ipsorum mutua inter se cõparatione statuere?

Tertia verò hæc tua ratio est. *Latam esse differentiam inter ipsa institutionis verba, quæ Sacramentorũ essentiã describunt, & alia extra eam dicta de Sacramentis, quæ vel eò alludunt tantum vel aliquam eorum circumstantiam aut abusum perstringunt veluti si quis de circumcissione vellet non ex eius institutione statuere, sed ex scriptis Pauli quum circumcissionem pro nihilo habet, aut inter signa maledictionis cum præputio deputat. Sic hallucinantur (inquis) qui de nostris Sacramentis non ex eorum institutione, sed ex 1. Corinth. 10. decidere student*

Cap. 3. AD REPET. SAINCT.

Et tum ex veteri testamento corradunt, Agnus est pascha & similia, tum ex nouo alia congerunt ad exprimenda institutionis verba.

Assentior tibi perperam facere qui aliena, vel nihil ad rem pertinentia inter se comparant: tale vero quicquam à nostris admissum esse pernegamus, nec tu sanè vnquam ostenderis. Certè quod de Circumcisione profers, quasi ex vnis institutionis verbis quid de ea sit statuendum diiudicare oportuerit, non rectè abs te dicitur, quum ex alijs demum vtriusque fœderis locis quæ fuerit illius analogia & quis vsus multò plenius & vberius, quàm ex ipsa institutione paucissimis verbis per Mosen descripta intelligatur. locum autem illum Apostoli & alios tum veteris tum noui fœderis an ineptè cum ipsis institutionis verbis ad vestra refellenda comparemus, suo loco disceptabitur.

AD CAPVT III.

Figuratum dicendi genus magis esse proprium Sacramentorum institutioni quàm natiuam vocum significationem.

IN hoc capite de retinenda verborum institutionis Eucharistiæ proprietate differere incipiens contendis quatuor ob causas eam retinendam nullo figurarum velamento inuolutam. At contrà tute capite tertiæ repetitionis tertio agnoscis panem & vinum posse figuras, signa, similitudines vocari propter maximam eorum conuenientiam cum effectis corporis

corporis & naturalis & mystici. quod si verum est, certè vel contra id quod superiore capite docuisti istam conuenientiam aliunde quàm ex ipsis institutionis verbis petas necesse est, in quibus tale nihil commemoratur: vel duplicem vocum corporis & sanguinis interpretationem admittas oportet itémque verbum **E S T** totidem modis exponas: propriè videlicet quum corpori naturali, figuratè verò siue significatiuè quum mystico tribuetur. Itaque quanta sit vis veritatis vtinam nunc tandem animaduertas. Deinde si quid propriè dici putes, ex te quæsiuero, respondebis, opinor, natiuam significationem vocum sic abs te intelligi, quæ translaticia opponatur. At ego dupliciter dici posse dico voces propriè vsurpari: vno modo quum natiua sua significatione accipiuntur: altero quum ipsarum rerum subiectarum de quibus agitur peculiaris natura spectatur. Sic exempli gratia, si de picta sculptaue imagine loquens dixerim, Hic est ille Simson hostium Ecclesiæ domitor certè verbū **E S S E** aliã significationem induit quàm si de ipso vero Simsone ageretur, vt esset propositio identica, Vtra igitur in hac enuntiatione propria censebitur? non illa certè essentialis, quæ tametsi natiua est, tamè maximè impropriè & falsissimè rei pictæ vel sculptæ tribueretur, sed ista quæ asciticia est. Videtur igitur proprietatem vocū non ex ipsarum natura semper, sed ex rebus subiectis, siue de quibus agitur æstimari? adeò quidem vt quæ per se vera & propria est vocis significatio, falsa & impropria euadat si ad rem ipsam subiectam referatur: & cōtrà quæ suapte

natura est falsa & impropria, vera tamen & propria esse incipiat. Ergo, inquires, sacramenta vultis inanes esse imagines? nequaquam id verò. quanuis ne tu quidem, eo quod citavi capite, imaginis & figuræ vocem repudies. Quo enim iure id facias? Sed imagines esse dicimus veritate rerum quas significant minimè vacuas, quoniã id quod intellectui & fidei suggerunt, verè quoque à Deo spiritali modo participandum offertur. Ergo vt tandem hunc locum concludamus, scito nos quum verbum *Es s e* dicimus figuratè, id est, metonymia sacramentali, explicandum natiuam quidem illius vocolæ significationem cum hac translaticia comparare: sed eam tamen quæ rei de qua agitur maximè propria est aduersum vos vrgere, quum is demum propriè de re quaque loqui sit censendus, qui vocibus ad eã rem significandam appositissimis vtitur. Sunt enim voces rerum, non res vocum gratia institutæ. Dico igitur nos quum quæ de Sacramentis dicuntur sacramentaliter intelligenda docemus, etiamsi id fieri nisi natiua vocabuli alicuius significatione ad translaticiam accommodata non potest tamen maximè propriam significationem si rem ipsam spectes tueri: vos autem quum essentialiter intelligenda docetis quæ sacramentaliter dicuntur, maximè impropriam proprietatem ineptissimè, & quum de religione agatur, perniciosissimè defendere. Propterea si hæc quæ tu dicis (quod postea suo loco faciemus) persequi nunc liberet, cuius tu tandem vocolæ in institutionis formula proprietatem penitus obseruare comperieris? pronomem enim *H o c* modo
ad aliud

ad aliud quàm ad hoc ipsum quod manibus acceptum Christus frangebatur & distribuebat, id est, quomodo vel ad indiuidui vagi somniū vel ad sola accidētia, de quibus ne vobis quidem cōstare potest (nisi fortasse rotunda & alba fuisse panis illius fragmenta probaueris) seruata vsitata loquendi forma, transtuleris? Et quo tandem proprietatis genere, vel corpus essenziale Christi pro mystico corpore, vel indiuiduum illud vagum, aut accidentia panis, pro re quapiam ex multis granis, & multis acinis coadunata acciperis? Sed de his aliās. Nunc causas istius proprietatis retinendæ à te prolatas audiamus. Si, inquis, *argumenta de Sacramentis peti oportet ex institutione, necesse est eius rationem certissimam esse & propriam.* Rectius dixisses perspicuam esse oportere. De proprietate antea dixi, esse nimirum sæpenumero ex rei subiectæ, non ex ipsa per se voce diiudicandam. Id enim maximè perspicuè dici quæ rei subiectæ maximè conueniat, siue propria siue translatica significatione voces ipsæ vsurpentur. Ergo, inquis *minimè figuratam esse oportet. Repugnat enim institutionem esse fundamentum veritatis & ipsam figuratam esse, quia in figurata loquutione nulla veritas fundari potest.* Distingo figuræ appellationem, quam si accipis pro merè allegorico aut parabolico sermone, quid hoc aliud est quàm nobis illudere? Num enim metonymia sacramentalis, aut alius eiusmodi tropus, allegoria est vel parabola? Quæ tu hîc igitur ex Irenæo & Augustino citas vt allegorica ostendas aliunde illata luce indigere, non contra nos sed contra vestra illa deliria faciunt, quibus

Cap. 3. AD REPET. SAINCT.

vniuersam scripturam sacram in fabulas verè
 γραφίδεις transformastis. Figuratè verò dicta esse
 non posse certa veritatis fundamenta ne in alle-
 gorijs quidem perpetuum esse dico. Quæ tu po-
 stea garris de nostra in explicandis institutionis
 pauculis verbis repugnantia cuiusmodi sint suo
 loco expendemus. Sed quod scribere ausus es,
*nolle nos rem Cana ex institutione indagari, adeoq;
 institutionis verba subsannare, & ea nobis obijci mo-
 leste ferre, falsissimè & impudentissimè à te con-
 fingi Deum & homines testamur.* Declamitas
 postea quum res noua traditur, & in qua nemo
 sine summo periculo possit hallucinari (cuius-
 modi est Eucharistia) non esse admittendas im-
 proprias & ambiguas phrasas. Concedo, & im-
 propriū esse rursū nego quod optimè rei sub-
 iectæ conuenit. Ambiguum autem si vocas quod
 plures sensus admittit, vide quousque progredi-
 aris. Dogma fidei Christianæ vel præcipuum
 est, Verbi æterni ἐσαρκωσις. At illud *Verbum caro
 factum est* homonymiæ in singulis vocibus obno-
 xium esse, ideóque ab hæreticis exagitatum nō
 ignoras. & à quibus hæreticis? ab ijs qui natiuā
 illarum vocum significationem sectati sunt, con-
 tra quos ostēditur Filium Dei similitudine qua-
 dam aptissima λόγον non tamen *πρωφαικόν* sed ἐν-
 διάδετον vocari: carnis autem appellatione to-
 tam humanam naturam *συνειληχικώς* declarari:
 factum denique non transmutatione sui ipsius,
 sed alterius assumptione dici. Et quàm multa al-
 lia possent similia proferri. Res autem sic habet.
 Etiam si voces per se ambigæ & diuersam in-
 terpreta-

terpretationem admittentes vsurpentur, tamen
 pro non ambiguis censentur, quoties alterius
 sententiæ absurditas ex rei ipsius de qua discep-
 tatur natura non obscure dignoscitur. Sic verbi
 appellatione non significari prolatum sermonē
 ex eo manifestum est, quod Filius Dei quum sit
 Deus, & per quem Pater omnia condidit, neces-
 sariò sit aliquid *ὕψιστος ἐν οὐρανῷ*. synecdoche verò in di-
 ctione carnis vel ex communi Hebræorum vsu
 intelligitur. Factum esse denique accipi pro
 transmutatione eius naturæ dici non potest, in-
 quam nulla cadat mutatio. Sic quoque in Sacra-
 mentis si signum dicatur illud ipsum esse cuius
 Sacramentum est, miserabilis est seruitus ac pla-
 nè carnalis, literam sequendo signa pro rebus i-
 psis accipere, vt scitè scribit Augustinus de Eu-
 charistia ipsa differens, sicut signa inutiliter ac-
 cipere vagantis est erroris. *Rethorum, ais, præcep-
 tum est, τὰ κείνη κοινῶς, τὰ ἄλλα κοινῶς.* At Cœna hi-
 storia rerum ante a incognitarum & insolitarum con-
 stitutionem & euulgationem complectitur. Necessa-
 rium igitur fuit Christum dilucidè quid vellet effari.
 Concedo hoc quoque, & dico non potuisse dilu-
 cidius aut expressius declarari sacræ illius actio-
 nis mysticæ naturam & finem. Hoc enim dari
 quod Christus ipse manibus tenens tradebat,
 doceri verbis Apostolos non oportuit. Sed quor-
 sum hæc darentur, quarum rerum signa & cuius-
 modi signa essent, id verò ipsis declarari oport-
 uit: quod multò dilucidius fecit Christus quum
 signis tribueret ipsarum rerum appellationes,
 quàm si signa illarum esse simpliciter dixisset.
 Deinde etsi noua prorsus fuit hæc noui fœderis

Cap. 3. AD REPET. SAINCT.

obsignandi ratio tunc primùm à Christo instituta, tamen neque incognitum prius erat nouum ipsum fœdus, cuius exhibendi cognitione suo modulo imbuti & virtute seruati fuerunt quicunque Christi aduentum fideles antecesserunt: neque etiam ipsum nostræ cum Christo *κοινωνίας* mysterium translatis vocabulis edendi & bibendi significatum, erat discipulis in auditum, vt qui hoc idem dictum & spiritualiter explicatum ex præceptoris ore audierāt in ea concione quæ Ioan. 6. perscripta est. Itaque neque obstupuerunt: neque vt Capernaitæ durum hunc sermonem esse dixerunt: neque, vt de ambiguo sermone dubitarunt, quoniam hæc mysticè & spiritualiter intelligenda esse antea didicerant, sicut alicubi Chrysostomus obseruat. Denique elige vtrū voles: Si *κενὴ* ista fuisse vis, *κοινῶς* loquutus fuerit Dominus, quum vix aliter de Sacramentis vnquam sit loquutus Spiritus sanctus sin *κενὴ* fuisse maus, *κενῶς* sanè fuerit loquutus, ac proinde ineptè facis quum vulgatam & tritam significationem verborū in his mysteriis defendis: Itaque quod in sanctæ memoriæ virum P. Martyrem dixisti, improbum & impudentem fuisse Christianarum scripturarum deprauatorem, quin tibi potius ad amissim quadret, obscurum esse non potest.

AD CAPVT III.

Ex circumstantijs institutionis Cœnæ Domini non rectè
colligi *ῥὸ πατὴρ* retinendum.

NECIPISTUAM istam impropriâ proprietatem tueri argumentis à circumstantiis Cœnæ dominicæ desumptis. Et quoniam quæ de Sacramētis dicuntur sacramentaliter intelligenda dicimus, negas ex institutionis verbis erui posse hanc circumstantiam quòd Eucharistia sit Sacramentum (quod tamen verum esse concedis) quum nullum verbum de Sacramento faciat. In his verò paucis vide quàm multipliciter pecces. primùm enim admodum ineptè facis, quum hoc quo res ipsa vel an sit, vel quid sit constituitur inter circumstantias numeras. Deinde quum Eucharistiam esse Sacramentum colligi ex institutione posse negas, certè & illud fateris, id quod primariũ & præcipuum est in hac controuersia (rei videlicet de qua quæritur naturam & definitionem, quæ *ῥὸ τί ἐστίν*) vocatur) aliunde quàm ex ipsa institutione petendum. Itaque fundamentum illud abs te antea positum, quòd videlicet ex vnis institutionis verbis hæc omnis cōtrouersia sit decidenda, tute met euertis. Præterea quum Sacramentũ hoc esse non neges, & pro natura rerum intelligenda sint quæ de rebus dicuntur (nec enim res verborum, sed verba rerum causa sunt inuenta) quid ad nos attinet tantopere quætere quo ex scripturæ loco id eruarur? postremò & illud dico planè cæcum esse oportere qui ex illa

tota Christi actione non videat mysterium siue Sacramentum institui, quum regnū Dei, remissio peccatorum, fœdus denique illud nouum, sicut à Ieremia describitur, propriè loquendo, in esu & potu situm esse non possit. Reponis postea nobis rancidam illam & millies recoctam crambem, summum videlicet Euangelistarum & Apostoli in describenda Eucharistia consensum, quum alioqui soleant Euangelistæ mutuas operas tradere, & quod ab alio obscurius & figuratè est traditum, id alius magis propriè & plenius enarret. Atqui perpetuum hoc esse nego, nec tu vnquam probaueris. Dico præterea Euangelistas & Apostolum neque totidem neque isdem verbis vsos, quod ex ipsorum locorum collatione liquet. Affirmo & hoc tertium, Euangelistas & Paulū mutuas hinc sibi operas tradidisse. Verbū enim *ἁλόγαι* verbo *ἁλαεῖσιν* & τὸ δῖδομενον verbo *κλάμενον*, & τὸ το sine adiectione positum adiectione vocis *πότηριον*: & illud *Nouum testamentum in sanguine meo* per illa, sanguis meus Noui testamenti explicatur. Et additur tum à Luca tum ab Apostolo mandatū, à Mattheo & Marco prætermisum. Tu verò quid velles præterea ab eorum aliquo expressum vt nostra sententia valeret? nempe vt pro *EST* scriberet *SIGNIFICAT*, vel *HOC EST CORPVS MEVM SACRAMENTALITER* siue *IN MISTE- RIO*, siue *FIDE PERCIPIENDVM*, siue *SIGNVM* aut *SACRAMENTVM* *CORPORIS MEI*. Quid si verè nos vicissim exciperemus, vt vestræ illi quamuis inuisibili, tamen verè Cyclopicæ, manducationi locus aliquis relinqueretur

queretur, oportuisse aliquem Euangelistarū pro
 Hoc scribere ISTA ACCIDENTIA SINE
 SVBIECTO. vel ECCE CORPVS MEVM,
 & pro EST scribere TRANSSVBSTAN-
 TIATVR, & CORPVS SIMVLET SAN-
 GVIS, & pro OMNES scribere VOS SA-
 CERDOTE S? quid igitur? nempe neque Chri-
 stus sic loquutus, neque Euangelistæ & Apostoli
 sic scribentes, obscure, aut ambiguè aut inusita-
 tè, sed sacramentaliter de Sacramento loquuti
 sunt: neque causa vlla iusta fuit cur de vestris illis
 tam absurdis tam monstrosis, tam denique à Sa-
 cramentorum fine alienis figmentis deuitandis
 laborarent, quæ iure existimarunt nõ magis cui-
 piam Christiano in mentem venire posse, quàm
 naturalem petram fuisse Christum, quoniam di-
 citur petra fuisse Christus, aut agnum re ipsa
 Christus esse quoniam à Ioanne Baptista sic ap-
 pellatur. Ista denique quæ tandè calumniosa est,
Carnem, sanguinem, substantiam, edere, bibere, altare,
sacrificium, sacerdotium à nobis in ignotas & transla-
tas significationes trahi? Quid amplius? etiam, si
tibi creditur, spiritum in Baptismo pro aqua inter-
pretamur, & Patrem quoque & Filium negamus.
 Imò quis carnem & sanguinem in spectrū cum
 Martione transformat, nisi qui inuisibile & quā-
 titatis expertis corpus Christo tribuit? Quis Chri-
 stum priuat vera carnis substantia, nisi qui panis
 crustulo, imò etiam accidentibus sine subiecto
 illum includit? Edendi autem & bibēdi vocibus
 an non vos quoque nobiscum vtimini, quum de
 vnius virtutis Christi participatione merè spiri-
 tuali loquimini? altare quidem fateor nullum in

Cap. 5. AD REPET. SAINCT.

Christiana Ecclesia, nec sacrificium nec sacerdotium ad Christum rursus pro peccatis reipsa Patri offerendum relinquimus, quæ nō sine manifesta impietate ponitis. Spiritum pro aqua in Baptismo à nobis exponi falsissimum est, quum è contrario, Aquæ interdum vt & Ignis nomen pro Spiritu, ad eius in nobis effecta significanda poni dicamus. Neque tu id potes iure inficiari, quum sic passim loqui Prophetas & Apostolos ipsūque Christum nō ignores. Filii veram hypostasin à Patre esse rātū abest vt inficiemur, vt contrā, stertentibus vobis, & teterrimos illos Seruetum Gentilem, & Postellum in sinu fouentibus, hanc veritatem aduersus renatos Samosatenianos & Arrianos primi defenderimus. Quòd si Filii essentiam (quam tu perperam cum substantia hīc confundis) vis ab altera Patris essentia propagatam, quam nos vnicam esse in Filio & Patre tuemur, quanuis in Patre vt à nullo, in Filio vt à Patre per generationē communicata spectetur, iam te Dithēitā factum affirmo. neque id sanè mirū ab eo fieri qui tot nobis Christi corpora realia & essentialia fabricetur.

AD CAPVT V.

Ex circumstantia Christi ipsius Cœnā instituentis, colligi nō posse simpliciter *in partibus* in verbis institutionis retinendū.

AM accedis ad circumstantias personæ ipsius Christi & sic argumentaris. *Christus est omnipotens nec mentiri potest. Ergo potest efficere quod in Eucharistia testatur.*

Illud

Istud verò quis vnquam nostrum negauit? Sed hoc efficere vel potuisse vel voluisse quod tu dicis, id demum tibi probandum est, Rursum igitur id ipsum de quo ambigitur vt probatum assumis, quod est impudentis Sophistæ factum. Noluisset autem illum ac ne velle quidem potuisse quod dicitis, ex eo ipso colligimus quòd mentiri ac proinde còtradicientia velle nò possit: quod autem velle se testatus est idcirco efficere illum posse credimus, quoniam sit & verax & omnipotens, nempe vt verè ac re ipsa sese nobis in terra positus quanuis in cælis manēs, ad vitam æternā communicet, quod esse verè admirabile omnipotentix diuinæ mysterium Apostolus meritò testatur. Ad illam autem vestram naturalē presentis & intra manus positæ substantiæ manducationem quæ tandem, quæso, omnipotentia diuina requiritur? Non igitur simpliciter vestra illa commenta inficiamur quod cogitationi humanæ sint absurda, sed quia præter quàm quòd admitti humanà ratione non possunt, placitis fidei & Filij Dei veritati repugnant. Quorsum ergo aduersum nos detorseris illud Tertulliani dictū aduersus Marcionitas, ad quos ipsi proximè acceditis, quum corpus suapte natura quantum tamen pro modo non quanti re ipsa adesse contenditis?

Restat, inquis, vt videamus an Christus singularem aliquam causam habuerit cur in promulganda Eucharistia obscurius & incertius loqueretur quàm communiter solet. Tantum abest vt habuerit, vt ei adfuerint cause grauissimæ cur planius, certius & dilucidius quàm solet de alijs rebus, de Eucharistia

*pronuntiaret: nempe graue & periculosum dogma
preceptum & articulum noui fœderis.* Atqui tute hîc
rursum tibi monstrum comminisceris quod nul-
quam est: & rursum principium petis. Vis enim
tibi concessum omnes translatas loquutiones
esse natiuis obscuriores, quum translationes sæ-
pe non minus pateant quàm propriæ signifi-
cationes, & venustiores ac expressiores meritò ha-
beantur. Deinde, quod coactus aliquoties repe-
to, proprietatem non ex rerum subiectarum na-
tura, sed ex ipsis vocibus perperam metiris: &
nullam incidere potuisse grauiorem causam
particularem cur à communi significatione dis-
cederetur affirmo, quàm quod nõ de re commu-
ni, sed de Sacramêto ageretur. Denique rursum
pernego vllum dogma nouum fuisse in Eucha-
ristia traditum, aut vllum fœdus institutum, sed
fidei Christianæ & noui fœderis *oppoz. ista* consti-
tutam: nec te minus ineptè ista scripsisse, quàm
si diceres nouum aliquod testamentum fieri, quû
de sigillo ei apponendo statuitur aut ipso appo-
sito sigillo obsignatur.

*Postulas etiam tibi produci exemplum alicuius
fœderis vel Sacramenti à Deo vel Christo eius im-
perati vt credendi & cum salutis periculo agendi, e-
tiam in vetere testamento figuris obnoxio, quod ali-
ter sonet quàm ad verbum sit intelligendum, aut è
vestigio non sit explicatum.*

Astutè tu quidem credendi & agendi voces
adiiecisti vt tibi caueres. Sed quid si tu sic quo-
que mihi aditum ad te refellendum aperuisti?
Ritus igitur in ipsis obeundis mysteriis seruan-
dus, sicut externus est per se & à communi nihil
differens.

differentes, ita etiam communibus vocibus explicetur oportet. Sic nudis verbis Circūcisio, Phasē, ceremonialis vniuersus cultus declarantur & præscribuntur. Sic quoque Baptismus & actio Cœnæ Domini describuntur. Communia enim sunt aqua mergere vel aspergere, panem accipere, frangere, comedere, & vinum infusum bibere. Sed quod in illis ritibus credendum ipsi menti & fidei offertur, siue quæ sit res Sacramentorum, & in quem finem præcipuè instituta sint, id vè sicut in figura proponitur, ita etiam vix aliter quàm figurato dicendi genero proponitur, nempe ne signa vel inania putentur, vel pro rebus ipsis accipiantur. Sic Circūcisio externa fœdus vocatur, quum tamē propriè nō sit ipsum fœdus, sed (vt eodem loco dicitur) fœderis signū sit. Ergo, inquis, *ostendite vbi similiter sit dictum panē & vinum esse signa corporis & sanguinis.* Quasi verò hæc lex sit perpetua vt si quod per se satis intelligitur semel tamen est quanuis citra necessitatem explicatum, semper quoque in re simili declaratur. In sacrificijs quoties additur promissio expiationis peccatorum, id est nō quid agatur exterius, sed finis & vsus sacrificiorum declaratio, siue quid fuerit in iis credendū toties signo tribuitur quod est rei significatæ, id est, Christi, qui vnus tollit peccata mundi, quum sanguis hircorum & taurorum ne vt Sacramenta quidem emundare conscientiam vnquam potuerint. Quid? quum τὸ πρῶτον dicitur nouum fœdus in sanguine (quod quidem non spectat ad id quod foris agitur, sed ad id quod per id quod agitur credendū proponitur) vt in omnes

Cap. 5. AD REPET. SAINCT.

partes te conuertas nunquam tamen cuiquam homini non insano perfluaseris natiua uocum significatione seruata id esse exponendū. Et ne ab ipsis à te propositis exēplis discedamus, in hac ipsa formula, *Renasce ex aqua & spiritu*, nisi Metaphorā multiplicem agnoscis, reuoco te ad introitū Missę Dominicę quam Quasimodo uocatis. Num tu verò arborem uitę aut scientię boni & mali putas aliter quàm sacramentali Metonymia appellatam? nisi fortasse vis à sacco ipsius arboris, uel immortalitatis donum, uel boni & mali scientiam pependisse. Sed de istis suo loco. nec enim ignoro tam uerè nihil posse dici, quin à sophistis in speciem falsi adulteretur.

An non, inquis, offendiculum eadem de re apud Capernaitas exortū Christum admonuisset, ut sermonem temperaret si aliter res haberet quam pronuntiaret?

Imò quod Capernaitas alloquens satis superque explicarat, cur obsecro Cœnam instituens, rursus ageret? Quauis enim illic de uerbo nudo dicatur quod in Cœnæ institutione de pane & uino dicitur, tamen hæc duo conueniunt, quod & uerba & corpora elementa mysteriorū signa sint, illa quidem aurium, hæc uerò oculorum quoque sensui obiecta.

Comminisceris postea Christum à Paulo de Corinthiorū diffidijs interrogatū, fuisse illi expositurū si qua laterent sacramentalia ænigmata in Eucharistię Sacramento. Et unde quæso mysteriū Cœnæ dices Apostolū ex aliqua speciali, reuelatione didicisse? quoniā nimirū hæc dicit se à Domino accepisse, quod etsi non tibi primum

mum aut soli in mentē venit, tamen parum probabiliter dicitur. Quorsum enim hoc ex Christi peculiari revelatione percontaretur Apostolus, quod saltē ex Luca suo comite perinde atq; ex ipsius Christi ore cognoscere potuit? Quod si etiam dicamus peculiari revelatione id illi fuisse patefactū, at certē stultē abs te dicitur tū ei patefactū fuisse quū de disidiis Corinthiorū intellexisset. Nec enim id ait se illis tradere, sed antea tradidisse, quod antea nimirū à Domino siue revelatione peculiari, siue (quod multò probabilius est) ex discipulorum ipsius ore aut scriptis cognouerat. Sed hoc mittamus. Quantò rectius dixerim si vestras illas monstruosissimas & fidei articulis ex diametro repugnantes chimeras stabilire illis institutionis verbis Dominus voluisset, hoc fuisse Apostolo suo expositurū: idcirco verò nullā addidisse explicationem, quod sacramentaliter interpretanda esse, quæ de Sacramētis dicuntur, omnes non prorsus insani per se intelligant?

Vis etiā considerari à nobis ipsam nocturni tēporis circumstantiā, admirabilis sanē Theologus, qui tuos aliter nocte quàm luce loqui velis. *Quia* (inquis) *voluit ea nocte Dominus lucē inferre figurarum tenebris idcirco nihil fuit figuratē loquutus.* Et quid est in re tā seria Ecclesiæ Dei illudere si hoc nō est? *Sed*, inquis, *fatentur Apostoli Christum in ea nocte palā effari, & nullū prouerbiū quod nō declararet loqui.* Imò hoc dicūt discipuli nō de tota, sed de extrema dūtaxat illa cōciónē quę tota penē figurata est, & tunc ab Apostolis videtur parū intellecta. *At*, inquis, *quū Apostoli nō sinerēt*

*vel minima elabi quæ nō interrogarent si viderentur
 obscuriora, nemo hīc eum in re tanti momenti in ver-
 bis à literalisensu remotis percōtatur quicquā: nempe
 (ut dicunt Chrysoſtomus & Cyrillus) ideo nec ob-
 ſtupuerunt nec obmurmurarunt Apoſtoli ad tantum
 prodigiū, quoniam antea corripī viderant qui ad
 eius promiſſionem obſtupuiſſent: & rem prius ſibi con-
 firmatam meminerant qua tum exhibebatur. Imò
 certè ad tam prodigioſum commentum, quo &
 carnis Chriſti veritas deſtruitur, & ſpiritualia in
 corporalia transformantur, & pro fidē quæ eſt
 regeneratæ mentis actio, corporalis manduca-
 tio ſtatuitur, & Chriſtiani in Cyclopaſ tranſ-
 mutantur toti cohorruiſſent Apoſtoli. neque
 idcirco tantū nihil interrogarunt quòd per in-
 credulitatem obſtupēfactos & obmurmurantes
 audiſſent reprehendi, ſed quia ex reprehentione
 ſpirituale hoc eſſe myſterium, nec ventris ſed
 mentis cibum hunc eſſe cognouerant & credi-
 derant. Credentibus enim hoc dictum fuiſſe di-
 fertè dicit Cyrillus eo ipſo loco quem citas. At
 cur credentibus, niſi quòd quid illud eſſet antea
 fuerant edocti? Fides enim eſt ex auditu. Imme-
 ritò igitur quæris unde potuerint nec prius admo-
 niti Sacramentum inſtitui, nec tum ita ſubtiles Apo-
 ſtoli, ſuſpicari ſacramentalem eſſe loquutionem. Nā
 & prius rem ipſam fuerant edocti, quid illis eſſet
 daturus Chriſtus & Capernaitarum exemplo
 fuerant admoniti, ne Cyclopicam *σαρκοφαγία* a-
 nimo conciperent: & Sacramentum inſtitui res
 illæ ipſæ quas illis præbebat Chriſtus oſtende-
 bant. Et ne quid hīc à me conſingi clamites, ec-
 ce tibi hæc quoque Chryſoſtomi verba ex eadē
 illa*

illa quam citas homilia octogesima quinta qua
tu astute præteristi.

*Quomodo turbati non fuerunt quum hoc audis-
sent quoniam multa iam & magna de hoc antea dis-
seruerat.*

Sed & illud omnino expendendū est quod ex
eodem Chrysofomo attingis, priorem videlicet
Christum ad suos confirmandos corpus suum delibasse
& cepisse se quod alijs porrigeret, ne præ horrore ius-
sum Domini de manducanda carne detrectarent.
Quod igitur hic vnus ex patribus fortasse pri-
mus dixit, quæri potest an probabiliter di-
catur. Nec enim in institutione Cœnæ tale
quicquam exprimitur. Ex eodem tamen pane
comedisse & ex eodem vino Christum bibisse
ambigi non potest: neque magnopere laboro
post an ante consecrationem hoc fecerit. Sed il-
lud certum est si Sacramentum hoc Christus ip-
se sumpsit, non propter se sed propter alios
sumpsisse: Quid igitur? Certè si (vt vult Chry-
sofomus) ille sumpsit Sacramentum, & tran-
substantiationi locus est, ille seipsum realiter &
substantialiter ore ipso comederit. Cautius lo-
quitur Augustinus quum dicit Christum *quod*
dammodo seipsum suis manibus gestasse, vt
mysterium à re naturali distingueret. Quod si il-
le verè, re ipsa substantialiter, corporaliter ore
suo sine vilo tropo vel figura comedit seipsum
primus, non oportuerit, quæso, maiorem hoc
horrorem incutere discipulis, quàm si alijs dun-
taxat se vorandum & bibendum præbuisset? Næ-
que his obstat quod inuisibiliter id factū com-
municimini. Manet enim ipsum factum, realis
inquam *συμφορα*, quæ si inuisibilis erat, in alte-

rum etiam magis absurdum prodigium erat discipulos abductura, eò videlicet vt spectrum se videre & audire multò magis existimarent quàm quum illum antea super mare ambulante, & post mortem secum præsentem adesse & loqui cernerent. Scipsum enim quempiam ore vorare, & tamen eodem modo integrum ac solidum & illæsum alijs itidem comedendum præbere multò magis veritati carnis repugnat quàm super mare ambulare, aut post mortem repente clausis ianuis apparere. Et tu tamen Apostolos ne ad figuratas quidè loquutiones absque interprete intelligendas exercitatos fuisse vis. Quantò verò minus hæc falsissima & toti doctrinæ quam ex Christo audierant repugnantia commenta sine vlla disceptatione mente comprehensuros fuisse existimabimus?

Cur, inquis, Christus contra omnium gentium morem minus puro & sincero sermone quam solebat: Apostolis mentem suam exprompserit?

At ego hunc omnium gentium ipsiusque adedò Spiritus sancti perpetuum morem fuisse & esse dico vt ad signorum vim ostendendam, rerum significatarum nomina eis attribuuntur: quod autem de minus puro & sincero sermone Christi scribis, putidam esse calumniam quæ vni tibi in mentem venit.

Quæris postea, an ijs verbis caruerit quibus nunc utimur, vt intelligentiam aliam quàm verba sonent substituamus.

Respondemus Christum non potuisse significantius

ficantius aut exprefsius de Sacramentis loqui.

An voluit, inquis, ferere haereses per ambiguum testamenti interpretationem?

Nequaquam: planissima enim est & Sacramentis accommodatissima, & vsitatissima formula qua Christus vsus est: nec minus monstruosa sunt vestra quàm Anthropomorphitarum commenta: Nescio certè an reliquis tuis vanissimis clamoribus sit aliquid à me reponendum.

Cur nos, ais, dubitemus credere quod Christus non dubitauit asserere?

Imò, mi homo, cui persuadebis contradictoria Christum dixisse? credendum autem quod Christus docuit quinam fortius affirmant quàm qui nihil nisi quod Christus nos docuit, credendum in salutis negotio dicunt?

Qui verbum est (ais) verborum significationes ignorauit. Bella scilicet allusio, quanuis eam aliunde desumpseris. *Qui veritas est, vera loqui nesciuit?* minimè, ideòq; vestras chimèras monstruosissimas repudiamus.

Qui tot modis idololatriam vetuit, an factus caro vt nos ab idololatria liberaret, moriturus nobis idololatria occasionem maximam praeberit, quum paucis verbis mutatis nos ab ea liberare potuerit?

Nequaquam profectò, ideòque vestrum cruceum Deum vt idolorum omnium quæ vnquam extiterunt maximè execrabile toto peccatore orèque ipso detestamur: & vos in bestias penè transformatos credimus, qui Deum ipsum id esse credatis quo vescamini. Id autè etsi venturum prae sciuit Dominus què nihil latet, noluit tamè propterea de Sacramentis aliter quàm vsus ipso

& natura ferat, id est, non sacramentaliter loqui. Hæc sunt igitur in quibus clamitas à nobis aduersus Christi diuinitatem peccari, quasi quia de recta & cum articulis fidei consentiente verborum institutionis explicatione quarimus propterea ipsius sermonem in controuersiam & dubitationem adducamus.

Denique placuit etiam tibi nos triplicis in Christum *ut hominem & virum bonum* (sic enim loqueris) admissi peccati arguere: quorum illud primum est *filii iniusta à nobis nota quod contra bonorum patrum familias prudentiam Testamentum non simplicioribus verbis ediderit, quàm bonus ille Jacob, quannus figurat, pro statu prophetia, testamento admiscuerit, tamè de re, de qua in testamento uaticinabatur dilucide dixerit, & clarius quàm unquam antea sermonem habuerit.* Atqui, bone vir, in vno isto quod in nos hîc dicis tripliciter peccasti. Neque enim Eucharistia est ipsum testamentum Domini, sed eius *oppozit*, ut antea quoque dixi: sicut Circuncisio nō nisi figuratè vocatur fœdus, propriè verò est fœderis signum, ut ipsemet Deus interpretatur: nisi forte eousque odio nostri abriperis, ut sigillum testamento appositum velis esse ipsas testamenti tabulas aut ipsum testamentum tabulis perscriptum. Neque dubito quin hîc sis mihi obiecturus illud *Novum testamentum in sanguine meo*, cui vicissim regeram illud, *sanguis meus noui testamenti*, de quibus nos suo locone, tuo more, vel quæstiones permisceam, quod facere tamen nos tua *amusa dora* cogit, vel principium petere videamur. Deinde tantum abest ut ex eo quod tuemur, efficiatur Christum ob-

scurius

scurius loquutum esse, vt contrà nisi nobiscum sentias, absurdissima &, quoniam sibi contradicentia, ideo falsissima ipsum enuntiasse oportuerit, vt tu ipse longè maioris sceleris reus merito deprehendaris, quàm illud sit quod falso nobis impingis. Denique quis tuus hic pudor est? deligis pro testamenti vllò figurato dicendi genere carentis exemplo illud Iacobi testamentù, in quo penè vno plura, quàm in reliquis totis historicis libris omnium troporù & figurarum exempla deprehenduntur, adeò vt in eo explicando nunc quoque noui interpretes linguarum cognitione instructiores quàm illi ex veteribus Græcis aut Latinis, desudent. Et ne longius abeamus, illas ipsas voces in quibus planius quàm vnquam loquutum illum, temerè profectò scribis, nempe illud, opinor, *Non auferetur sceptrũ ex Iuda*, &c. libenter ex te velim intelligere quomodo interpretari tam planè possis, vt quicumque in eo loco explicando laborarunt stolidi, quasi nodum in scirpo quæsiuisse videantur.

Alterum nostrum peccatum esse vis, quòd ius illud testamentarium inuiolabile corrumpamus, & quidem non cuiusuis sed Filij Dei, cuius testamenti ipsas etiam singulares voces expendere inbeat Apostolus, admonens scriptum esse, *semini eius non seminibus*: quod nostrum horrendum scelus miris postea modis exaggeras. Et certè si quid tale vel cogitare ausi essemus, nulla nostro sceleri pœna par reperiretur. Sed dic, quæso, qui in testamenti scripto ne literulam quidem immutat, sed de verborum quibus testator vsus est, sententia

contendit, idque totum & ex præcedentibus, & ex consequentibus, & ex clarissimis alijs ipsius voluntatis testimonijs, adeoque ex ipsa rerum de quibus agitur natura, postulat vt diiudicetur, num merito istorum scelerum accusabitur: an is potius qui accusationem talem instituerit, in manifesta calumnia deprehendetur? Dicam autem etiam aliquid amplius. Testamentum illud in quo iubet illam vocem Apostolus obseruari itane fuit planè & perspicuè conceptum & explicatum? Quære hoc saltem ex Hieronymo qui locū illum sic exagitat, vt Paulū etiam videatur nolle ab omni sophisticis culpa vindicare: cui tamē cur in hoc vt in multis alijs nō assentiar a libi vbi oportuit nō dissimulaui Quid si etiā regeram nos in institutionis Eucharistiæ vera explanatione quærēda sequi Apostoli vestigia? Nā ille quid seminis appellatione intelligatur, in his verbis, *Ero tibi Deus, & semini tuo* eruit ex altero loco, *Et in semine tuo benedicentur omnes gentes, quod inficiari non potes. Qua igitur in re peccamus, si huius quoq; institutionis verborū sententiam ex coherentibus eiusdem authoris spiritus sancti scriptorum locis petendā docemus? Aut igitur nos absolue: aut quod aliter faciamus quàm Paulus ostende: aut nobiscū quoque Paulum coargue, vt ab omnibus pijs coarguaris.*

Tertium denique longè maximū nostrum est peccatum (inquis) quod sentiamus nihil noui Ecclesie legatum à Christo & eius testamento nobis derelictū, quàm panis aridi frustulum, & vini paucillum in sui memoriam.

Imò verò vos ij estis qui panem verè aridum quotannis,

quotannis, & quidem tantum semel, laicis vestris administratis, crepto ipsis calice: in eo manifesti prestigiatores, quod illis persuasistis panem esse non esse quod omnes sensus panem esse renuntiāt, ut eius loco invisibilem carnem quæ nihil sit minus quàm caro, id est Marcionis phantasma statueretis: & quotidie vestram miseram & famelicam plebeculam inani solo spectaculo pascitis. At eos qua tandē ratione ista criminatio reos tenebit qui veri illius corporis & sanguinis *κοινωνία* in Cœna sanciri profitētur? Sed, inquis quodcumque spirituale per Cœnam nos assequi iactatis, per alia iam donata à Christo & Deo, nos & Patres nostri etiam sub lege assequeremur, & quotidie sine Cœna per Evangelij auditionē & mētis ac fidei elevationem in Deum assequimur, ut vos incultatis. Dicis sanè aliquid non tamen omnia, ut suo loco ostendemus. Sed quod hinc vis effici, inutilem videlicet à nobis reddi Eucharistiā nisi per eam aliquid penitus novum & prorsus aliud quàm Verbo & cæteris omnibus Sacramētis nos assequi tecum dicamus, id ego pernego. Quid enim prohibet quominus res profus eadem dissimili tamen ratione & impari efficacia præbeat? Illud quidem certè non inficiaberis, efficaciam Christi eandē nobis in Baptismo & in verbo offerri. Num propterea inutile est vel nudi verbi auditio Baptismo succedēs ut in adultis, vel hic illi præcens ut in infantibus? Iustificatus est gratuito scēdere Abrahā in præputio, an propterea inanis fuit Circūcisio, an potius fuit illius gratuita iustitiæ fidei *εφραγίς* Cornelius Messia in vetere scēdere amplexus quem

venisse nesciebat, ideóque iustus etiam adhuc incircuncisus, an frustra audioit Petrum ei annuntiantem illum ipsum venisse quem adhuc venturum sperabat? Nam *Venisse & venturum esse* duos Christos non constituunt. Quid? illapso iam Spiritu in Cornelium, an frustra baptisatus est? Si perrexero & ex te quæsihero, num superuacanea sit Eucharistia baptisatis & fide iam iustificatis, excipies, sat scio, idcirco vanam non esse quoniam ipsa carnis Christi manducatio ad illam spiritualem duntaxat eius energiæ ac beneficiorum perceptionem accedat, quod non recte abs te dici alio loco declarabitur. Sed ut ita esse tibi largiar, dic, quæso, si inutile est Sacramentum nisi aliquid nouum afferat: quid attinet Cœnam Domini repetere? an quòd existimes Christi quoque carnem vt corruptibilem cibum effluere? Denique negamus ineptam istam consequutionem, nihil eos arbitrari tradi in Eucharistia, qui doceât verbo nudo & Sacramentis tum veteribus tum nouis, rem prorsus eãdem (Christum videlicet) nobis per fidẽ spiritualiter participandum dari. Deinde respondeo non temerè vocari nouum fœdus quod veteri fœderi successerit, sitque eo præstantius: neque noua meritò præ veteribus dici, neque suam cuique Sacramento formam nouam, quæ à reliquis discernitur, adesse inficiamur. Idẽ tuis est pudor in citãdo August. loco aduersus eos qui Christi vocẽ non audiunt: quasi verò nos potius hoc præcipuè principiũ, aduersum vos nõ tueamur, standum nobis esse in vno Christi per Prophetas & Apostolos prodito verbo: vel quasi
nos

nos ab Ecclesia profugerimus, ac non potius ex Cyclo-
pum antro in Ecclesiam Dei nos receperimus.

AD CAPVT VI.

Finem institutionis Eucharistiæ non efficere vt τὸ πῦρ
in eius explicatione sit seruandum.

HIC ostendere conaris finem institutio-
nis Cœnæ postulare vt proprietate τῆς
πρῆτης penitus seruata, realē carnis Chri-
sti situm in Eucharistia statuamus, &
quadruplicem hunc finem statuis, *commendatio-
nem charitatis Christi, memoriam eorum quæ nostri
causa fecit, remissionem peccatorum in rerum oblata-
rum perceptione positam, intimam denique nostri cū
Christo coniunctionem.* Concedimus hæc omnia,
sed ita vt quod vltimo loco statuis, nos primariū
ac præcipuum esse, cæteraque antecedere dica-
mus. prius enim ordine causarum oportere nos
ipsum possidere quàm ex ipso quæ in ipso nobis
communicatur hauriamus, & prius inesse oportet
in memoriæ penu reconditum quod recor-
dando depromitur: prius denique percipi be-
neficium, quàm de eo percepto gratiæ agantur.
Deinde per res oblatas nequaquã vt vos (quod
sū verfutē significatum voluisti) alteram Christi
carnis re ipsa Patri factam oblationem (id est de-
testandum illud vestrum pro viuis & mortuis sa-
crificium) sed ipsummet Christum sese nobis
magis ac magis in hoc mysterio insinuantem in-
telligimus. Hæc igitur probamus totóque pe-
c. iij.

core amplectimur. Sed quod realem illā tuam
 præsentiam inde statuis, absit vt tibi conceda-
 mus. Neq; enim huius actionis finis est, vt mem-
 bra caput suum quasi in terris adhuc situm qua-
 rant aut manibus complectantur: multo minus
 vt ore deuorent, sed vt potius fide ad illum
 supra cælos conscendant. Caput enim in cæ-
 lis est, membra verò in terris, & cibus ille
 non est ventris sed mentis, vt scitè inquit Au-
 gustinus. Nostrum, inquam, *πλιτδμα* est in cæ-
 lis, quāuis adhuc in terris corpore versetur.
 Audiamus tamen quid dicas, *Quum*, inquis,
fide credimus Christum adsistere Sacramento quod
sumimus, mirum in modū flamma diuina dilectionis
cor nostrum accendit, & Christi passi memoriam dul-
cius recolimus, & illic in calis apud Patrem regnan-
tem adoramus, & hic in terris manere apud nos non
ambigimus, & gloriamur nullam esse tam grandem
gentem, quæ deos habeat appropinquantes sibi, sicut
Deus noster adest nobis. Hæc quoque omnia com-
 probamus, modo carnalia cum spiritualibus nō
 confundātur, & totus Christus a toto Christi cōtra
 Eutychetis dogma discernatur *An nescimus,*
inquis, quod Ioannes in Cœna præfatur, Patrē omnia
illi dedisse in manus, vt nihil sit ei impossibile. Imò
 p̄bè hoc scimus, Dei beneficio, neq; quicquam
 quod vult Filius, ei impossibile ducimus, quū sit
 Deus omnipotēs quatenus Deus, & nomē acce-
 perit supra omne nomen quatenus est homo.
 Sed negamus eū velle aut etiā posse velle cōtra-
 dicētia, quoniā mentiri nō potest: neq; propter
 eā omnipotens esse desinit. Dicimus hoc quoq;
 sententiam articulis fidei & omnibus scripturis
 consentaneam

consentaneam quam tuemur, verè videlicet nos Spiritus sancti omnipotentia & fidei organo Christum ipsum participare, multò plus omnipotentia Christi tribuere quàm vestram, qui fieri id non posse nisi reali corporum contactu somniatis. *An ita Christi osores sumus, inquis, ut corpoream eius presentiam abhorreamus?* Nequaquam verò, sed eum quærimus & inuenimus vbi est, iam cum eo per spem sedentes in cælestibus non autem quærentes viuum inter mortuos, & hac per fidem spirituali presentia Christi sic cõtenti sumus, quandiu à Domino peregrinamur, vt ad eum sursum magis ac magis contendamus. Deniq; in Eucharistia mortẽ eius profitemur donec veniat. An non igitur quod nobis exprobras, vos potius estis sermonis Christi corruptores qui præsentem eam carnem in terris esse dicitis, quam vltimo demum die venturam è cælis credunt Christiani?

Sed & istud cuiusmodi tandẽ est? *pugnant, inquis, fortius milites presente duce, sic præliantur animosius Christiani si presentem suum ducem habuerint, secumque esse vsque ad consummationem seculi crediderint, non solum spirituali presentia sed etiã corporea, qua homo ipsis in Sacramento præsto est.*

Illud verò nos concedimus, & decertamus vt in oculis nostri agnothetẽ nos è cælo & quatenus Deus & quatenus homo est intuẽtis, sicuti sese non deorsum sed sursum Stephano & Saulo etiam visibiliter patefecit, nec hominem à Deo separamus, etiamsi secundum humanitatẽ eum ibi demum esse credimus, vnde vêturus est. Nemo enim eò loci dicitur vêturus vbi iam est præ-

sens. Istud verò corporeæ tuæ præsentiaæ spectrum idcirco abhorremus quoniam dixit Christus. *Expedit vobis ut ego abeam: & testatur Apostolus nos à Christo abesse peregrinantes, idèoque ad eum suspirare.*

Nihil, inquis, sublimius hoc Sacramento potuit Ecclesia à Deo suscipere, non modo propter substantiaæ mutationem quæ in eo fit, & alia dona quæ ab eo capit, sed quòd in unum corpus cum suo pastore redigitur non tantùm spiritu, quòd recta fides & sincera charitas consequitur, sed ut simus membra corporis eius ex carne eius & ossibus eius.

De substantiaæ .i. ipsius panis & vini in ipsum corpus, & ipsum sanguinem Christi transmutatione quod nugaris, quàm idoneis argumentis probes postea viderimus. Nos autem non modò Christi beneficia tum nobis imputata tum intra nos collata consequi, sed imprimis Christum ipsum nostrum fieri oportere, quis vnquam nostrum est inficiatus? & magnum illud esse coniunctionis Ecclesiæ & Christi arcanum dicenti disertè Apostolo quis nostrum non assentitur? Sint igitur hæc diuersa, modò nunquam sint diiuncta: & corporis quidem sit munus verbum externum audire & symbola terrena sumere: mentis autem fidelis opus ipsa Christi apprehensio & omnium quæ in eo sunt ad nostram salutem comparata. Denique noris hoc semel oportet, non hoc esse argumentari, sed conuitari, quod refutationem nullam meretur. Sic autem vno verbo respondemus. Neque ipsius Sacramenti, id est, carnis Christi veritatem, neque finem cuius causa est tota hæc actio instituta (spiritua-

lem

lē videlicet Christi ipsius ad æternā obtinēdam vitam adeptionem) magis posse cum vestra reali & corporali corporis Christi in hoc Sacramēto in terris præsentia, quàm mendacium cum veritate, & lucem cum tenebris coherere.

A D C A P V T V I I.

Non posse ex institutionis textu, & figura veteris Agni probari verba institutionis absque tropo vlllo esse accipienda.

ROMITTIS hoc capite excusionem institutionis textus, quem tu sanè verè succutis & excutis, vt ex re ipsa apparebit. Commendas Euangelistarum miram in circumstantijs designandis diligētiam mira cum verborum breuitate, & rerum ac misteriorū copia, quasi videlicet ea de re ambigatur, aut Spiritus sancti scripta collaudationibus tuis egeant. Hinc exorsus dicis tria tam fuisse à Christo instituta & inchoata, nouum pascha, nouum testamentum & nouum Euangelij regnum, quorum vnumquodque figurarū nebulas depellit ne in eorū institutione figurarū substitutas somniemus. At tu quæso, annon somniabas quum hæc ipsa figuratè enuntiares? Nam Paschæ nomen neq; Christo neque his mysterijs aliter quàm figuratè tribuere possis. Sed ad rem. Si per nouum Pascha intelligis nouum ritum, tu videris cur tunc inchoatum tam ambiguè dicas. Nec enim suspicio vana est vsum esse te hac voce, vt quæ postea illis mysterijs à vestris pontificibus adiecta sunt & quotidie adijciuntur, adijcere licuisse significes

quasi tum videlicet Christus inchoarit quæ vobis perficienda relinqueret. Deinde tum institutum & inchoatum fuisse nouum testamentum nunquam tibi concessero ob eas causas, quas aliquoties repetij. Postremò quòd in figurarum vocabulo ludis, qua conscientia nobiscum agas ostendis. Si figuras appellas ea quibus venturus Christus adumbratus est, annon ad vos id propriè pertinet, qui maximam rituum vestrorum partem ex Iudaismo hausistis? Sin verò sic vocas Sacramenta, tū ne audebis negare veteribus Sacramentis noua successisse, & quidem re paria, vt testatur Augustinus, quanuis faciliora, pauciora, feliciora? Sin (quod potius arbitror) quas Grammatici figuras, & quos tropos appellant sic intelligis, quis te vsque ad eò impudenter mentientem ferat? Sed audiamus cætera,

Euangelista, inquis, his verbis Ante diem festū Pasche. ostendit causam institutionis fuisse Christi erga nos charitatem immensam, cuius potentia quoque amplificat. Temporis denique circumstantiam attingit, veteris Cene ac pasche adimplerionem.

Atqui ne de istis quidem inter nos quæritur, Quod si hinc colligis retinendum τὸ πρῶτον in institutionis verbis, quis te sic argumentantem non deriserit? Saltem verò quid sit *Abire ad Patrem* expendisses, vt eum qui secundum carnem à nobis abiit, quærere secundum carnem inter nos desineres. Quod autem subijcis de loco, id est, de cœnaculo illo superiore, vbi Apostoli liturgiã celebrarint & vnde virgo Maria mortua fit asportata, quorsum quæso à te dicitur? quem etiam miramur non adiecisse fuisse istam dilecti discipuli

discipuli domū vt ex Papis fortassis Eusebius, & ex hoc alij postea, ne verisimiliter quidē descripserunt. Sed ista, mi homo, quorsum nisi vt tibi indulgeres? Ais etiam lotionē pedum à Christo adhibitā ante Eucharistiæ confectionē, vt doceamur non esse ad illam illota conscientia accedendum. Et hoc rursus quorsum abs te proferatur? allegoricum profectō & præter Christi institutum. Dicis postea consentientibus nobis Christum triplicem Cœnam peregisse, typicam quam stando & calceis non detractis festinanter iuxta legis præscriptum manducarit cum Apostolis: alteram communem quum mensæ accubisset, in qua poculum libatorium propinauit, à qua surrexit vt suorum discipulorum pedes lauaret: tertiam mysticam à duabus alijs prorsus differentem & alienam. Sunto fanè vera hæc omnia, quorum te velim meminisse, vt in his quæ subiicis manifestę calumniæ conuictus tenearis.

Iam ad insignem stultitiā tuam accedo. *Cogor, inquis, duabus de Christi factō opinionibus occurrere, antequam progrediamur.*

Imò tu nondum controuersię nostræ vel limen ingressus es. Et quæso, quid te hîc coegit hanc quæstionem non mouere modò, sed etiam tam verbosè & quidem cum maledicentia tanta persequi, An cū cæteris Iudæis, an verò post vel ante alios Iudæos Christus Pascha celebrarit? Nam siue illud siue istud verum sit, non magis hoc pertinet ad id de quo inter nos quæritur, (sitne videlicet natia singularum institutionis Eucharistiæ vocū significatio retinenda, an verò sacramentali metonymia mysterium explican-

dum) quàm si vestri Antichristi principatum ex eo colligeres quòd Christus sit natus in Bethlehém.

Quid ergo te impulit vt in hanc quæstionē vltro te ipsum dares? ambitio nimirum & nostri odium, quibus ducibus fretus non potuisti non à verò aberrare. Age igitur, quando quidem tu nos cogis ab instituto tecum digredi, quid hoc rei sit videamus.

Cuidā (inquis) placet, Pascha Iudaicum nō fuisse à Christo celebratum, quòd tardius venerit quàm vt ab ipso posset agnus immolari & apparari. Caluino contrā & Bezæ placet Christum vno die anteuertisse Iudæos, qui Pascha eo anno in quintamdecimam lunam procrastinarunt. quoniam coincideret Sabbathū magnum, & ex traditione habebant vt duo festa in vnum diem conferrentur. quoties vnum alteri succederet, quam sententiam scio Nicephorum, Munsterū Oslandrum & alios nō indoctos sequi. Verūne an falsa sit non pugno, tantum nego ex Euangelistis liquere quòd vno die Iudæos anteuertit.

Dic igitur sodes, cur tantos de hac re clamores excitas quæ vera an falsa sit non pugnas? Dic & istud cur Calvinum & Bezam, quos illius sententiæ non authores, sed ab alijs acceptæ approbatores duntaxat esse confiteris, hac occasione arrepta vt arrogantes, vt imperitos, vt impudētes vt stultos accusandos tibi putaris: annon vt egregij istius commenti obtrusione magnam aliquam ingenij & iudicij singularis famam aucupareri? At vide ne tibi tam facile hæc larua detrahatur, quàm tu temerè illa personatus in hæc scenam, omissa de Cœna Domini controuersia, produisti

prodiisti Prioris illius sententiæ quòd Christus Iudaicum Pascha non celebrarit, authorem edis ad libri tui marginem, poliphemum illum Vilagnanone, quem quum non in hac re modò, sed in alijs plurimis insanientem vltro foueritis vos boni Parisienses Doctores, vt & ipsum Postellum adhuc foueris, vt nobis malediceret, tu videris qua nunc ratione mortuum exagites. Hoc quidem ego testari possum, nisi fortius oppugnetur illa ipsius opinio quàm facias, non facile illius adstipulatores, inter quos aiunt esse quèdam Benedictum vestrum sodalem & illius familiarem, tibi hac in re cessuros. Sed illum insanum vestrum alumnum omittamus. Causam Caluini & meam nunc ago quandoquidem illa tu nostram esse vis.

Pugnant, inquis, Christum Pascha Iudaicū cum patrefamilias celebrasse, & uno dei anticipasse Paschatis apud Iudæos celebritatem. Quis enim credat patrefamilias contra morem gentis traditionibus additissime Christo acquiescisse?

Respondeo nō vrgere nos quod ais de patrefamilias, quia neque tale quicquā narrant Euangelistæ, neque id necessarium fuit. Sed vt ita esse demus, cur non potius ex verbis Euangelistarū contrarium colligerimus? Apparet enim adnotum quempiam, & qui Christum valde reueretur missos fuisse discipulos: Is verò quum contra interdictum Synagogæ cuius fit mētio Ioan. 9. 22. non vereretur Christum domum admittere, cuius etiam illa hebdomade antequam caperetur quanta fuerit autoritas ex historia liquet, cur non merito credatur Christo hac in re quo-

que libèter obsequutus? Nec certè frustra Christus hoc illi inter cætera dici iussit. *Tempus meum prope est.*

Putant etiam, inquis, Christum defunctum fuisse agni paschalis officio stando antequam cœnaculum ascenderet: & tamen de eodem agno dici, desiderio desideravi hoc pascha edere vobiscum antequam pariar, quod dictum ab illo fuit postquam discubuisse in cœnaculo.

Respondeo totum istud *Antequam in cœnaculo ascenderet*, à te esse excogitatum, ac proinde te in manifesta falsitate deprehendi. Deinde ineptè hîc à te statui repugnantiam quæ nulla est. Quid enim obstat quominus illa vox, *Desiderio desideravi, &c.* etiam ad Cœnam typicam recens peractâ tam commodè referatur, quàm ad peragendâ aut quæ eo ipso momento perageretur? Postremò quum fatearis triplicem Cœnam à Christo peractam, aut nobis assentiariis oportet, aut ostendas accubuisse Iudæos quum agnum comederent. Quod autè adîcis mirari te quoniam *Iudaicas traditiones agnoscamus, mandato Dei expresso contrarias, nullas tamen Christianorum, etiam scripturis concordas, admittamus* rursus abs te cõfingitur. Tantum enim abest ut hanc Iudæorum traditionem approbemus, ut contra meritò à Christo neglectam tueamur. Tu verò, sycophanta, perinde nobiscum agis ac si Iudæos quidem excusaremus, Christi autem Filij Dei factum reprehenderemus. Deinde ubi tandem inuenies ullam Ecclesiasticâ traditionem Dei verbo accommodatam & Ecclesiæ Dei utilem à nobis reprehensam?

Pugnans itidem, inquis à Christo Pascha Judaeum cum patrefamilias fuisse perfectum quartadecima luna, priusquam in coenaculo sui ministerij causa secederet: & eundem Christum iam profunda nocte cum solis suis duodecim accumbentem inter duas vespereas Judaeorum pascha fecisse, quod utrunque docet Calvinus, & perinde est acsi diceret Christum his agno paschali operam dedisse.

At tu demonstras oportet ubi illud prius scripserit Calvinus. Ad posterius quod attinet manifestè corrumpis Caluini verba Matth. 26.10. Nec enim profunda iam nocte, sed primo vespere Pascha celebrasse Christum tradit, vespereas duas statuens cum Iudaeorum doctissimis. Nam Christum quoque vix probabile fuerit profunda iam nocte in hortum extra urbem exiuisse.

Itaque quod ineptè quoque Calvinum ais, duas vespereas decimaquarta luna definuisse à Solis occasu eiusdem diei ad primam lucem consequentis, quasi prior vespera à Solis occasu eiusdem diei usque ad obscuram noctem produceretur, & posterior cum Solis subsequenter ortu contingeretur, ut inter duas vespereas probet Christum vacasse agno immolando & manducando: nihil autem fingi posse stultius quam vespereas decimaquarti diei quas occasus Solis excludit, nocti decimi quinti attribuere, hoc inquam impudentiam rursus tuam prodit, quum hac de re ne verbum quidem apud Calvinum extet. Itaque non ego Caluini errorem studui emendare qui nusquam est, sed hinc rursus tuam extremam impudentiam patefaciam oportet. Nec enim scripsi ego Christum quartadecima luna celebrasse pascha, quod contra legem fecisset, sed Mattheum

dixi decimum quartum diem vocare primum Azymorum diem ex Romanorū more, qui noctem præcedenti diei accensent, quum alioqui ab occasu decimi quarti diei, ex lege & more Iudæorum, qui noctem subsequenti diei annumerant, numerandus esset primus Azymorum dies, nempe decimus quintus. En quo nos iure (bone vir) vt arrogantes, impudentes, imperitos, ineptos, stultos appelles. Quid tu verò doctissime Domine Doctor hac de re arbitraris?

Nihil verò, inquis, tot argutis opus est, quum alio Christi prorsus cum lege conveniat. Ergo nobiscum hæcenus tu quoque ineptis. Quid enim aliud diximus? Immolabatur, inquis, agnus quarta decima luna mensis primi ad vesperam, id est, vsq; ad vesperam qua ingruerat nocti decima quarta, qua tota nocte licebat agnum edere, ita vt celebritas agni paschalis diem decimum quartum & noctem decimi quinti occuparet: sed illam ad immolationem, hanc verò ad esum.

Imò verò Moses agens de immolatione siue præparatione ipsius agni, iubet id fieri non ad vesperam sed inter duas vespertas, edi vero vespere: quorum locorum collatio ostendit non totam diem sed postremam partem, nempe à nona ad duodecimam exactam horam siue ad occasum Solis immolationi & præparationi datam fuisse, esui verò horam primam noctis, à quoddecimus quintus dies, qui primus erat Azymorum incipiebat: & ita intelligendum esse illud *Inter duas vespertas* potius quam de crepusculo vespertino & plena nocte didici non tam ex Kimhi quam ex collatione loci Exod. 29, 39. de ingi sacrificio

crificio inter duas vesp̄eras peragendo, cum loco Actor. 3.1. vbi horam nonam (tertiam videlicet ante occasum) vocat horam precationis, quòd eo tempore accēsis lucernis fieret suffitus Exod. 39. 57, foris stante populo Luc. 1.10. Itaque tripliciter hīc peccas, nempe quòd quartam diei partem pro toto die accipias, & *in vespera, pro vsq; ad vesperam* interpreteris, nec quid sit illud *Inter duas vesperas*, intelligas. Et quod aiste ex Rabinis & Iosepho intellexisse de duplici vespera festorum, imperitè vel abs te dicitur, vel ab illis traditur. Neque enim ista formula *Inter duas vesperas* fuit duorum festorum propria, sed singulis diebus communis, vt apparet nō modo ex tempore quod erat iugi sacrificio quotidiano destinatum, sed etiam ex loco Exod. 16. 12. ex quo & illud liquere potest, tempus illud diei ferè fuisse apparatus cœnæ & cœnationi, quotidiana (sicut & apud nos) destinatum. Sed tibi homini acutissimo non fit verisimile tribus horis potuisse trecenta millia agnorum immolari, & eorū viscera adoleri, quot ferè in Paschæ festo solita fuisse mactari scribit Iosephus. Atqui (vt tibi concedā in templo à Leuitis solitos fuisse agnos singulares paschæ iugulari, quod fortassis non ita facil èuiceris) vt tantum tria millia Leuitarum fuerint (fuisse autem sæpè illos multo plures ex historiis sacris liquet) quid obstat quominus tribus horis singuli iugulare centū agnos & interanea decerpere altarique imponere potuerint? consumi autē tribus horis illa minimè necesse fuit. Viden' igitur quantò sit facilius hominibus arrogantibus & odio percitis aliena re-

prehendere, quàm sua defendere? Sed quid hoc rei est quæso? ut nostram imperitiam, arrogantiam, stultitiam patefaceres, tibi necesse fuit non tantùm Christum ostendere secundum legem Pascha celebrasse, qua de re frustrà disputasti quum in eo minimè dissentiamus, sed ostendere quò inam sit falsum quod diximus, Iudæos videlicet non decima quinta die, ut oportuit, sed decima sexta nocte demum ex traditione, Pascha eo anno celebrasse: quod ut eludas contendis, quod etiam amplecti videtur Stapulensis, quò dicuntur Iudæi non ingressi prætorium ne contaminarentur, sed ut manducarent pascha, de Azymis panibus dictum: & totos etiam illos septem dies Paschæ quoq; nomine appellari cõsuetum fuisse. Hoc posterius tibi cõcedo, illud prorsus nego, vel consueuisse Israelitas alio tẽpore quàm nocte decimum quintum diem inchoante Pascha manducare. *At enim, inquit, Lucas sic explicat. Inquit enim, Appropinquabat s dies festus Azymorũ qui dicitur Pascha.* Imò hoc testimonio iugularis. Nec enim septem illi dies erant festi, sed primus duntaxat & vltimus: neque ipsos Azymos panes, vel eorum esum vocat Lucas Pascha, nisi fortè sic ineptis ut illos quoque velis immolari consueuisse: Nam subiicit Lucas, *Aduenit autem dies Azymorũ primus in quo oportebat mañtari Pascha.* Primum autem diem Azymorum illuc vocari decimum quartum diem, quum tamen Azymales illi dies à nocte decimi quinti inciperent: idq; idcirco fieri quòd nox quadam vulgi consuetudine antecedenti diei non consequenti (ut factum oportuit) accenseretur, num tu inficiari ausis?

sis? Certè vt arbitror, vt qui ita etiam ineptias vt
 celebritati Paschæ diem decimum quartum &
 noctem decimi quinti tribuas, quod esse falsissi-
 mum vel illud arguit quòd die primo Azymo-
 rum erat conuocatio sancta, erant autem Azy-
 morum dies omnino septem. Quod si septem
 illos dies ab ipso decimo quarto numeres, ter-
 minaretur festum vicesimo die mensis Nisan
 At contrà vltimum diem Paschæ quo & ipso sa-
 cra erat cõuocatio terminat die vicesima prima
 Moses Exod. 12. 18. & quidem ad vesperam, à qua
 videlicet incipiebat dies 22. mensis Nisan, ex
 Iudæorum more. Sed quid ad hæc Ioannis ver-
 ba respondes, *parascue autē erat Pascha hora quasi*
sexta? nempe ita es impudens vt illic quoque nõ
 agnum, sed Azymos panes velis significari, aded
 vt me in hoc quoque reprehendas quòd malue-
 rim apud Matthæũ vertere, *Scitis intra duos dies*
Pascha fore. quàm cum vetere interprete, *Scitis*
quia post biduum Pascha fiet. Quasi verò inter esse
 & fieri, aliquid hoc loco interlit: & ipse Marcus
 14. 1. non scribat *ἔνθ' τὸ πάχα ὑστὴρ δὺν ἡμέρας,* erat
 autem pascha duobus post diebus: & quasi non o-
 ptimo iure barbarũ illud *quia* vitarim: quasi de-
 niq; res ipsa non ostendat, Latinè dici post biduũ
 fieri quod tertio demum post die eueniat, quum
 hîc de ipso altero die mox consequente agatur,
 vt omnino vel *intra duos dies,* vel *biduo post,* non
 autem *post biduum* conuerrere hoc loco oportue-
 rit, quemadmodum illud *μετὰ τρεῖς ἡμέρας,* quum
 de Christi resurrectione agitur, non *post tres dies,*
 sed *tribus post diebus* interpretandum esse docui.
 Sed ad rem. Dic tu nobis censor acerrime, cur
 d. ij.

Cap. 7. AD REPET. SAINCT.

non dixit ibi Iohannes simpliciter *parascene*, vel *parascene Sabbathi*? nempe quia non de septimo vulgari Sabbatho, sed de magno & extraordinario Sabbatho, die videlicet Azymorum primo agebatur. Nam de totis illis septem diebus id intelligi non posse ex eo liquet, quòd etiamsi ingressu in prætorium fuissent contaminati, nõ durasset tamen totis septem diebus immundities: neque nomen *παροσχιδῆς* aliò quàm ad præparationem agni & diem festum respicit, in quo demum ab omni seruili opere abstinendũ erat. At prius parari quàm edi pascha oportuit. Quoto autem die fuit hæc parascene? nempe quinto decimo, quoto crucifixus fuit Dominus. Efficitur ergo quo die passus est Dominus Iudæos agnum apparasse, quem ea demum nocte quæ decimam sextam inchoabat comederint, ac proinde ex traditione proculdubio, festum diem in proximè cohærens Sabbathum (sicut & vos in vestris vestra autoritate introductis festis factitatis) trãstulisse. Aut igitur Christus Pascha non celebrauit omnino, aut vno die (quod nos defendimus) non traditionem Iudaicam, quæ irritum faciebat Dei mandatum, sed legem, cui se propter nos subiecit, sequutus, vno die integro Iudæos anteuertit. Et sanè si hoc Sabbathum ordinariũ erat, ac non potius (vt vestro quodam Iudaismo loquimini) festum duplex, cur magnum vocatum esset? & cui persuaseris passuros fuisse Iudæos iudicium fieri, & sumi supplicium tam (vt ita loquar) exosum die primo, grandi illo festo Azymorum, si eum, id est, decimum quintum ex lege celebrassent, quum ne corpora quidem eo
die

die remanere in cruce sustineant, nō modò quia
 lex in genere vetabat, sed imprimis propter sab-
 bathi illius magni diē. Restat ergo falsum esse ex
 Euāgelista non liquere quòd uno die Iudeos Chri-
 stus anteuertit. Hinc autē disputationē quū his
 verbis concludis, *Nereuocemus in dubium de quo*
ut opinor, nemo antiquorum Patrum dubitauit, An
Christus Iudeorum Pascha cum suis discipulis tan-
quam paterfamilias fecerit tempore & ritu legitimo,
cui post expletas de more epulas communium ciborū
sacrosanctæ Eucharistiæ institutionem subiecit, pro-
 dis rursus quò usque te odium nostri, vel pseu-
 doepiscopatus ambitio abduxerit: qui postquam
 nos dixisti multa arroganter, ineptè, stultè, im-
 peritè, repugnanter de Paschate Iudaico dixisse,
 tandem id ipsum concludis quod nos sentimus,
 nempe Christum neglecta meritò traditione
 Rabinnica, hīc quoque ut in cæteris præscriptam
 cui sese vltro nostri causa subiecit, legē seruasse,
 Sed agè tecum tandiu expatiati tandem domū
 redeamus. Subiicis hīc demum, ut te ipsum vi-
 delicet vendites, verbosam collationem & ana-
 logiam agni paschalis cum sacra domini Cœna
 ex Caluino & aliis nostris penè ad verbum de-
 scriptam, in qua vltro tibi, sicuti par est, assentior.
 Addis postea frustra iugulatū fuisse agnū à Pa-
 tribus nisi etiam fuisset comesus, imò idcirco
 iugulatum fuisse ut comederetur, quod & ipsum
 extra controversiam est. Ergo, inquis, ad imple-
 dam figurā, sicut non satis fuit occidi Christum spiri-
 tualiter, sed corporaliter debuit viam profundere, si-
 etiam non satis est ipsum spiritua'iter, sed etiam cor-
 poraliter oportet manducari. Et **ut ho**: ænigma in-
 d. iij.

Cap. 7. AD REPET. SAINCT.

terpreteris, subiicis. *Christus occisus est ab origine mundi fide & spiritu, nec ea occisio potuit agni Iudaici explere veritatē, nisi reipsa agnus ille fuisset occisus. Itidem māducatus fuit ab origine mundi, sed fide tenus ac spiritu & multo minus talis manducatio potuit exhibere agni Iudaici veritatē, quā spiritalis occisio quandoquidem ratio agni paschalis non propriē consistit in mactatione agni, sed in esu quadā ceremonia p̄scripto, Hæc tua verē, mihi quidem ænigmatica experiar an planius possim explicare. Tu videris an à me satis sint percepta. Duplex esse mihi videtur tuum argumentum, & quod posteriore loco statuis fuisse priore collocandū. Esse autem arbitror eiusmodi. Non satis fuit Patribus fide & spiritu occisum esse Christum, sed eū corporaliter & reipsa quoq; occidi oportuit. Ergo non satis etiā fuit manducari spiritualiter Christum sed corporaliter quoque edi. Itaq; in agno paschali reipsa quoque & corporaliter agnus tum occidebatur tum manducabatur. Atqui si spiritalis seu fidei esus ille Christi reipsa & corporaliter tandem venturi & occidendi, nō satis fuit Patribus ad salutem, sed corporaliter illum quoque comedi semper oportuit: aut Patres nunc quoque beata vitæ sedibus excluderis aut ostendas oportet vbi & quo tandem tempore corporaliter quoque Christum manducarint. Quod si corporaliter quoque non manducarunt sed tantū spiritaliter, & tamen (quandocunq; tandem id factum esse velis) seruati sunt: nempe falsa fuerit, quod ad illos attinet, illa quam ponis manducationis corporalis necessitas, quæ si illis non fuit necessaria: cur nobis potius fuerit*

rit, vt grauius sit nostrum quàm illorum iugum? Res autem ita se habet, Quauis nondum reipsa existeret Christi caro in sese, erat tamen fidei Patrum præsentissima, quòd fides esset illis rerum etiam quæ nondum extabant hypostasís, sicuti mors Christi quæ iam præterit, nostræ quoque fidei præsens est: sed vana tamè & mendax fuisset Patrum tum ante legem tum sub lege fides & spes in vèturum & passorum Christum, nisi reipsa corporaliter itædem Christus venisset & passus esset. Corporalis autem manducatio & perceptio inde statui nec potest nec debet, quia vt corporaliter & reipsa extare tandem oportuerit fidei obiectum, & reipsa ac corporaliter præstari pœnas quas alioqui corporaliter ac reipsa lvi à Patribus ipsis necesse fuisset: tamen non efficitur corporalem esse quoque oportuisse illius obiecti apprehensionem & perceptionem cui significandæ nomen manducationis tum demum inditum est quum Sacramenta manducabilia instituta sunt: ex quo etiam illud colligendum est manducationem propriè quidem signis rei autem significatæ translaticè conuenire. Ratio est, quia manducatio est propriè corporis actio non animi, & huius vnus vitæ vñui accommodata: Christi autem ipsius perceptio, quum ad spiritualem & æternam vitam spectet, spiritu quoque & animo, fide denique fiat oportet, quæ tamen fides, sensibus quoque corporeis per Sacramentorù obiecta commotis, ad energiã excitatur. Alterũ autẽ tuum argumentum sic accipio. Corporaliter & reipsa occidebatur & comedebatur agnus tipicus, adeò quidẽ vt potissimæ essent

Cap. 7. AD REPET. SAINCT.

efus partes, vt pote cuius causa instituta erat immolatio. Ergo vt figuræ respondeat veritas, sicut oportuit verum agnum corporaliter quoque & re ipsa occidi, sic oportet quoque à nobis corporaliter *et re ipsa comedi, quamobrem etiam Paulus quum dixisset Christum Pascha nostrum immolatum esse, addit ἵνα φάγωμεν, id est, solenni ritu epulemur in Azymis sinceritatis.* Ego verò concedo sicut agni typici, sic quoque agni veri corporalem ac realem mortem esse oportuisse. Concedo & illud carnem Christi crucifixam non magis prodesse nisi verè à nobis sumatur, quàm prodest famelico cibus optimè præparatus, quo tamen non vescatur, Sed quod tu analogiam eò usque vrges vt corporalem quoque modum istius sumptionis esse velis, sicut coporali modo typicus agnus edebatur, id ego, ob eam causam quam ante retuli, pernego. Nec enim vt sua signis ac figuris veritas constet, hæc inter se per omnia sed hætenus comparanda sunt quatenus fert eius consilium & voluntas à quo signa & figuræ instituantur: & quatenus tum signorum tum rerum significatarum natura patitur. Locum autem Pauli ineptissimè ad paschatis & Eucharistiæ epulum detorques, quauis eò alluserit. Epulum enim ad quod nos adhortatur, vniuersæ vitæ Christianæ cursus est, id quod ex Azymorum allegoria apparet. Itaque ex hoc quoque Pauli loco statuitur quod illam tuam consequutionē apertè conuellit, nempe in ipso Eucharistiæ solenni ritu nō alia ratione à nobis Christū quàm tota nostra vita, sincera nimirum fide sese per opera bona exerente comedi.

Disputas

Disputas postea multis verbis aduersus eos, qui ut figura respondeat veritas tempus etiam vrgēt, ideóque contendunt sicut agni caro post mactationē demum apposita est, sic Christi carnem non debuisse nisi post passionem apponi. Quod enim rursus per obscure tuo more scripsisti, sic planius scripsisses. Respondes inter cætera: in agno typico antecessisse mortem, quoniam edi communis caro nisi mortua nequiuit ab homine: nos autem credimus & edimus carnem Christi viuam & viuificatricē, cui mors tantum sit dominata quandiu voluit. Fateris ergo hæcenus vrgendam analogiam istorum rituum cum re significata, quatenus rei significatæ natura & finis ipse institutionis patitur. Rursum igitur nobis hoc responsum pariratione suggeris, agnum figuram corporali modo fuisse (ore videlicet) comestum, quia communis caro nisi ore comedi ab homine non potest: nos autem credere & edere viuam & viuificatricem carnē Christi non in istam animalem, sed in æternam vitam ac spiritualem, ideóque fidei esum hunc esse non oris, neque ventris sed mentis cibum. Istud verò de quo disputas, ad nos quidem nihil pertinet. Instituis rursus verbosam Cœnæ dominicæ & esus agni paschalis collationem, ex Caluino & nostris maxima ex parte desumptā ideóque minimè à nobis repetendam. Sed quod inde colligis, age expendamus. Si spiritualiter tantum, inquis, & per fidem Christus percipitur in Eucharistia Cœna, neque loquutio qua instituitur Eucharistia, alia est quàm Sacramentalis & eadem qua dicitur agnus esse pascha, Christus operam perdidit. Benè est sanè quod conditionem & quidem du-

plicem apposuisti, sed vereor ut tuo more id facias siue inscitia, siue improbitate. Nam si tibi illud *Spiritualiter*, & per fidem idem declarat atq; *Sola energia & efficacitate, aut imaginatione quadam*, exclusa ipsius Christi communicatione, nobis iniuriam facis. Nam istud *Spiritualiter* non ad id quod percipitur (ipsū enim Christū totū oportere nostrum fieri dicimus, quoniā neq; diuisus, neque sibi non insitos nos feruaret) sed tum ad ipsum perceptionis instrumētum (nempe, quod ad Deum attinet) ad Spiritus sancti potentiam: & (quod ad nos spectat) ad fidē, animi habitum gratis nobis datum: tum ad ipsum perceptionis modum, atque ad eò ad totum hoc mysterium minimè imaginarium quanuis merè spirituale, referimus. Deinde si comparisonem harū duarum formularum *Hoc siue Hic panis est corpus meum* & *agnus est pascha* perinde interpretaris ac si panem illum non aliter esse corpus Domini diceremus quā agnus fuerit pascha, sycophantam agis. Citari enim à nobis hoc exemplū non ignoras ut idem in utroque dicendi genus esse probemus, non quòd sententiam vtriusque parem, ac multò minus eandem esse arbitremur. Agnus enim dicitur esse Pascha, id est, trāsilitio, ut & panis corpus sacramentali metonymia: sed non consequitur Pascha idem valere atq; Corpus traditum pro nobis. Postremò ne si verum quidem esset quod ais, consequeretur quod tu contendis, nisi putas operam lusisse Deum, quū figuras figuris ad eundem penitus scopum collimantibus cumlaret: aut quum eadem iisdem aut aliquantulum variatis verbis inculcauit tardis

dis discipulis. Sed age probationem istius paradoxo audiamus. *Si sic est, inquis, nec rerum nec verborum figura desierunt, nec noui testamenti ut noui regni. Christus in Cœna initium fecit.* Mira certè naras, mi homo. Si vis rerum figuras desisse Christi aduentu, id est, sic exhibita regni cœlestis mysteria ut nullis iam figuris tectū sed prorsus nudum mysterium nostrę salutis nobis exhibeatur; tolle igitur ex Christiana religione Sacramenta, nec Baptismus saltem successerit Circuncisioni, nec amplius Deum per ænigma cognoscamus, sed sicuti est aspiciamus. Et quorsom vos igitur pro duobus Sacramentis tot adiunxistis Sacramenta, & Sacramentis tot sacramentalia quę vocatis, de quarum rerum figurata significatione garrere nunquam desinitis? Iam verò quod ad verborum figuras attinet, si sublatas illas esse vis, expungas sanè omnium Euangelistarum & Apostolorum scripta necesse est. De initio autem noui testamenti & noui regni quod ab Eucharistię institutione ducis, quod toties dixi iterum dico, nimium esse te hoc in delirio ineptū ac importunum. Nam siue promulgationem ipsam primam Euangelij, seu noui fœderis respiciamus, extra quod nemo vnquam seruatus est, ad primam Euangelicam promissionem mox peccatum subsequutam, ac deinceps ad promissionem Abrahamo factam retrocedendum est, ut facit Apostolus ad Galatas de utroque testamēto disserēs: siue ipsam realem Christi exhibitionē, & corū præstationem per quę reconciliatio facta est, spectemus, à Christi cōceptione exordium facere oportet: sin ad com-

Cap. 7. AD REPET. SAINCT.

pletionem mysterij salutis nostræ, ad resurrectionem venire oportet, quo tempore demum se à Patre potestatem accepisse Christus ipse testatur, quod tamen plenissimè per assumptionem in cælos ad dextrâ Patris reipsa completum in ipso fuit, & in nobis ultimo demum die complebitur. Quid igitur, inquires? an non hoc est nouum illud testamentum in sanguine ipsius? nempe quod ad nouam eius fœderis *συναθήκη* institutionem, non quod ad ipsius fœderis initium ac præstationem attinet. qua de re vt tandè aliquando tibi liqueat, Age Apostoli vestigia, deinde Sorbonicam ipsam doctrinâ sequamur. Negare nō potes quin Circuncisio fœderi appensa, Apostolo authore sit iustitiæ fidei sigillū, quæ contigit Abrahamo, in præputio. Vos quoque Scholastici quum veteribus cæteris Sacramentis omnem gratiæ collationem detrahatis, Circuncisioni tamen idem in genere atque Baptismo tribuitis. At Circuncisio, quum fœdus illud gratiæ salutis per Christum venturum imò etiam eius effectum, id est, iustificationem in Abrahamo non præcesserit, sed aliquot post annis sequuta sit, certè fœdus ipsum nō inchoauit, sed Apostolo teste obsignauit: ideoque sic fœdus vocatur, vt addatur idcirco fœdus vocari quia sit fœderis signaculum. Quātò minus verò Baptismus tot post annis Circuncisionis loco introductus, ipsum fœdus inchoauit? Quod si velis noui fœderis exhibitionem à Baptismo inchoatam quò videtur Ieremias cap. 31. respexisse, ergo Cœna Domini 34. post annis sequuta, non fuerit Noui testamenti initium. Quod enim

nim nonnulli vestrū Baptismi institutionem primam referunt ad missionem postremam Apostolorum, ne refutatione quidem indiget. Et ne obiicias in infantibus saltē fœdus inchoari à Baptismo ne id quidem ego concessero. Aio enim idcirco baptisari sanctorum liberos quod sint in patrum fœdere ex hac formula comprehensi, Ero Deus tuus ac seminis tui: nec minus vos ineptè facere dico quum Iudæorum aut Turcarum infantes insciis, aut non postulantis parentibus temerè baptisatis, quàm si puræ chartæ sigillum apponeretis. Audiamus cætera.

Quid alioqui Eucharistia affert aut præ se fert quo Cœnam typicam excellat siue quo ad rem siue quo ad sermonem? Certè Christus significantius & expressius per agnū assumē eius sanguinem postibus illitū representabatur quàm per panē aridum aut viderum purū: & spiritualiter pro mensura fidei tā participabatur Christi caro in manducatione agni, quàm pro eadem mensura participatur spiritualiter in Eucharistia. Et sermo Christi in sua Cœna idem esse ab aduersarijs defenditur, atque is quo agni Iudaici Cœna comprehenditur, quoniam in re utraque aiunt parem esse loquutionem.

Respondeo tibi verbis ab Augustino sæpe, quod tu non ignoras, inculcatis, *re paria* videlicet fuisse veterū Sacramenta cum nostris, id est, rem eandem eodem perceptionis modo, quāuis sub diuersis figuris sacramentaliter, id est, minime vanè aut inaniter significasse, sed pari nequaquam mensura & effectu, nisi quidem per nos steterit. Nostra enim sunt multò significantiora & efficaciora, qua de re suo loco plenius

differam, vt omnes intelligant quàm falsò dicas expressius significatam Christi participationem in Iudaica Cœna quàm in Christianorum Eucharistia. In summa dico insulsam esse hanc confectionem, Res eadem in typica & Domini Cœna datur eodem modo nempe spiritali, & pro mensura fidei participanda, ergo nihil amplius datur in Eucharistia quàm in Iudaica Cœna. Nam & hoc paucis dico quod postea plenius, vbi ad discrimen istorum Sacramentorum ventum erit, Deo fauente, explicabo. Res eadem tradi impari in sese ratione potest. Plus enim est rem ipsam existentem tradere, quàm ius in rem nondum existentem quanuis certò futuram tribuere, etiamsi interea fructus ex ea re percipias, quam iure tantùm non ipso facto possideas: & idem instrumentum quanuis in genere similiter motum, tamen non pari semper motu mouetur, ac proinde non pariter semper agit. Quod ad ipsum autem dicendi genus attinet, quid obstat quominus de rebus etiam diuersissimis, nedum *χρὶ τὸ πῶς καὶ τὸ ἦν* duntaxat imparibus, eadem dicendi formula differam? Inanes autem illos clamores quos in reliqua huius capituli parte profundis, vt id de quo minimè ambigitur, id est Eucharistiæ dignitatem ostendas, cur tandem repetierim? per me igitur ad rauium vsque vocifereris licet.

AD CAPVT VIII.

Neque ex verbis Christi quibus Eucharistia instituitur, neque ex inchoatione ac proprietate Noui testamenti cuius retinendum τὸ ῥητὸν in institutionis Eucharistiae explicatione.

VSCIPISTI in primis hoc capite demonstrandum quàm multis modis contextum institutionis Eucharistiæ in Latina translatione corruerimus.

Primam nostram deprauationem in eo ponis, quòd verba ἀχαιεῖν & ἀλογεῖν ex verbis transitiuis reddiderimus absoluta. Vnde verò de verbo ἀλογεῖν istud coniecisti? Num enim illi aliquem casum in Eucharistiæ verbis expressum ademimus? num aliter quàm tu ipse verbum hoc conuertimus? Nam tua hæc est interpretatio, *Conantibus illis accepit Iesus panem, & benedixit (siue gratias egit) ac fregit deditque &c.* Alteram autem partem sic tu ipse conuertis. *Accipiens calicem gratias egit & dedit illis, &c.* Quis tuus igitur hic pudor est, quum per tuam interpretationem nobis liceat ipsum benedicendi verbum ex priorè parte expungere (quòd tamen minimè fecimus) & tu ipse in posteriore expunxeris: quum denique illud tu quoque nullo addito casu expresseris, audere nos tamen accusare quòd illud ex transitiuo absolutum reddiderimus? Quod si non de ipsa huius vocis in Latinum sermonem conuersione, sed de explicatione conquereris, fateor quidem à nobis vestrum illud magicum consecrationis commentum damnari, sed vt di-

iudicetur an propterea benedictionem ac consecrationem aboleamus, perinde ac si benedictio sacramentalis à communi & vulgata gratiarum actione nihil differret, æquum est ut quum tu sis actor, ego verò reus, ex meis potius quàm ex tuis scriptis statuatur. Mea verò hæc totidem verba sunt in illū locū Pauli I. Cor. 10, 16. τὸ ποτιεὶν ὁ ἄλογος ἔμεν. *Luto ἄλογον idem hīc declarare atque infinitis locis veteris testamenti ὡρ, id est, ἀγιάζειν καὶ καταρτίζειν. i. sanctificare & consecrare, quia nimirum recitata & exposita Dei ordinatione, panis & vinum huic vsui sacro destinantur, ut sint veri & naturalis corporis & sanguinis Christi Sacramenta, id est, symbola & tessera, & ita quidem ut id quod significatur, verè nobis spiritualiter per fidem participandum offeratur.* Hæc mea verba sunt ex quibus cōstare iam arbitror quo pudore nobis impudentiam & mendacium attribuas. Iam verò quod ad verbum ἄχαριστιν attinet, annō tu quoque conuertis per *Gratias egit?* Ergo absolute non transitivè. Nec te pudet id ipsum nobis obiiicere, quod agas, & quidem vel inuitus? Nec enim aliter conuertit etiam vester Canon, in alterius partis consecratione. Nos verò etsi Evangelistas sequuti ἄλογον & ἄχαριστιν pro eodem sumimus, tamen sic explicari à nobis hanc gratiarum actionem ut à vulgata & communi ciborum sanctificatione discernatur, & ipsam sacramentalem consecrationem includat, quæ cum peculiari Dei collaudatione sit coniuncta: à nobis denique probari illam Oecumenij explanationem ὁ ἄλογος ἔμεν, id est, ὁ ἄλογος ὄντες κατακαρίζομεν, ut benedicere idem valeat atque cum gratiarum

tiarum actione ad sacramentalem vsum præparare, ne tu quidē nisi impudēter inficiari potes.

Alterum hoc in nobis reprehendis quòd pronomen *Hoc* interpretemur *Hunc panem, omnium* vt inquis, *nostrarum fallaciarū fundamentū. Quin-* etiā ais, *sic à nobis Lutheranorū oculos quasi cornicū configi.* Isti certè quos Lutheranos vocas, panem vestro more nusquam ex Domini Cœna excludunt, etiamsi de huius pronominis vi à nobis discrepant. Tibi itaq; cum illis non minus quàm nobiscum certamen est. Sed tu libens nimirum, vt tuam illam non sanè bellam transsubstantiatam Helenam serues, nostris, vt olim Troiani Agamemnonis & Achillis, dissidijs delectaris, quæ te spes (vt spero) tandē fallat. Ad nos autē quod attinet, quoniam te alibi probaturū polliceris *neque textum ita habere* (quod vltro confitemur) *nec pati scripturas vt ita habere possit,* quum dictū potius à te oportuerit. *Vt ita explicari possit,* age nos in eum locum istam disputationem differamus.

Audiamus iam grande & inexpiable Bezæ facinus, qui τὸ τοῦ αἵματος vt vertit, Hoc est sanguis meus, quoniam Lucas τὸ ποτήριον nomen ipsi pronomini τὸ τοῦ adiunctum expresit. Quid tu verò contra? Si, inquis, *apud Lucam τὸ τοῦ demonstrat ποτήριον sine poculum cui affigitur, quare non demonstrabit aīna sine sanguinem, cui similiter annectitur?* Atqui mi acerrime censor, ne si quidem meam versionem seu interpretationem sequare, præiudicium attuleris identicæ quam mox statui, euntiationi. Nec enim adieci apud Matthæum aut Marcum poculi nomen, quia mihi summa

religio fuit contextū vllō modo violare. Istavero si tuo sensu accipiantur, annon idē valent *Hoc. i. Hac res, est sanguis me⁹, & Hic est, vel Ecco sanguis meus?* Sed heus tu bone vir, cur hīc non valeat quod tute ārea dixisti, Euāgelistas videlicet mutuas inter se operas tradidisse? Quod autē factū negabas in Eucharistiæ institutionis verbis quasi per se penitus perspicuis, ecce falsum hīc esse conuincitur. Prospiciens enim Spiritus sanctus fore vt ambigeretur non tā ab hominibus quā à stipitibus, quid per pronomen *τὸ* demonstraretur (quanuis id satis non penitus insanis liqueret ex eo quod dixerat Christum videlicet poculum manibus suis accepisse) ipsum antecedēs *τὸ* exptelsit. Affer hanc alteram quoque in me rationem. *Quum Moses dicens τὸ τοῦ αἵματος διαθήκης Hic est sanguis testamenti, nihil aliud voluerit indicare, quā sanguinem ipsum, qui tamen hyssopo ceu vasculo continebatur, cur eodem prorsus stilo vtens Christus, existimabitur vasculum aliquod prater sanguinem indicasse?* Agnosco Illyrici illius infelicis memoriæ discipulum, fortassis à vobis quoque ad turbandas Ecclesias conducti: & simul agnosco iustū in te excecando diuinū iudiciū. Obsecro enim, si pares sunt istæ formulæ, ea quidē quam tu vis ratione: & Moses nihil nisi illum ipsum sanguinem in hyssopo contentum demonstrauit, quid etiam demonstrauerit Dominus? nempe sanguinem solum suum, in calice cōtentū. Ergo plurimū à Mose dissentit Christus. Nam ille duntaxat signum, Christus rem ipsam significatam duntaxat expresserit. At cur ille quidem rem significatam (illum videlicet Christi

Christi fundendum sanguinem, ut author epistolæ ad Hebræos ostēdit, id est, illud ipsum quo fœdus sanciebatur, & quò respicere Israelitas (oporrui) sciens præterierit: Christus verò signum quod eo ipso tempore instituebat, nullam fecerit mentionem? Res autem ita habet. Néc Moses nec Christus signum aut rem significatã prætermisit. Nam ille sanguinem fœderis nominans, sacramentum à re communi discernit, & quauis obscure (ut sub lege) tamen satis innuit hunc sanguinem quem fundebat, esse alterius nõ communis fundendi Sacramentum, quum sanguis ipse taurorum & hircorum conciliare homines Deo nunquam potuerit: Christus verò tum signum demonstrat pronomine *αἷμα*, tum rem Sacramenti quã illi sanguinis sui nomen attribuit. Inter Moysi verò dictum & Christi verba illud interest, quòd apud illum vnus sanguis signum est alterius: in Christi verò sententia vnũ est sanguinis Sacramentum. Cæterum tertiã quoque rationem profers eiusmodi: *Poculum*, inquis, *pro vase aut vini portione non potest esse nouũ Testamentum, neque tessera noui Testamenti quod exigit sanguinẽ Filij Dei. Ideoque non aliud quã ipsemet sanguis designatur per poculum.* Respondeo quod vas ipsum dicis neque nouum Testamentum esse, neque tesseram noui testamenti, in eo me tibi assentiri. Quis enim hoc vnquam dixit aut dixerit? sed quòd inde concludis planè inficior, nempe nihil híc præter ipsum sanguinem demonstrari. Etenim si nullum signum híc est neque rei significatæ *ἀνάλογον*, nullum est Sacramentum. Quòd si signum híc aliquod esse

dixeris, quæram nimirum cur nulla sit eius à Christo facta mentio. Denique scito non deesse editum istic exemplar, ac etiam manu scriptum Cypriani apud quem Epist. 63. totidem verbis legatur. *Hoc est sanguis meus*, quomodo vertenda esse græca illa contendo.

Accedo ad tertium accusationis tuæ caput longe grauißimum, nempe quod in his Lucae verbis, τὸ ποτὶ τοῦ ποτὶ ἕξειν ἢ κενὸν διαδύμει ἐν τῷ ἀίματι μου τὸ ἕξειν ὑμῶν ἐν χυμῶσιν, ausus sim eum solæcismi accusare, quasi dictum oportuerit τὸ ἕξειν ὑμῶν ἐν χυμῶσιν: & contra omnium exemplarium fidem conuerterim. Hoc poculum est nouum testamentum in sanguine meo qui pro vobis effunditur.

At ego rursus quæro qua conscientia hæc in me scripseris. Fateor me ita (vt tu dicis) conuertisse, sed an textum ipsam Lucae corrupti, ac non potius testatus τὸ ἐν χυμῶσιν in omnibus nostris exemplaribus scribi, & allatis meis coniecturis, omnia lectori salua & integra reliqui? Hoc in verò est agere quod librorum corruptores solent? Quid si protulissem codicis cuiusdam manuscripti mei Græcolatini lectionem, ad eò vetusti, vt ipsius Irenæi fuisse videri possit? Est autem in monasterio quod Irenæi dicitur Lugduni repertum, in quo totum istud quod apud Lucam de poculo dicitur posteriore loco, non inuenitur. Tibine verò impium aut blasphemū nō videtur dicere in Luca esse solæcophanes aliquod, quā Hebraicè potius quàm Græcè sacri illi scriptores saepe loquantur? Oblitusne es illā duram Hieronymi vocē, Paulus solæcismos loquitur? At qui meæ coniecturæ eò inclinant,

inclinant, vt potius quàm solæcophanes sit à Luca admissum, vel hanc particulam τὸ ὑπὸ ἱμῶν ἐκχωρημένον ex alijs Euangelistis insertam esse in Lucae contextum contendam, vel casum perperam à librarijs, quanuis consentiant exemplaria, mutatum. Illius coniecturæ hanc rationem habui, quòd apud Paulum, qui probabiliter putatur hunc ex Luca locum totum desumpsisse, illa particula tota omittitur: quæ ratio maximi est momenti, quanuis à te negligatur. Cur enim Apostolus hoc præterijisset? & vel vnica oratio Dominica qualis in veteribus codicibus apud Lucam legebatur, ostendit multa ex Euangelistis fuisse (nulla tamen sensus iniuria) interiecta, quæ probabile tamen est ex albo libri in ipsum contextum irrepsisse. Adieci alterius scripturæ nempe τῶν ἐκχωρημένων testem locupletissimum Basilium cui τὸ ἡδὺν ἠδὺν attribuuntur, qua in re quum me dicis aut falli, aut impudentissimè fallere, audeo multò verius dicere, te potius omnem pudorem exuisse. *Non enim, inquis, Basilius sic asserit legi in Euangelio, sed textus Evangelici textum explanat.* Audi accerrime censor, Aio te vel Basilij locum non inspexisse (extat autem in Ethicis ὁρθὸν κα.) vel omnium hominum in hac mei criminatione impudentiam superare, quum in toto illo libello, exceptis questionibus ad quas singulis definitionibus ex merito Dei verbo respondetur, ne vocula quidem nedum explicatio aliqua ipsius Basilii, vel scriptoris illius, quicumque tandem fuerit, inueniatur. Negas? librum saltem inspice vt te tui pudeat. Cur verò sit solæcophanes si recepta lectio

seruetur, idcirco dixi, quod τὸ ποτήριον siue pro ipso vase, siue pro vino intus contento dici non possit pro nobis effusum. Imò, inquis, poculum effusum pro nobis denotat sanguinem qui in poculo pro nobis effunditur. Saltem verò potius infusum dixisses. Quin enim hoc dicatur de illo ipso sanguine pro nobis in cruce fuso, ambigi à sanis hominibus non potest, à te fortasse potest: qui tot locis & momentis creari sanguinem propriè acceptum censes, quot locis illa vestra sacra peragitis. Nam sic quoque Cyprianum de veracissimo corpore Christi verbū Creādi fateor vsurpare, sed sensu à tua transsubstātiatione mult diuerso. Sed dic, quæso, bona fide, si iam tum in illo poculo ipsamet illius sanguinis materia & substantia continebatur, certè intra venas ipsius Christi nō erat. Bis itaque fuerit effusus, ac proinde bis passus Christus, semel in institutione Eucharistiæ, ac denuò postridie in cruce: & hic certè infusum potius quàm effusum dicere debuisti. Denique ponamus id verissimum esse quod tu ais, potio, inquā, illa fuerit ille ipse sanguis. Igitur pro Hoc poculum substituamus, Hic sanguis quid erit absurdus hac ratione Hic sanguis est nouum testamentum in sanguine meo? nisi vis fortasse repetitum esse antecedens pro referente pronomine, ex Hebræorum idiotismo. Et rursum quid ineptius est quàm Testamentum propriè & sine tropo dici velle testatoris sanguinem, aut id quo fœdus sanciat? Nec enim ignoras Hieronymo in Epistolam ad Galat, magis placere pacti seu fœderis nomen.

Accedis postea ad vocem ipsam τὸ ποτήριον, quam ineptè dicis à Caluino & à me pro vasculo ac-

cipi, ut inducenda metonymie rimam inueniamus, & transsubstantiationem magis ineptam reddamus, quasi vasculum asseramus in sanguinem conuerti, quum tamen nemo nesciat τὸ ποτήριον Græcè, & poculum Latinè, tam potum complecti quam vasculum, quam obrem etiam Paulus & Lucas ne errarem, addunt. Quod pro vobis effunditur, sicut etiam Ioan. 8. 7. eadem vox accipitur.

Atqui (quod obiter hinc dictum sit) rursus hinc te ostendis codicem non inspexisse. Neque enim apud Paulum istud postremum inuenies. Sed hoc est duntaxat ἀποθήκη μνηστικόν. Ad rem autem ipsam quod attinet, non ita certè ineptissimus ut tu somnias. Nusquam enim diximus τὸ ποτήριον hinc accipi pro vasculo per se. Sed hoc diximus & dicimus, cogi vos ad alterutrum istorum duorum, nempe vel transsubstantiatum ipsum poculum dicere, vel per metonymiam continens pro contento accipere. Nam ut in omnes partes te conuertas, & omnes Grammaticos consulas, nunquam probaueris τὸ ποτήριον Græcè, siue poculum Latinè (quæ nomina sunt ποτήριον) rem contentam propriè significare. Nec rursus unquam euades extremæ peruicaciæ crimen, si cōtenderis portionem poculo contentam, quæcunque tandem illa sit, vel fœdus ipsum, vel confœderationis actum, ut ita loquar, declarare. Si hoc non agnoscis, age, nega etiam Solem meridie nondum exortum.

Postremò, inquis, Beza contra morem suum abstinuit ab exprimendis articulis ne cogeretur fateri quòd ex emphasi & excellentia denotata, verum Christi corpus, & verus sanguis demonstratur. Quasi

verò aliud in hoc mysterio corpus, quàm illud ipsum traditum pro nobis, aut aliud sanguinem quàm illum ipsum pro nobis effusum ponere mihi unquam in mentem venerit. Sed tu nimirum excludi putas à nobis quicquid eo loco non est situm ubi nos versamur. Sed quod ad articulos attinet, si illos non expressisse flagitium est, quis est potius quàm vestri Canonis interpretis accusandus? Quanquam hic rursus in manifesta calumnia deprehenderis. Sum enim interpretatus ἡ κενὴ διαθήκη Nouum illud testamentum, ut tu ipse alibi agnoscis, nempe ut à vetere nouum istud apposito articulo Evangelistam distinguere voluisse ostenderem, quod cur in corporis vel sanguinis vocibus facerem causam nullam iustam habui, ut iam pridem improbo illi Illyrico respondi, ex quo mirum est excerpere te istas rãcidas calumnias, quàm culpa carere maluisse.

Et hætenus, inquis, de corruptelis illatis Evangelistarum textui, &c. At tu (si placet) nunc audi quæ tibi sic obiiciam ut illa negare nullo modo possis. Dico igitur vestri illius Canonis auctorem, à cuius syllabis pendere miseras tot hominum mentes iubetis, hæc addidisse Evangelistarum textui & literæ in priore parte, Elevantis oculis in cælum ad te Deum Patrem suum omnipotentem. Et iterum duorum istorum,

Gratias agens benedixit Et

ex hoc omnes. In altera verò parte,

Hunc præclarum calicem in sanctas ac venerabiles manus suas.

& æterni testamenti mysterium fidei.

ut taceam de vocabulo $\mu\omicron\delta$, id est, *Meus in Meum conuersa*

conuerſa qua de re veſter Bielus valde laborans tandem in hanc vocem erumpit, *Magis videtur*, inquit, quòd forma præſuta verborum quàm ſeruat Eccleſia, fuit forma tradita à Domino, quàm alia poſita in Euangelis, quæ poſt ſcripta ſunt & narrata ſecundum diuine ſeriatem traditionum & translationum: NEQVE IPSI EVANGELISTAE IN FORMA CONVENIUNT. Aut igitur (boni magiſtri noſtri) iſtum vt hæreticum damna- te, aut nos nihil iſtorum auſos abſolute, aut tantam in ſingulis v oculis vim verborû vrgere, aut denique tantum per omnia Euangelitarum in verbis institutionis conſenſum (nã alioqui ſummam in re ipſa conſentionem eſſe minimè dubitamus) iactare definite.

Poſtea polliceris te de verborum ſignificatione & rei ipſa dicturû ac imprimis quæris quid detur. *Si conſulas*, inquis, *ſenſus externos*, non poterunt aliud reſpondere, quàm de diſſe Chriſtum diſcipulis ſuis panem & vinum: Sed ncn eſt actio muta, & declarauit Chriſtus diſertis verbis mentem ſuam his verbis, *accipite, edite, Hoc eſt corpus meû, quod pro vobis datur*. Idem probas poſtea à communi hominû de verborû ſignificatione iudicio, & ſcripturarum communi loquendi uſu, & Chriſti apud Ioannem factò promiſſo de carne ſua in eſum præbenda.

Quorſum autem aut aduerſum quos iſta? nempe aduerſus eos qui verum & vnicum illud Chriſti corpus negarent nobis in Cœna tradi, ex quo numero quum tu ipſe Calvinum expungas, vt qui minimè ferat eos qui dicât figuram tantum corporis à Chriſto nobis in Cœna dari, tu quidem certè præuaricaris *Verum*, inquis, *nec dici-*

Cap.8. AD REPET. SAINCT.

*tur, Hæc est efficacia sola, aut fructus, aut quid aliud corporis mei, ut valeat Caluini opinio. Quasi verò centies millies hoc non sit à nobis inculcatum, causarum ordine prius oportere nos cum ipso Christo vnum fieri, siue Christum ipsum participare, quàm ex ipso quæ ipsi vt subiecto infunt, id est, omnia ad salutem necessaria, hauriamus. Tu verò sicut Sophistam decuit, quæstiones permiscees. Aliud enim est quærere. Quid detur, quàm quomodo detur: item quod datur, quo obiecto percipiendum detur. Dari nobis reuera verum illud corpus traditum pro nobis, Christo id asserenti planè credimus, sed dari quomodo panis & vinum res naturales & reipsa situ loci præsentis (nimirum in manus) consueuerunt, aut ore corporis percipi, id verò inficiamur. Id enim merè spiritali cælestique modo fieri, & mentis non ventris opus esse illam perceptione dicimus. Negamus etiam idcirco nos Christo vel per verbum simplex, vel per Sacramenta incorporari, vt realiter corporum substantiæ sese mutuò coniungentes, non mysticum sed monstruosissimum corpus reale consent, sed vt vitæ succum cum cæteris donis ex Christo hauriamus. De his igitur quæstionibus controuersis, non de illa prima (de qua quantum intelligere, possum inter nos conuenit) laborare te oportuit. Falsum est ergo, vna saltem ex parte quod dicis, *primam inter nos esse controuersiam quodnam suum corpus Christus à se tradi intellexerit, et in qua re ipsum nobis porrexerit.* Nã etiam si dicimus corpus non nisi sacramentali metonymia de pane illo dici, ac proinde id quod in manus datur quum*

quum dicitur corpus non esse illud ipsum reale corpus, sed ipsius duntaxat realis corporis Sacramentum: tamen non consequitur ita nos insanire, vt plura corpora Christo tribuamus. Quod si vnicum est Christi corpus, vt certè est, cuius amentia quæso fuerit, quod Christi corpus nobis in Cæna detur disceptare? per illa quoque *in quare* si signorum duntaxat externorum adhibitione, & per verbum *porrigendi* spirituales ipsam præbitionem intelligis, rursum tibi assentimur. Sin verò externam in manus vel in os traditionem corporis intra ipsa signa contenti sic significas, hac in re planè à te dissentimus.

Subiicis *quadruplici significacione legi Christi corpus in scripturis: primum pro corpore naturali nato de Maria virgine: deinde pro corpore mystico sine fidelium cœtu: tertio pro veritate Euangelij antiquis umbris respondente. Adde quartum, inquis, si placet, pro qualitate & proprietate corporis Dominici: aut gratia & merito ab eodè corpore effluente, qua significatio licet naturalis corporis significacione includatur, attamen eam per me liceat distinguere. Eo sensu Apostolus negat iam cognosci Christum secundum carnem: eodè plerisque videtur apud Joannem commèdari cibum & esus carnis Dominice.*

Imò plenius multò & enucleatius corporis appellationem distinguimus. Nam corpus illud naturale interdum declarat totam humanam naturam à verbo assumptam: interdum alteram tantùm eius partem, corpoream videlicet ab anima distinctam: interdum etiam huius corporeæ partis alteram seorsum à sanguine, cogita-

Cap. 8. AD REPET. SAINCT.

tione seiunctam, quæ significationes etiam Carnis voci tribuuntur. Est autem nominatim obseruanda vltima illa significatio ad, refellendum vestræ concomitantæ commentum, quo sacrilegium illud ingens, creptam videlicet populo alteram Eucharistiæ partem, obregere consueuistis. Sed & in ea significatione quam quartam cõstituis plurimum peccas. Primum in eo quòd qualitatem & proprietatem corporis Domini eandem facis, deinde quòd hæc eadem esse vis atque gratiam & meritum ex Christi carne effluens, itémque quòd vtrunque hanc significationem dicis naturali corporis acceptione includi. Nam quòd ad primum istorum attinet, si indefinitè qualitas corporis naturalis est eiusdem proprietatis, efficietur mutatione qualitatis corpus exuere corporis naturam, quum sua proprietate quæuis natura constituatur. Neque hoc temerè dico. Nam hoc tuum figmentum eò spectat, vt corpus illud naturale doceas corpus esse non desinere, etiamsi proprietatis corporis, id est, loci circumscriptio ei adimatur: quò etiam illum Pauli locum detorques, quòd Christum amplius non cognouerimus secundum carnem. At nos qualitates accidentales, tũ naturales & inseparabiles tũ per peccatũ (peccato tamẽ excepto) inuectas, à proprietatib⁹ distinguimus. Illas enim in Christo nostro capite per Resurrectionem & Assensionem in statum infinitè excellentiorẽ commutatas, alteras prorsus abolitas, istas in æternũ retentas dicimus. Deinde qua tandẽ ratione, quæso, gratiam & merita & quæ ex ipso Christo dona haurimus. cum illa siue proprietate siue qualitate

litate cōfuderis? & rursus *ἀόρατα* loqueris quū
 corpus naturale dicis hęc intra se includere, quū
 tamen existimes hęc posse absque ipsius corpo-
 ris perceptione percipi, sicuti non negas pleriq;
 videri accipiendum carnis esum & sanguinis po-
 tum apud Ioannem. Nos igitur hanc significa-
 tionem facimus quintam, & à prima quidem di-
 stinguimus vt ab antecedente consequens, nun-
 quam autem separamus. Sed videamus quomo-
 do hęc in nos contorqueas. *Sacramentarij* (inquis,
 quam vocem libenter amplectimur) *adfunditus*
abolendam Eucharistiam & resistendum Dei verbo
expresso, in duobus peccant. Super his conuitijs
 Deus inter te & nos iudicet. *Nam quum in Cœna*
aiūt Edere corp⁹ Christi nihil aliud esse quàm Chri-
sto vniri per fidem & fieri membrum corporis eius,
tum corpus capiant oportet pro mystico & non natu-
rali. Imò te oportet mentis compotē non fuisse,
 quum hęc in nos scribere te non puderet. Ete-
 nim qui sentiunt ex esu & spiritali apprehen-
 sione ipsius Christi pendere corporis mystici
 Christi constitutionē, siue fideles edendo Chri-
 sti corpus, euadere corpus Christi mysticum,
 quomodo dici possunt sentire corpus Christi
 quod edunt, illud ipsum esse quod ex illo esu ef-
 ficitur? Deinde Edere Christi corpus nō dicim⁹
 idem esse atque vniri Christo, sed ita significari
 sacramentali loquutione, fideles ritē vtentes
 panis & vini illius esu, sibi Christum magis ac
 magis adiungere, vt fiant os ex ossibus eius &
 caro ex carne eius. Aliud autem est ipsa actio,
 quàm quod illam consequitur. Sed alterum er-
 rorem audiamus. *Rursum*, inquis, *quum verba*

Cap. 8. AD REPET. SAINCT.

Christi de Cœna explicant, nouum significatum nusquam in scripturis repertum imponunt corpori Christi, & suadent pro figura siue pro Sacramento & signo corporis accipi: quum nusquam in Scripturis corpus Christi absolute positum occurrat nisi pro substantiali & naturali. Respondeo rursus, quum panis ille dicitur à nobis esse symbolum corporis Christi siue sacramentaliter esse corpus Christi non aliud corpus à nobis quàm illud verum & naturale intelligi: neque hîc controuerti quòdnam corpus dicatur esse panis, sed quo sensu potius ille dicatur esse verum illud corpus, reipsa videlicet & ipsa panis existentia, aut substantia panis in substantiam corporis transmutata, an verò sacramentaliter duntaxat, siue propter vsum sacramentalem, sicut res naturales ad res prorsus alias quàm natura & substantia ipsarum ferat, significandas, ex pacto siue institutione Dei vel hominum, accommodatur. Sic exempli gratia, vox illa *Agnus* propriè animal illud quadrupes & lanigerum declarans, si ad Christum significandum adhibeatur, vt si dixerò Pauli vestigia sequutus & agnum paschatis intelligens. *Agnus paschatis erat Christus*, neque in Agno subiecto, neque in Christo attributo vlla fuerit significationis mutatio: sed Agnus ille verus non fictitijs, non reali sed sacramentali attributione Christus ille verus fuisse intelligetur. Hinc apud veteres Theologos non duplex vnus Christi corpus, sed duplex erit istius vocis *Corpus* acceptio: vna videlicet qua in sese cõsideratur naturale illud & essenziale cor-
pus

p^o quod p nobis in cruce pependit: altera verò quatenus relatè illud ipsum spectatur, siue quatenus de pane illo dicitur, velut quum corpus Christi creati, in terrâ cadere, consumi dicitur, sicut ex Patrū penè omnium disertis verbis suo loco demonstrabitur. Ac ne longius abeam, quū vester Lombardus contēdit in Eucharistia corpus esse & rem Sacramenti & signum, id est, & rem significatam & rem significantem, etiamsi (perperam id quidem ac prorsus ineptè) velitis esse corpus sui ipsius signum, tamen agnoscere cogimini quod hīc in nobis reprehendis, nempe Corpus quoque pro signo in Eucharistia intelligi. Nec te, quæso, istarum ineptiarum vnquā pudebit? Nam ne id quidē quod tu ais nusquam corpus Christi absolutè positū nisi pro naturali Christi corpore sumi si *Absolutè & Relatè* abs te opponuntur, in nos dicitur. Sed & ista quàm absurdè scribis? *panem quidē saepe inueniri pro Christi corpore, ut in illis Jeremia verbis, Mittamus panem in lignum eius, & saepe apud Ioannem: sed nusquam legi corpus Christi pro pane.* Nam (vt omittā illam nō literalem sed allegoricam loci Jeremiæ interpretationem, planè indignam quæ à te reponeretur quannuis à veteribus non vno loco sit inculcata) quoties panis dicitur corpus, annontoties corpus dicitur panis, si identicæ sunt illæ enuntiationes, quales omnes illas esse vultis? Imò etiam in attributione sacramentali, quannuis non identica, sicut signo attribuitur (testibus Theodorito & Augustino) rei significatæ nomen: ita quoque reciprocè rei signi-

ficatę tribuitur signi nomen vt tam dicere liceat
*Christus erat illa petra, Christus erat Pascha,
 Christus est ille panis quàm petra erat Christus, Pa-
 scha erat Christus, Panis ille est Christi corpus.*

Vrges postea illam adiunctionem. *Quod pro
 vobis datur, & qui pro vobis effunditur, vt doceas
 de vero & naturali corpore & sanguine accipiē-
 da institutionis verba. Concedo, sed ita vt sacra-
 mentaliter attribuantur, quam attributionem
 antea ostēdi nullam in ré ipsam quæ attribuitur
 mutationem inuehere.*

Magnos postea clamores excitas de articulis
 à me prætermisissis, quod ex Illyrici fœtida cloa-
 ca hausisti. Velles igitur, sicuti me apud Lucam
 & Paulum conuertisse fateris. *Hoc poculum est
 nouum illud Testamentum, ita etiam me inter-
 pretatum esse Hoc est corpus illud meum, & Hic est
 meus ille sanguis,*

At enim si articuli hoc loco non exprimi sine
 tanto piaculo non potuerunt, cur non potius il-
 lum vestrum sanctissimum interpretem à Con-
 ciliabulo Tridentino, cæteris expunctis, com-
 probatum flagellas; imò cur in vestrum illum
 sacratissimum Canonem non insurgis? Res au-
 tem ita habet. Articulos credidi & adhuc cre-
 do non semper necessar. o exprimendos excel-
 lentia significandæ causa, & ideoque non vbi-
 que expressi: quod ad *Sacramentum* autem attinet,
 nunquam facile prætermisi: ideoque non im-
 prudens (vt tu calumniaris) neque quod ad
 nostram hæresim non faceret (vt tu conuitiaris)
 articulum adiunctum Testamenti vocabulo ex-
 pressi apud Lucam & Paulum, sed vt vnum te-
 stamentum

stamentum ab altero sic discerni indicarē : quod in alteris illis de corpore & sanguine enuntiationibus necesse non fuit, quoniam sufficit ad discrimen significandum illa adiunctio, *Quod pro vobis datur, & Qui pro vobis effunditur*, tantum abest vt istarum adiunctionum vim & pondus non animaduverterim. Quæ verò subiicis de articulis quoties pronomiibus demonstrantibus subiiciuntur, vt sic euincas per *τὸ* non posse aliud demonstratū videri quàm hoc ipsum corpus, ita ridiculum est vt ne refutatione quidem egeat quam tamen si quis requirat, ex nostra aduersus imputum illum Illyricum apologia petat licebit. Denique vt semel de hoc transigā, quum ex articulorum expressione effici velis non posse corporis vocem aliter quàm de vero illo corpore pro nobis tradito intelligi, habes reum confitentem, at non tamen erroris conuictum, nisi si tutemet in eodem versaris errore.

Sed hæc tua consequutio falsissima est, *Si proprium corpus significatur, orationem quoque istam, Hoc est corpus meum, propriam esse ac minimè translatitiam.*

Quid enim obstat quominus in eiusmodi enuntiationibus non modo attributum sed etiā subiectum, nedum eorum alterum, propria natiuāq; significatione accipiatur, & tamē translatitia sit oratio, qua vnum de altero dicitur? Neq; enim ex attributi duntaxat aut subiecti aut alterius istorum significatione, sed etiam ex ipsa attributionis natura, diiudicandum est, totāne ipsa enuntiatio figuratè sit an propriè accipienda. Sumamus si videtur hoc exemplum. *petra illa*

erat Christus. Hic dico petram proprie significare rupem illam naturalem, siue naturalem fluium inde profluentem, Christi autem appellatione non aliū quā ipsummet Christū nobis in Eucharistia propositū declarari, quū idem illorū potus fuerit qui noster. Dicitur tamen non substantialiter sed typicè Christus naturalis de petra naturali, quū teipso iudice petra nō sit transsubstantiata, petra verò & Christ⁹ sint disparata, vt vnū ppriè de altero dici nequeat. Sic Circuncisio realis est reale fœdus, sed sacramentaliter significans. i. quia fœderis realis signū est. Sic Christus ipsemer erat illud ipsum Pascha, sed sacramentali significatu nō proprie. Sic verus Christi sanguis dicitur de vero vino, sed sacramentali metonymia. Denique tam frequentes hæ loquutiones translaticæ quā alteræ propriæ occurrunt.

Ex hoc etiam liquet quā impudenter & inscienter in nos torqueas quod in Marcionē scribit Tertullianus. Verba Tertulliani hæc sunt integra nec decurtata, sicut à te versute proferuntur. *Christus acceptum panem & distributum discipulis corpus suum illud fecit, dicendo Hoc est corpus meum, id est, figura corporis mei. Figura autem non fuisset, nisi veritatis fuisset corpus. Ceterum (id est, Tertulliani idiotismo, quoniam) vacua res quod est phantasma, figuram capere non posset.* Confutat hic eruditissimus sed obscuris argutis plenus scriptor, delirium Marcionis, non verum sed phantasticum siue imaginarium corpus Christi asserentis: & sic argumentatur. Panis ille quem Dominus corporis sui figuram effecit, dicens, hoc est corpus meum, figura est corporis. Ergo corpus Christi verum est corpus, non ima-

ginarium, Nam figura nulla esse queat rei merè imaginariæ. Et ne regerere posset Marcion voluisse Christum figuram visibilem & verè corpoream imaginario & non existenti corpori illi suo affingere, excipit Tertullianus. Si propterea Christus panẽ corpus sibi finxit, quia corpus carebat veritate, ergo panẽ debuit tradere pro nobis. Faciebat enim ad vanitatẽ Marcionis vt panis crucifigeretur. Id est plurimũ faceret ad cõmentũ Marcionis stabiendũ, vt spectrũ illud in cruce potissimũ panis substãtia regeretur, ac sic panis traderetur & crucifigeretur p nobis. Subiicit deniq; Tertullianus hæretico iã cõuicto insultans, *Cur autem panem corpus suum appellat, & non magis peponem quem Marcion cordis loco habuit, non intelligens veterem fuisse figuram?* Nam pepones, prouerbiali dicendi genere, dicuntur vecordes & stolidi, etiam apud Homerum. Dicit ergo irridens Marcionem Tertullianus, tam potuisse peponis quàm panis figuram Christum illi corpori suo phantaltico affingere, quod fuisset ipsi Marcionis ingenio conuenientius. Addit demũ in eo quòd panem potius, quàm aliud aliquid delegerit vt corpus suum figuraret, impleuisse Deum quod iam olim prædixerat per Ieremiam quo tamen testimonio (quod sine tanti viri contumelia dixerim) planè abutitur. Hæc igitur ille, quæ quum in nos citares, quis te non animaduertat iusto Dei iudicio fuisse excæcatum? Nam vt hæc argumenta sibi consent, primũ oportet panem manere panem, quoniam alioqui retorto argumento dixisset Marcion, non esse panem sed mera accidẽtia qui panis esse videbatur

Deinde corpus audis exponi corporis veri figuram quum panis attribuitur in his ipsis verbis, Hoc est corpus meum, contra id quod paulò antè dicebas in Scripturis non inueniri. Audis etiam veritatem corporis eo astrui quòd vera & substantiali figura repræsentetur, vt sublata panis substantia efficiatur corporis quoq; veritatem in Sacramento destrui. Et quinam, obsecro, palàm Marcionisant? Annon vos qui panis substantiam, solis manentibus sine subiecto accidentibus, in nihilum redigi & in corpus non quantum transmutari somniatis? & ad tegendum realis *συννοησίας* horrorem, accidentibus panis & vini tegi quasi figura & ve-lamento reale Christi corpus docetis? quod delirium ne Marcion quidem ille præstigiator, opinor, tolerasset. Sed illud planè omnem impudentiam superat quòd pro verbis Tertulliani quibus contendit quod propheticè prædixerat Ieremias, panem dicens in lignum mittendum, reipsa impletum quum Christus iam crucifigendus & Eucharistiã instituens corpori suo nomen panis inderet: pro verbis, inquã, illis Tertulliani perspicuis (quibus non panem in verum corpus mutatum, sed è contrario corpori suo nouam panis appellationem inditam significat quoniam panis sit corporis illius figura seu Sacramentum) substituis, *intelligens figuras præterisse* quo nihil dici minus ad Tertulliani consilium appositè potuit.

Pergis postea &, inquis, *Allusit Christus ad veteres hostias qua reuera ad edendum tradebantur sicuti reuera offerebantur: quamobrem significatur tam verè exhiberi Christi corpus ad esum, quam verè pro*

re pro nobis est oblatum. Item, in mensa sacrificiorum eadem caro reuera apponebatur in esum, quae offerebatur in sacrificium. Ergo idem Christi corpus tam verè præbetur à Christo in edulium, quàm est sacrificatum in cruce. Concedimus hæc omnia, nec magis nobis prodesse crucifixam quidè, sed spiritualiter & fide non comestam carnem Domini dicimus, quàm appositas dapes quibus tamen non vescaris: neque de carnis magis quàm de signorum panis & vini veritate, & licet spirituali, vera tamen perceptione dubitamus. Sed quemadmodum aliud est cibus significans ideòque corporis sensibus præbitus, quàm cibus significatus, ideòque menti & fidei porrectus, idcirco illorum quidem corporalem, istius verò spirituales præsentia, dationis, & receptionis modum per fidem statuimus: sic ferente & ipsa rerum ac signorum corporalium natura & corporis Christi veritate, fideique analogia & spirituali sacramentalis ritus sine.

Reponis postea nobis rancidum hoc argumentum. *Si omnia ferè vocabula contenta in Cœna historia proprie & de externis actionibus à vobis ipsis accipiuntur, ut panis, vinum, accepit, fregit, dedit, accipite, comedite, bibite: cur qua sunt potissima, id est, ipsa demonstratio rei qua traditur, à suo genuino significato transferetur? Quæro ego verò primum cur particula ferè à te adiciatur. Certè si verū fateri sustines, hoc adiecisti propter verbū fregit, quod vel inuitus cogeres fateri, ex proprietate panis ad corpus sic translātū, ut tamē ipsummet nō frangatur. ne sitis scilicet illis ipsis carnificibus Christi immaturores. Atqui ne sic quidē elabimini. Nam præ-*
f. iij.

terquam quod accidentia diuidi nisi ipsius substantiæ subiectæ ratione non possunt, dic, quæso utrū minus conuenit carni Christi, an in aliquot frustra diuidi, an verò minutatim infixis etiam (vt vester Nicolaus loquitur) ipsi carni reali realiter dentibus, sub dentium mola comminui? quod scelus vt vitaret *αυτος* ille *συλλογιζομενος*, cuius stercora tu studiosè collecta nūc depalceret velle videris, maluit solidum corpus vorari. Nec vos istorum saltem deliriorum vnquā pudebit? Sed ad rem. In Sacramentis aliud videri, aliud intelligi negare non potes. Signum quoq; fatearis oportet illud esse quod sensibus externis obiectum facit vt aliud quàm quod natura est in mentem veniat. Hoc, inquam, est discrimen specificum, quo omnia signa etiam Sacramenta, à rebus significatis differunt. Tūne verò corporis & animi actiones confuderis? Quod hīc autem videtur, certè oculis videtur; quod autem intelligitur, mente intelligitur. Quid si verò vtrique actioni significandæ vnum & idem verbum adhibeam? Nam & videre oculus & animus quoq; dicitur, sed ille quidem propriè, hic verò translaticè. At quod de vno sensu de cæteris quoque eadem ratione dici vsque adeò consuevit, vt vix vsitator sit propria, quàm translaticia significatio. Nam & gustare, & olfacere, & accipere & pungi dicitur animus. Quid si igitur, inquam (vt in hac narratione factum est) vno eodémque verbo & id quod corpore geritur, & id quod mente intellectū apprehēditur significato? nempe propriè simul & translaticè diuerso respectu, eandem vocem vsurpauero. Sic igitur concludo.

Quum

Quum ut sua Sacramentis constet ratio, etiamsi duæ res extantes præbeantur, tamen earum una corporis sensibus, altera menti fide præditæ obiciatur, institutionis verba ita cõcepta sint ut vnis iisdemque vocibus præcipue corporeis rebus conuenientibus cuiusmodi sunt Frangere Dare, Accipere, Comedere, Bibere, vtrunque declaretur, illud quoque necessariò consequi, ut eadem voces, quum ad signa in sensu incurrentia & corpoream actionem referuntur, propriè intelligantur: quum autem ad res significatas & fidei actionem accommodantur, translaticie accipiantur. Cur verò vnis & iisdem vocibus rebus corporeis conuenientibus, intellectuale etiam arcanum illud significetur, causa duplex est. Vna quòd Sacramenta corporea idcirco sint instituta ut à corporeis ad spiritualia, sic natura nostra ferèté, assurgamus. Sic enim etiam inuisibilia Dei in rebus aspectabilibus ordinario modo docemur contemplari, & ipsi Philosophi docèt prius in phantasia esse oportere quæ intellectu percipimus. Altera causa est (ut inquit Theodoretus) quòd ista cõmutatione vocû, docemur nobis esse res illas corporeas Sacramentorum vsui dicatas, & sacramentales actiõnes contemplandas, non ut res naturales, sed quasi res illas ipsas spirituales, quarû veluti sensibus ipsis præsentium conspectu fruamur.

Eadem ratione refellitur vestrum illud *ἀλλοι* scilicet argumentum quod tam verbosè exponis *Mutua est inter Dationem & Receptionem conuenientia. Datio illa facta est Christi manibus in os & manus discipulorum, Ergo & receptio. Quod*
f. iij.

autē fecit Christus faciunt & nunc sacerdotes. Sanē ita est. Itaque vt dantur signa corpori, sic corpore recipiūtur, & vt mēti dantur res significatæ ita mente fidei percipiuntur. Sed signorū dationem cum diuersæ rei receptione tum demū iure comparaueris, quum id quod videtur, & id quod intelligitur in Sacramentis, rem vnā & eandem esse euiceris, id est, falsum esse, aliud in Sacramentis videri, aliud intelligi. Rides ista fateor, sed quæ quò magis ridebis, eò sanē magis te deridendum propinabis.

Expendamus autem & tuum istud. *Quum negetis Christum vobis amplius polliceri quàm verbis institutionis contineatur, & Cæna ipsa non plus erogat quàm constituentis verba testentur: si ipsa tantum metaphoricum aut metonymicum Christi corpus siue nihil aliud quàm veri & naturalis corporis Sacramentum & signum enuntiant, nihil amplius ex Cæna reportatis.*

Respondeo corpus attributione metonymica (nam metaphoræ commentum tuum est) pani attributum, nō esse aliud quàm verum illud corpus, quoniam attributio nihil in re ipsa variat quæ attribuitur. Respondeo & istud, quum Sacramenta minimè inania sint spectacula aut nuda *μυμιόσσωα*, sed (quod ad Deum quidem promittentem attinet) nunquam signum absque re significata præbeatur, ineptissimam esse consequutionem quam nectis. Dico postremò vos eos esse ex quorum Cæna nihil reportetur. Accidētia enim sine subiecto, & corpus quantitatis expers, quid aliud sunt quàm renatum Marcionis phantasma?

Progredetis

Progredieris deinceps ad alteram vocabuli
 Testamenti significationem pro pacto seu fœ-
 dere, ex qua etiam conuincere nos studes viola-
 ti diuini pacti, nisi re ipsa ore comedi corpus i-
 psam Domini & bibi eius sanguinem fateamur,
 ac primùm sic definis illud fœdus de quo agitur
 vt dicas *esse pactum quod Deus contraxit cum ho-*
minibus vt ipse promissa faciat, hi verò debitam præ-
stent eius mandatis obedientiam, ex illis Exodi ver-
bis, Omnia quaecunque fecit Dominus faciemus &
erimus obedientes. Nos verò didicimus præsertim
 ex Paulo, duplex esse pactum Dei cum homini-
 bus, Vnum legale quod est ad mortem, vt pote quod
 conditionem contineat impossibilem præstande
 legis quam perfectissimè. alterum Euangelij quo
 gratis in Christo reconciliati seruamur: Hoc au-
 tem fœdus partim vetus dicitur, sub quo videli-
 cet Patres in Christum venturum & obscure
 adumbratum respicientes seruabantur: partim
 nouum appellatur, in quo nobis Christus verè
 exhibitus, re ipsa præstitit quæ ad reconcilia-
 tionem nostram requirebantur, fide amplecten-
 dus præbetur. At tu contrà neque vetus neque
 nouum istud, sed legale nobis pactum definis.
 Vtriusque autem fœderis tum legalis ad mortem,
 tum alterius ad vitam, tessera fuit diuersis res-
 pectibus lex cæremonialis, vtpote quæ & chiro-
 graphum fuerit mortis, & Christum simul cum
 omnibus ipsius beneficiis veteri populo adum-
 brarit. Sic igitur de vtroque illo fœdere sentire
 & loqui ex Dei verbo didicimus. Quoniam
 autem inter vetera Sacramenta tibi vilum est
 tria seligere, nempe sanguinem, agnum pascha-

lem & victimam illam fœderatam cuius sanguine partim altare partim populum Moſes aſperſit, age videamus quàm bellè ad tua illa, id eſt, ad oris eſum ac potum, illa traducas. *Vetus reſtamentum*, inquis, *requiſiuit verum ſanguinem præſentem*, Ergo *itidem ad noui confectionem in Cœnâ verum & præſentem ſanguinẽ adhibere neceſſe fuit*. Reſpondeo vt veterum Sacramentorum cum noſtris comparatio (cuius ob cauſam illa vocantur *ἀντίτυπα*) ritè fiat, oportere ſigna cum ſignis non cum re per noſtra Sacramenta ſignificata comparare. Nam & illa vetera & noſtra re paria imò eadem ſunt, vtpote quæ, teſte Apoſtolo 1. Corinth. 10. totâque ad Hebræos Epistoſa, eundem Chriſtum, illa quidem venturum adumbrarint, iſta verò exhibitum oſtendant. Itaque re non poſſunt niſi *κατάτι* inter ſe conferri. Eſt igitur iſta conſentanea conſequutio veſtram illam panis & vini deſtructionem planè iugulans. Verus præſens ſanguis adhibitus eſt in vetere fœdere ſanciẽdo, ſanguinis videlicet Chriſti ſymbolum, & Cœnæ Domini *ἀντίτυπον*. Ergo verû quoq; vinû præſens adhiberi Cœnæ oportet, eiufdẽ veri ſanguinis Chriſti effuſi Sacramẽtum illi *ἀντίτυπον* correſpondens. Sic cataclyſmi typû cum noſtri Baptiſmi aqua Petrus, ſic Paulus maris tranſitû cum Baptiſmi noſtri ritu, Mannam cum illo pane quem frangimus, petrâ fluuium effudentem, cum poculo ex quo bibimus confert, vt ſignis diuerſa, quæ tamen re ſint eadem eſca & idem potus. Viden' igitur quàm ineptè veteris Sacramenti ſymbolum cum re noui Sacramenti conferas? Quid ſi hoc ipſum in te liberet

beret retorquere? Sicut sanguis ille pecuinus erat veri illius Christi sanguinis verum Sacramentum, quanvis re ipsa minimè cum sanguine pecuino realiter sed fide tantùm præsentis, necdùm in rerum natura extantis: ita etiam quum mysterium re prorsus idem in Eucharistia celebretur, vinũ nunc esse veri illius sanguinis, nunc quidẽ in rerũ natura existentis, sed tamẽ sola itidẽ fide efficacissimè præsentis, Sacramentũ? Sed & in eo valde falleris aut fallis, quòd vel sanguine Christi vetus fœdus sancitũ putes necesse est (vt factum fuit) vel inanes fuisse figuras patribus institutas arbitreris, quasi ipsis patribus nihil sed nobis duntaxat Christũ representarint. Id autẽ sentire non potes quin patres aut regno Dei excludas, aut absq; Christi ipsiusmetcõmunionem seruatos constituas, quod vtrunq; nefariũ esse arbitror.

Alterum argumentum à victimarum oblatione simul & esu sumis, vt concludas quemadmodum in veteris testamenti sanctione pars sanguinis Deo fuit oblata, pars in populum sparsa, & agni paschalis pars sanguinis applicabatur adiuu postibus, agnus autem ipse primum Deo immolatus & oblatu populo edendus exhibebatur: sic decuisse in nouo testamento fœderalem victimam, id est, Christum partim offerri Deo, & partim populo, vt mutua fieret promissio, obsignatio, & obligatio. Idcirco sanguinem Christi realiter externo ritu crucis exhiberi necesse fuisse, ac proinde externo quoque ritu Cene eiusmodi sanguinem tam verè populo præberi quàm fuit oblatu Deo.

Respondeo rursus hinc à te vt in superiore collatione peccari in eo quòd antitypum vetus

Cap.8. AD REPET. SAINCT.

non cum nouo typo correspondente, sed cum re per vtrunque significata non rectè comparas. Fuit igitur primùm antitypi & nostri Sacramenti talis sic instituenda collatio vt omnia ad amulum quadrarent, Sicut victima Christum adumbrans Deo prius immolata postea à populo edebatur: sic panem quo Christi corpus pro nobis in ara crucis maclatum & Deo Patri oblatum repræsentatur, à nobis edi ex ipsius Christi institutione oportet. Item sicut fœderalis illius victimæ sanguine verum sanguinem illum Christi adumbrante partim altare aspergebatur, partim etiam populus: sic vinum illud verum illum sanguinem Christi, quo pro nobis aram crucis aspersit, à nobis ex eius instituto bibi oportet. Deinde vtrumque tum antitypum vetus, tum Sacramentum nostrum nouum cum ipsa re & veritate sic fuit comparandum. Sicut in veteris fœderis oblatione victima iugulata offerebatur Deo à sacerdote, quo ritu vera illa Christi in ara crucis ab ipsomet facienda oblatio animis credentium repræsentabatur: sic panis illius fractio & vini illius effusio, factam illam à Christo cruentam in ara crucis oblationem quasi oculis nostris subiicit. Item vt illi sub veteri fœdere, victimæ fœderalis sanguine exterius aspersi, & agni carnem edentes, simul spiritualiter per fidem intus Christi ventuti & passuri fiebant participes: ita & nos sub nouo fœdere quod est veteris impletio, panem illum ritè edentes, veri illius Christi corporis pro nobis oblatis, & vinum illud ritè bibentes, veri illius pro nobis effusi sanguinis per eundem spiritum eandemq;

démque fidem participes sumus. Nihil ergo te ista comparatio ad corpoream illam & Cyclopicam *σαρκοφυσίαν* statuendam iuuat, quæ neque sub veteri neq; sub nouo fœdere locum habuit, sed spiritualementem illam Christi *κοινωνίαν* qua & illi seruati sunt & nos seruamur, mirificè illustrat. Imò etiam eadem planè vestram illam detestandam & sacrilegam audaciam coarguit, qua sublato poculi vsu non minus in Deum & Ecclesiã peccastis, quàm si sanguinis asperisionem sustulisset Moses aut ipsius successores in cuius enim asperisionis locum (ad quam etiam alludit Petrus secundæ Epistolæ initio) vini potio est à Christo omnibus mandata. Bibite enim, inquit, ex eo omnes, Christo iam tum scelus illud, quod multis postea seculis ausi estis, prædicente, ac simul etiam sic ostendente, eandem quidem fidem & eundem Christum patrum olim fuisse, & nostram nunc esse. (vidit enim Abraham diem Domini & gauisus est: & eandem escam ederunt & eundem potum biberunt, nec fuit unquam extra Christi *κοινωνίαν* salus) sed tantò tamen significantiora, expressiora, efficaciora esse Sacramenta exhibiti quàm venturi Christi quantò plus est intus etiam rigari quàm foris aspergi. En inuictum tuum argumentum quo nos conuictos fuisse gloriaris.

Disputas postea contra nos quòd dicamus nouum fœdus non in Cœna, sed in ipso crucis patibulo conflatum (sic enim loqueris) quum sine sanguinis effusione non potuerit coalescere.

In hac autem quam nobis tribuis sententia rufum vel sciēs fallis, vel imprudens falleris. Dici-

Cap. 8. AD REPET. SAINCT.

mus enim fœdus illud reconciliationis inter Deum & homines per Christum vêturum, mox post peccatum fuisse cum Adamo initū, & deinceps cum Abrahamo, Isaaco, & Iacobo expressius renouatum, cuius Sacramenta varia & multiplicia fuerunt, re cum nostris eadem vt signis diuersa: Patrū autē illorum spiritui ac fidei præsentem fuisse tum Christum ipsum, tum quæcunque pro nobis suo tempore erat impleturus, ac proinde quod ad ius attinet, fuisse illos tū ipsi Christo nascituro inuitos, tum re ipsa in eo iustificatos sanctificatos, & seruatos. Hoc idem fœdus (in eo tamen diuersum quòd Patribus venturus Christus prænuntiabatur nobis verò Christus præsens exhibitus est) dicimus primū Iudæis Iohannis Baptistæ ministerio, quasi tubæ præconio, promulgatum: deinde re ipsa per os ipsiusmet Christi cum iisdem Iudæis primò initū, ac eiusdem fœderis tesseras ac obfignationes duas ab eo institutas, Baptismum & Eucharistiā: cuius etiā fœderis conditiones ipse mox in cruce reali sui sacrificio impleuerit. Apostolos deniq; duo humano generi fœdus istud promulgasse, quod itidē veri ipsorū successores quotidie addita illis Sacramentorū obfignatione, faciunt. At tibi, homini scilicet acutissimo, idem valent Fœdus inire, Sācire, Eius sigillum instituire, Ipsum denique obfignare, quæ inscitia certè pudenda est. Sed illa etiā multò est apertior, quòd quum rectè sentias sanguinem Christi illud ipsum esse in cuius effusione fœdus ipsum positum est, tu tamen sanguini, id est ei rei cuius interuentu facta est fœderalis illa reconcili-

conciliatio, tribui posse putas absque tropo ipsius fœderis nomē. Atqui res ipsa clamat aliud esse nativa significatione sanguinem fœderis (sicut Moses loquitur de vetere signo, de re ipsa verò Matthæus & Marcus) quàm fœdus in sanguine, quod à Luca & Apostolo nonnisi per tropum tribui illi vino potuit. Neque negamus igitur vetus fœdus à Mose per asperisionem illius sanguinis symbolici, neque per Cœnam semel institutam & celebratam nouum obsignatum: sed hæc non magis ad Cyclopicam tuam manducationem facere dicimus, quàm veritatē ad statuendum mendacium.

Cuiusmodi verò hic clamor est, & in quos tandem hæc tela dirigis? *Quum à Mose figurarum parète in promulgatione veteris testamenti sanguis propriè sit vocatus, quis à Christo figurarum illustratore, sanguinem positum cogitabit pro sanguinis figura, in noui testamenti compositione, quod figurarum nebulas dispellit?*

Nemo certè. Quis enim nostrum alio quàm verissimo Christi sanguine nos reconciliatos: quis poculum quod benedicimus alterius quàm dominici illius pro nobis effusi sanguinis *νομινα* esse dixit? Non de hoc igitur agitur, nõ hoc, inquã, quæritur. Sed an signum in rem significatã essentialiter transmutetur, illud ipsum est quod non prius probabis, quàm tenebras conciliaris non luce. Quanto igitur rectius sic in te hoc ipsum telum retorsero? Si propriè sanguinem vocauit in vetere Sacramento Moses sacri noui poculi *ἀγτιστων*, propriè quoque Christus, in Eucharistiæ mysterij institutione panis & vini

Cap. 8. AD REPET. SAINCT.

nomen acceperit, quod illi ἀντιτύπον ex aduerso respondet. Denique aliud esse memineris figuras veteris fœderis illustrare, quàm omnem figurarũ vsum ex Ecclesia abolere: quem errorem vt alios plurimos & maximos si tueri pergis, quid superest nisi vt pro eo quòd septem nobis Sacramenta imò infinita pro duobus quoties libuit, obtruditis, nulla esse Ecclesiæ Sacramenta dicas, vel ipse tibi manifestè contradicas?

Aliud tuum est istud argumentum. *Fœdera & Sacramenta ad confirmandas promissiones oculis subiiciuntur, ergo non internis & spiritualibus beneficijs, sed externis notis, ritibus & veluti sigillis ac rebus illa celebrari oportet. Probas antecedens ab absurdo, quoniã alioqui nemo indignus fuisset unquã circumciscus vel baptizatus si spirituali actione credendò perfectã illa fuisset, aut nunc Baptismus perficeretur & tamẽ illis externis actionibus fœdus inibat non autẽ internis propriè, quũ tales nullæ fuerint in parvulis, nec fuerint unquã necessaria nisi in adultis, ad fœderis fructum & finẽ adipiscendũ. Et sic tandem cõcludis. Ergo quũ in Cœna sanguis sit qui testetur in terra corã hominibus de fœdere Filij Dei, vt aqua in Baptismo? sanguis, inquam, sit tessera qua contrahitur fœdus: oportet ipsum exterius adhiberi & conferri in terra coram hominibus, vt prius contingatur, ac per ipsum fœdus confirmetur, quàm fructus fœderis spiritualiter percipiatur: nec rectè Caluinus (hunc enim facis huius sententiæ authorem) quod postremo loco aduenit post confirmatum fœdus primo loco adfert ad constituendum fœdus.*

Antequam autem ad hæc tria ordine respondeam, quid de hac re tota sentiamus explicari necesse

neceſſe eſt, vt ineptiæ ſimul & calumniæ tuæ omnibus pateant. Hæc igitur vt Verbo Dei prorsus conſentanea docemus.

Chriſtū eſſe illum vnicū in quo, ex gratuito fœdere, iuſtificati & ſanctificati ſeruamur, ad quæ duo capita reuocamus præcipua quæ in Chriſto adipiſcimus beneficia.

Eos demum fieri beneficiorum illorum participes qui Chriſtum ipſum obtinuerint.

Vnicum eſſe Chriſti apprehendendi instrumentum, Fidem.

Hanc fidem gratis creati in nobis per Spiritum ſanctum, veram illius cauſam efficientem.

Sicut verbum prædicatum foris per hominē intus per Spiritum ſancti gratiā audiendo, creatur fides: ſic eandem in nobis foueri eodē verbo Sacramētis, quæ proinde ritè ſumpta ſicut Chriſtū ipſum ſic etiā eius beneficia in nobis obſignent.

Hæc Sacramenta duabus partibus conſtare nempe rebus in externos ſenſus incurrentibus, quas ſigna vocamus (cuiuſmodi ſunt præcipuè illa materiata, vt Aqua in Baptiſmo, panis & vinum in Cœna Domini) & re ſignificata interna & intellectui ſoli obiecta, quam vocamus Rem Sacramenti, quoties Sacramenti vox anguſtiore ſignificatione pro ſacris illis ſignis accipitur. Hæc autem res ſignificata eſt Chriſtus ipſe, cum omnibus beneficijs quæ ex ipſo depromuntur,

Rem iſtam Sacramentorum à ſuo effectu diſtingui, id eſt, Chriſtum ipſum & quæ in ipſo & cum ipſo nobis offeruntur, ab ipſa eorum perceptione: quod aliud quiddam ſit Percipere aliquid & Rei perceptæ fructibus frui, quàm ſit &

psa res quæ percipitur, & fructus qui inde percipiuntur.

His positis quæ prius quàm illis argumentis vtereris à te subuerti oportuit (subuertes autem nunquam) quod ad tuam rationum basin attinet, prorsus assentior fœdera celebrari oportere notis rebûsque visibilibus. Idcòque vestram transsubstantiationem, qua notæ illæ resque visibiles in chimæras transformantur, prorsus abominamur. Sed si existimas excludi res internas, & (vt planius quàm tu ex animi tui sensu loquar) merè intellectui obiectas eo quòd Sacramenta notis externis celebrentur, & quasi sigillo constabulantur, in eo monstrosam tuam inscitiam patefacis. Nec enim essent Sacramenta si signis, notis & rebus duntaxat ob oculos positis constarent, teste saltem Augustino, signum definiente quod exterius obiectum, faciat vt aliud in mentem veniat.

Quod autem adijcis, *si solis internis perficiuntur neminem vnquam indignum fuisse circumcisum aut baptisatum*, calumniosè in nos dicitur, qui nunquam Sacramentorum vsum diximus sola vel signorum vel rei significatæ receptione perfici, sed è contrario, quæ Deus coniunxisset non posse legitimè separari: atque adeò sacramentalem perceptionè, id est, in qua signa illa visibilia verbo adiuncta sunt, longè maioris (nisi per nos steterit) efficacix esse docemus, quàm vbi simplex verbi auditus proponitur.

Sed hoc quidem verum est nos tueri ex Dei verbo, idem nos in simplici verbo atque in Sacramentis fide percipere, ac proinde extra Sacramenta

cramenta quoque Christum percipi: quemadmodum contra & verbum auribus audiri, & Sacramenta sumi possunt ad iudicium, absque illa re eadem quæ & simplici verbo & Sacramentis nobis proponitur. Sed hoc ne tantillum quidem te iuuat. Illud verò quod subiicis de parvulis olim circumcisis, & nunc baptisatis, quibus scædus nihilominus fuerit initum & confirmatum externis ritibus, quanuis internis actionibus puta notitia, assensu, fide caruerint, quoniam proculdubio sic abs te ponitur vt operis operati dogma illud non minus impiũ, quàm ridiculum stabilias, penitus quoque detestamur neque tamen negamus (illo etiã posito infantes dum baptisantur fide prorsus carere) scædus in illis ob signari, sed alia prorsus ratione quàm tu sentias: qua de re quoque quam voles inter nos disceptabitur. Nunc autem, obsecro, quid tandem tibi in mentem venit vt quæstione de Eucharistia omissa, quam ne tu quidem parvulis dandam censueris, ad parvulorum Circumcisionem & Baptisum fueris delapsus? Mirum hoc certè in eo qui non ferat de Eucharistia aliunde quàm ex ipsis vasis institutionis verbis quæri. Accedo ad totius tui argumenti conclusionem qua nihil ineptius fingi potuit, etiamsi tibi priora omnia concederem. Vis enim sanguinem ipsum Christi esse illam scæderis tesseram testificantem in terris vt aquam in Baptismo, id est, ineptissimè & inscientissimè signum Baptismi cum re significata Eucharistiæ comparas. Vis loquar apertius? Nego sanguinem Christi esse Sacramentum siue signum scæderis, sed esse di-

co illud quod per tesseram, signum, figuram, Notam, Symbolum, Sacramentum, *σφραγίδα*, (per illud vinum videlicet) significatur. Scio fore vt hîc nobis obiicias illum Iohannis locum de tribus in terra testibus, itémque de Sacramentis quæ ex Christi latere defluerint, quod vtrunq; vt verissimum amplector, & turpiter abs te ad probandum tuum delirium dico detorqueri. Negas? De hoc igitur inter nos queritor, vt & de eo si libet quod magister ille vester dicit carnẽ Christi esse simul rem & Sacramentum: At tu interea ne illud pro concessio assumito, aut te sophistam agere confitetor. Sed illud miror qua fronte scribere ausus fueris *oportere sanguinem ipsum Christi in terra exterius adhiberi, conferri, contingi* (nam extra contactum nulla est vobis vera rei ipsius *κοινωνία*) priusquam *fecerit per ipsum confirmetur*. Nam si hoc verum est, quo tandem loco vestri Laici statuentur, quos à calicis potu prohibebis? Scilicet ad carnis & sanguinis concomitantiam refugies. Sed quum in institutionis verbis corpus seorsim à sanguine, & sanguis à corpore discernatur, cui sanæ mentis homini persuadebis vel temerè hoc factum, vel corpus pro carne & sanguine, aut sanguinem pro sanguine & carne citra tropum accipi posse?

Inculcas & illud iam antea refutatum, *Sunt ista reciproca vt qualis sit datio, talis sit acceptio*. Ergo, inquam, talis quoque fractio, quod tamẽ dicere (vt opinor) non ausis. Et certè omnes ritus sacramentales verbis institutionis declarati, cuiusmodi est Præbitio, Fractio, Effusio, Comestio, Potatio, similiter omnino inter se accipiãtur

tur oportet, vt qualis est vna sit & altera : sed ex eo minimè consequitur similiter illa de signis & de rebus significatis intelligi. Nam quum signa externis sensibus, res autem significatæ fidei & menti obiciantur, in illis quidem corporeæ & externæ natiua significatione verborum, in his verò incorporeæ & internæ actiones intelligantur oportet : translatione videlicet facta à corporeis sensibus ad animum, vt vsitatè solemus, quum videre quoque & capere, & gustare, & audire, & pungi animus dicatur.

Quæris rursum, quum eâdem forma *Moses & Christus dixerint, Hic est sanguis testamenti, quare apud Mosen sanguis de externo vero sanguine accipitur, in Christi verbis verò nequaquam.* Respondi antea & iterum respondeo, & à Mose & à Christo verum sanguinem demonstratum, sed Mosen quidem signum externum suo tempori accommodatum, nempe sanguinem pecuinum, visibilem, & externis sensibus oblatum, demonstrasse ita vt rem significatam, id est, sanguinem ipsum Christi, soli fidei præsentem, vt ferebat legis pædagogia, innueret potius quàm indicaret: Christum verò, vt antiquitatum illuminatorem (sicut loquitur alicubi Tertullianus) clarè tum signum (id est poculum externis sensibus propositum) tum rem menti significatam, non corpori (nempe sanguinem illum suum verum) expressisse.

Iterum eâdem oberrans chorda sic colligis,
Si populo, secundum Calvinum, satis fuit spiritualiter sanguinè Christi applicari, satis etiam fuisset ipsum spiritualiter offerri Deo

Respondeo spiritualem perceptionem quam
 dicimus vnicam esse apprehendendi siue nobis
 applicandi Christi rationem, minimè excludere
 Sacramentalis & externæ acceptionis vsum qua
 fides ipsa & animus noster ad suam illam actio-
 nem exerendam commouetur, sicut externis
 sensibus obiecta facultates illorū excitant. Re-
 spondeo & illud *Spiritualiter e& reipsa* non rectè
 abs te opponi, quasi spiritualiter idem valeat
 atque sola quadam vana imaginatione. Itaque
 ne patrum quidem, qui solo animo & vnica fide
 diem Domini nondum reipsa exortum viderūt,
 inanis fuit illa spiritualis applicatio: vt qui ean-
 dē escam edisse & eundē potū bibisse dicantur.
 Multò verò minus id dici de fide Apostolorum
 & nostra potest, quæ in rem ipsam extantem
 sic fertur, vt non magis reipsa nata & crucifixa
 sit illa caro, quam nunc credentibus reipsa cō-
 municatur. Sed vt illa scilicet, sic etiam ista sen-
 sibus externis patère velles, quod fieri nec po-
 test nec debet, quoniam vt vera esset corporis
 Christi passio, exterius quoque fieri illam ne-
 cesse fuit: at tu vera sit & ipsius Christi & eius
 perpeffionum applicatio, nequaquam id re-
 quiri, non modò ex eo liquet quòd & merè spi-
 rituale est hoc mysterium, & spiritualis vitæ
 causa institutum, ac proinde spirituali ratione,
 fide videlicet fieri oportet: verumetiam ex eo
 quòd alioqui quoties corporali actione & ore
 ipso Christum à vobis edi censetis, toties illum
 quoque non sola spirituali commemoratione
 (quam certum est vetustiores patres nomine
 ncruentæ oblationis intellexisse) sed etiam
 crucifigi

crucifigi & patri re ipsa offerri oporteret. Fuerit enim omnibus modis *avlis* *copos* cōsequutio corporalis oblationis ad corporalem esum, & corporalis esus ad corporalem oblationē. Quod si excipias illud ipsum esse quod dicitis, nempe ut corporaliter quotidie re ipsa editur Christus, sic quoque corporaliter illum in Missalico vestro sacrificio patri re ipsa offerri, sed oblatione incruenta, id est absque interueniente passionis repetitione, nihil dixeris. Etenim ut in oblationis cruentæ argumento maneamus (quam vnam realem esse certum est) si eius recordatio & commemoratio spiritualis per fidem perinde sufficit ac si vel coram oculis nostris passus esset realiter Christus, aut iterū quotidie re ipsa cruci affixus sese patri repetito sacrificio offerret, si, inquam, spiritualiter pati Christum nunc satis est, cur non & spiritualiter comedi, id est, sola fide applicari satis est? Nam ne passum quidem Christū sed passurū comederunt Apostoli, spiritualiter id quidem nec multo aliter quàm patres quauis mox passurum: & ut illa consequutio inter realem oblationem & manducationem sibi prorsus constaret, neque passurum neque passum, sed patientem adhuc Christum comedi oportet. Nam neque futura neque præterita passio corporaliter adest, sed sola animi fidelis contemplatione. Christi autem carnis in sese, id est, absque ipsius passione considerata perceptio, siue illā corpoream siue spiritualem facias, nullius prorsus est momenti.

Pudet me verò in eo quod sequitur confutādo operam ponere. Comparas nouum fœderis

sanguinem cum victimarum veterum sanguine, quasi sub vetere fœdere nulla fuerit peccatorum remissio. Itaque non fuerint seruati patres, quum tamen beatificationem tot ante Christum secularis definerit Dauid peccatorum remissione. Concedo igitur non fuisse expiata peccata sanguine hircorum. Sic neque ipsa nos sacramentalis aqua abluit, sed sanguis agni vnici tollentis peccata mundi: neque panis ille aut vinum illud (multò minus vestræ Chimæricæ species) nobis vitam conferunt. Sed re certè paria fuisse illorum & nostra Sacramenta, aut inania spectra fuisse dicas oportet. Quid igitur? nempe eodem sanguine, sub diuersis Symbolis licet impari expressione & efficacitate, in eodem Christo & illi potiti sunt & nos potimur: venturo quidem illi & solo iure, nos verò exhibito & de facto quod aiunt. Rursum ergo inscitè signum vetus non cum signo nouo, vt oportuit, sed cum re vtriusque Sacramenti comparas: neq; verò nos ipsius Christi sanguinis reali in cruce effusione præstitum nobis fœdus nouum diffitemur quod patribus erat promissum. Sed quod dicis *Christi sanguinem in Cœna fuisse exteriori actione & Deo & hominibus oblatum* tale est vt nihil ineptius dici possit. Nam (vt de oblationis voce taccam quæ ἀνάσσει prorsus hominibus abs te tribuitur) aut Christum quoque facis idololatram qui hominibus & Deo sacrificarit, aut Christus non vnica, vt ait Apostolus, sed duplici oblatione suipius nos redemerit, vna videlicet in Cœna, altera in cruce. Est autem illud perbellum sanè commentum quod homo peracutus excogitasti vt absur-

vt absurdum illud vitares: quòd videlicet unica tamen fuerit oblatio, quoniam sicut Moses unica oblatione partem sanguinis in crateras instillauit, parte verò altare aspergebat, ita Christus partem sui sanguinis in calicem miserit, partem in cruce profuderit. Itaque si tibi credimus, aut penè exanguis ab illa sacra Cœna surrexerit Christus, aut realiter potatum à discipulis suis sanguinem resumpserit, quem partim in horto, partim inter carnificum manus rursus cum reliquo effuderit. Sed quid de carne ipsa dices, bone vir? num partem quoque illius pro panis substãtia substituit, partem verò reliquam in cruce obtulit? & quis istius quæso, sanguinis substantiam partim à discipulis realiter potati, partim realiter à carnificibus profusi, resumpsit, vt rursus realiter toties biberetur? Nec vos vnquam, rogo, istarum ineptiarum pudebit quibus Christiana mysteria deridenda propinatis?

Exagitamur abs te postea miris modis quòd *Matthæi & Marci verba Hic est sanguis meus* (Nam Bezæ scilicet interpretationem antea vt falsam conuicisti) ex illis *Luca & Pauli verbis Hoc est nouum testamentum in sanguine meo interpretanda censeamus*. Magnum scilicet piaculum, velle scripturam ex scriptura interpretari, quod tamen tu ipse facis. Vis enim in summa. *Euangelistas mutuas sibi operas tradere, & quod Matthæus & Marcus suboscuro indicant, à Luca & Paulo illustrari: & contra quod illi aperte dixerant, ab his vt satis perspicuè dictum, omitti. Clarè igitur illos quid detur expressisse, obscure verò significasse dari in eundem testamenti causa: istos contra clariùs docuisse*

quid eo corpore & sanguine fiat, quando & ubi
 stud nouum testamentum ineatur. Atqui in huius
 tuæ repetitionis capite quarto, vt perspicuitatē
 verborū institutionis Eucharistiæ summam de-
 monstrares, negabas Euangelistas mutuas hęc
 sibi operas tradere sicut facere in obscurē dictis
 solerent: quum nunc tamen fatearis in hac Cœ-
 næ narratione alias ab alijs particulas adscribi
 quæ ab alijs prorsus omittantur, atque ita alium
 aliā particulā vel immutare vel clarius explica-
 re. Sed age hoc tibi detur quiduis cōminiscentis
 vt esse perpetuò tot deliriorū memor nō possis.

*Sed in hac varietate, inquis, discors hæc concor-
 dia non officit veritati, imò magnum affert adiument-
 tum, Nam si aliter fuissent intelligenda que omnes
 (id est duo) Euangeliste retinent immutata, Lucas
 & Paulus in illo studio variandi detexissent latentē
 obscuritatem aut tropum. Illud quidem concedo.
 Quis enim nisi planē blasphemus, Spiritum san-
 ctum dicat repugnantia loquutum? imò cur scri-
 pturæ locos inter se ad diiudicandas falsas inter-
 pretationes vestras comparamus, nisi vt ex fidei
 analogia & sententiarum congruentia falsitatem
 vestrā redarguamus? Sed istā tuā consequutionē.
 quis ferat? Quodam Mathæi & Marci in Cœnæ
 narratione Lucas & Paulus non declarant, qui ta-
 men obscuritatem quorundam aliorum dictorum illu-
 strarunt, Ergo illa & τὸ πρὸν absque vilo tropo acci-
 pienda sunt. Quid si enim excipiam, idcirco hæc
 non esse ab his declarata quòd tropus prorsus
 esset perspicuus, imò quòd sacramentaliter de
 Sacramentis loqui sit maximè propriè & diluci-
 dissimè loqui? Iam autem videamus an Lucas
 illud*

illud Matthæi & Marci, Hoc est sanguis meus novi testamenti, his verbis Hoc poculum est nouum testamentum in sanguine meo sic interpretatus. Hoc quidem negas Vis enim de re diuersa Lucam diuersissimo sensu loquutum. Illos enim de eo quod datur, id est, de ipso sanguine loquutos, Lucam verò quid agatur, quando & ubi inearur istud testamentum. Sed vt hæc omnia tibi concedam, quid hoc ad institutam quæstionem, Sintne verba illa per sacramentalem vulgatam metonymiam an natia significatione accipienda? Nam siue rem eandem illi, siue diuersa diuersis verbis explicarunt, tam potest vtrinque tropus quàm proprietates defendi. Ineptissimè igitur concludis. Sed ad rem, Tu vis apud Matthæum & Marcum pronomine τὸν demonstrari quod dabatur. Volo & ego. Sed tu solum Christi sanguinem & quidem eiusdem Christi manibus in discipulorum manus datum, ego vinum quidem illud in poculo contentum Christi manu traditum dico, naturali & corporali modo in discipulorum manus: rem autem significatam, id est, verum sanguinem iamiam pronobis fundendum à Spiritu Christi simul traditum discipulorum menti, spiritualiter, fide participandum. Apud Lucam & Paulum autem contendis per τὸν τὸ ποτήριον pronuntiarì hac potionis ceremonia & ritu nouum illud testamentum per sanguinem verum Christi institui. Ergo nomine poculi, si tibi credimus, non vas ipsum, non vinum in eo contentum, non sanguis ipse Christi, sed ipsa bibendi actio significabitur, de quibus singulis videamus. Omnes illos Euangelistas inficiari non potes vno con-

sensu dicere Christum ante benedictionem accepisse, ac deinceps dedisse τὸ πρῶτον. Num verò sic ineptus fueris vt non vasculum ipsum, sed bibendi actionem aut ritum ab eo acceptum dicas? Quod si vas accepit, certè & *Vas* ipsum porrexit, vt illa tua regula quam nobis antea præscripsisti, hîc quoque valeat. Tam enim verum est quod manibus tenebat Christus, id quoque præbuisse discipulis, quàm verum est quod præbuit Christus, fuisse à discipulis acceptum. Perridicula igitur est hæc tua commentitia diuersitas, & vt obtineat tua interpretatio, poculum ipsum momento oportuerit in bibendi actionem noua & tuæ quoque factioni inaudita μεταμορφώσαι transubstantiatum. Fateor tamen quanuis ipsummet propriè poculum Christus & acceperit & discipulis porrexit, non tamen ad ipsum vasculum sed ad liquorem sacramentalè in eo comprehensum discipulos propriè attendere iussisse. Nec enim Sacramentum est poculum ipsum, sed vinum eo contentum. Sed hoc neque causam tuam vel tantillum iuuat, neque sine metonymia continentis pro contento dici potuit, neque vllam essentiæ transmutationem requirit. Imò transmutata illius liquoris essentia, nihil superesse dico quod habeat signi rationem. Iam verò sanguinem ipsum quasi in poculo contentum (vt antea velle videbaris) à Christo demonstratum fuisse per pronomen τὸ ex Lucæ verbis nunquam nisi ineptissimè collegeris, vt antea probaui. Quid enim fuerit hac oratione absurdius aut certè inusitatius? *Hic sanguis est nouum testamentum per meum sanguinem.* Denique

nique quum subiicit Apostolus, *Et ex poculo illo bibat* quæso an vocem poculi poteris de ipsa bibendi actione intelligere, aut aliter in hac periodo, quàm in ipsa institutione exponere? Sed age, ponamus veram esse tuam interpretationem & perinde loquutos fuisse Lucam ac Paulum ac si scripisset, *Hic potionis ritus est novum testamentum per meum sanguinem*, quæ stultitia est nullum hic tropum in ipsa attributione agnoscere? Nam (vt præteream quod toties iam dixi, non tunc primum institutum, non etiam propriè tunc primum in initum fœdus, sed eius sigillum novum institutum est & usurpatum) quis fœderis ipsius nomen propriè competere dixerit aut sigillo ipsi, aut eius appensioni, aut ipsi ritui, qui pactis conuentis adhibetur? Concludo igitur apud illos omnes nomine *τὸ ποτήριον* in illa historia significari vas ipsum vini liquore plenum à Christo acceptum, discipulisque porrectum: non tamen vt in poculum attenderent, sed vt ad id animos ac fidem conuerterent quod illis in poculo porrigebat: ad vinum illud videlicet, non iam vinum commune corpori in hac vita fouendo destinatum, sed Vinum, verum veri illius pro nobis effusi sanguinis Sacramentum, nouique illius vitæ æternæ testamenti animis nostris obsignandi sigillum.

Sequitur vobis syllabarum & dictionum enumeratoribus planè conueniens disputatio, *Matthæusne & Marcus an Lucas & Paulus formalia* (vt tu loqueris) *Christi verba sint, eloquenti, quum semel duntaxat, nec diuersis modis loquentum esse Christum credibile sit*: Et concludis tandem

Lucam & Paulum pro verborum Christi explanationibus habendos in altera, id est, posteriore, institutionis parte. Nobis verò etsi religio est à verbis institutionis discedere, multò sanè maior quàm vobis qui in vestro Canone (vt antè dixi) nequaquam hoc seruastis : tamen nequaquam ita vt vobis syllabæ & voces videntur numerandæ, quasi & eas ipsas totidē voces enuntiarit Christus, & in totidem præscriptorum verborum enuntiatione mysterium istud sit positum. Clamitabis nimirum magnum hoc esse facinus, atque nō modò nos obiurgabis quod institutionē Cœnæ ex Paulo potius quàm aliis recitemus (cui accusationi suo loco respondebimus) sed etiam illud impudētissimum mendacium inculcabis, nihil magis cupere nos quàm hominum animos ab institutionis verbis auocare. Sed quo sæpius hoc repetes, eo maiori te crimine coram Deo ac sanæ mentis hominibus alligabis. Vnde igitur Euangelistas siue in hac siue in alia narratione historica non summam sermonum Christi sed illa ipsa totidem Christi verba religione quadam certa expressisse? Dic ergo nullam habuisse concionem Christum quæ vel dodrantē horæ durarit. Quod si in hac saltem narratione hoc ab eis tam præcisè obseruatum censes (quum tamen maioris esse momenti constet dogmata ipsa quàm sigilla fidei) age quomodo Matthæum cum Marco, aut vtrunque cum Luca conferens, ab omissionis culpa illos liberabis? Nam hic plura & alia quàm ille vterq; , & Marcus rursus plura & aliud quiddam dicit quàm Matthæus. Res autem ita se habet. Verustus hic mos fuit

mos fuit vetustis scriptoribus, præsertim sacris, imò etiam profanis historias scribentibus, vt eos ipsos quorum dicta & facta narrant, loquentes introducerent *Ἰστορία* quodam dicendi genere: in quo etsi nonnulla inesse verisimile est quæ totidem verbis illi dixerint, attamen certum est scriptoribus fuisse propositum summam rerum dictarum perscribere, non autem verba præscripta numerare, nisi fortassis ita peculiarem ob causam factum legatur, vt in decalogo certum est euenisse quod sua veluti manu tabulis consignauit Dominus, ac in legibus fortasse plurimis. Hinc quoque factum non dubito vt Euangelistæ sacræ istius institutionis historiam texentes, non quot verba dixerit, sed quæ quorsû dixerit Christus, præeunte Spiritu sancto scripserint, sic illos vt in aliis historiis gubernante Christi Spiritu, vt mutuas operas hîc quoque sibi traderint, & an his potius quàm illis ipsis totidem verbis Christus sit loquutus, quærere non modò sit curiosum, sed etiam incantatoribus quàm Christianæ religioni convenientius. Si tu aliter sentis, tua sententia scuitor. Nos certè tibi subscribere non cogimur, qui perinde Lucæ & Pauli vt aliorum verba, vt diuinitus enuntiata amplectimur.

Ista verò cuiusmodi tandem sunt? Aduersarij, inquis non constituunt in portione sanguinem Christi, sed tantum eius symbolum.

Imò verò tu videris quo iudicio ista scripseris. Nam si per portionem vinum intelligis, & credis sanguinem in vino realiter constitutum siue cum vino adesse: planè cum iis facis quos Luthe-

ranos vocas: sin verò sanguinem ipsum potio-
nem vocas, quid absurdius quàm in sanguine,
sanguinem constituere? sin verò sic intelligis vi-
ni accidentia sine subiecto, quid ineptius rur-
sum quàm substantiam dicere accidentibus i-
nesse?

Sed in istis præterea quæ totidem verbis scri-
pisti vide annon manifestè præuaticeris, *Sicut*
Circumcisionis actio vocatur fœdus, sic potio dicitur
fœdus propter eandem causam, quia nimirum est tes-
sera testamenti. Euge, igitur, bone vir, si ita est vt
dicis, id est, si hæc enuntiatio *Hoc poculum* (quid
autem poculi nomine accipias nunc quidem ni-
hil moror) *est nouum testamentum*, idem valet
teipso interprete, atque *Hoc poculum est tessera*
veteris fœderis saltem vel in Lucae ac Pauli ver-
bis metonymiam sacramentalem agnoscas, vel
à teipso dissentias necesse est.

Agis postea contra nos quasi Cœnam Domi-
ni censeamus *ideo tantum institutam vt memoria*
passionis animo recolatur, & illa verba. Hoc facite
in mei commemorationem huc detorqueamus, quæ
accusatio nec vera nec verissimilis est. An enim
vsque adeò nostri obliti fuerimus? Imò quid a-
liud potius inculcamus quàm Paulinum illud
dictum de corporis & sanguinis communione,
& illo mysterio quo fit Ecclesia os ex ossibus e-
ius & caro ex carne eius? neque tamen propter
ea solennem illam gratiarum actionem propter
quam hæc actio Eucharistia vocatur, & publi-
cam veræ nostræ fidei in publico cœtu profes-
sionem præterimus, propter quam *συνάξις* etiam
dicitur. Frustra igitur probare studes duo diuer-
sa hęc

sa hîc præcipi, nempe *Comedite, & Recordamini,* siue *Annuntiate Mortem Domini.* Nec enim à quoquam nostrum id negatur. Sed quod tu inter disputandum recoctum iam toties illud argumentum nobis reponis de corporali esu agni & victimarum, totum illud inficior, neque noua refutatione egere puto, quum iam semel atque iterum ad istud responderim.

Placer tamen hîc tua quædam expendere, *Christus*, inquis, *duo tradit aut vnum ex duobus conflatum, corpus suum verum & sanguinem, cuius effectum qui est in remissionè peccatorum apponit, & signum exterius ac visibile: quod est Sacramentum & monumentum, exhibens ipsamet corpus cum suo effectu, & de utroque nos commonesaciens.* Permane verò, vt in vestris scholis loquimini, in his terminis rectè intellectis & inter nos conueniet. Nos enim vsque adedè minimè vanam aut inanè esse sacramentalem coniunctionem arbitramur quin penè verius ipsum Christum nobis offerri quàm illa signa fateamur. Remissionem autem peccatorum in illius solius Christi pro nobis passi communionem ponimus: & signa idcirco proponi externis sensibus vt animus eò efficacius ad ipsius Christi & omnium eius beneficiorum perceptionem excitetur, credimus. Quia in re ergo dissentimus: quòd negatis coniungi rem & signa nisi vbi vnum est sit ipso situ etiam alterum: quòd sublato corporis nostri cum corpore Christi contactu reali, somniatis tolli ipsius Christi veram communionem: quòd denique signa visibilia in meras chimeras, nempe accidentia sine subiecto transformetis. Hæc sunt

de quibus probandis laborare te oportuit, nec tibi monstra quæ debellares comminisci.

*Si Christus, inquis, panem & vinum nudum exterius instituisse & prabuisset, longè inferius & obscurius antiquis sacrificijs passionem Domini repræsentarem in Cœna, imò periret ratio Sacramentorum & analogia inter signum & signatum. Obsecro verò si signum est aliquod in Cœna, quodnam illud est? species, inquis, panis & vini. Credideram quidem hoc te dicturum. Sed audiamus quid ipsa tibi veritas extorserit. Nam, inquis, qua congruitas est inter passionem Domini & inter PANEM ET VINUM, nisi VNA CVM ISTIS adsit corpus quasi diuulsum à sanguine qui in passione effusus est, qui que eam repræsentat quam efficacissimè? Ergo, mi homo, vt retineatur analogia signi & signati, à te extorsit veritas, vt panem & vinum adeste oportere in ipsa Eucharistia fatearis, vt verum quoque corpus & verus sanguis Christi in ea verè statuatur, itémque corpus in Eucharistia proponi veluti diuulsum à sanguine in cuius effusione passio Christi efficacissimè repræsentetur. Prius autem illud quomodo cum transsubstantiatione, posterius quomodo cum calicis Ecclesiæ Dei erepti sacrilegio conciliare sic possis vt sophistâ non agas, tu videris. Sed quod ad rem ipsam attinet, dico tum demum nuda & vacua statui Sacramenta quum vel dūtaxat *μνημόσυνα* esse, vel externæ tantummodo Christianorum societatis testificandæ causa adhibita statuuntur, vel talis eis tribuitur significatio, vt quod significatur non etiam verè fruendum detur: quæ quoties nobis obicit, toties*

toties in veritatem peccas. At tu contra nuda esse vis nisi rerum significatarum ipsa realis substantia simul eodémque loco adsit: quod si verè abs te diceretur, quid tandem, quæso, nobis de Baptismo statuendum esset? nempe aut nudum & inane esse signum, aut aliquid aliud quàm sanguinem Christi per aquæ Sacramentum significari, aut in aqua etiàm Baptismi, sanguinè ipsum Christi realem adesse. Deinde & illud falsissimum consequetur, nempe nuda fuisse vetera Sacramenta, quæ tamen nisi re paria nostris fuisse cum Augustino, imò re eadem fuisse, cum Apostolo ipso statuas, nihil aut parum admodum inter verum Deum & illū Marcionis præstigiatorum intererit. Quòd si fortè excipias re, id est, efficacitate & spirituali energia, paria vetera cum nostris fuisse, primùm vide etiàm atq; etiàm ne à tuorum magistrorum placitis descendens inter hæreticos censearis: deinde circumspecte in quod præcipitium ruas, id ipsum statuès quod euertere conaris. Nam si absque illa realis præsentia (quod sanè verum est) vetera illa Sacramenta efficacissima tamen instrumenta seruandis patribus fuerunt, aut plus illis tribues quàm nostris, aut spiritalem quoque præbitionem nobis à Deo factā, & vicissim fide credentiū factam ipsius iam existentis corporis & sanguinis Christi perceptionem, sufficere ad hoc fatearis oportet, vt sua Sacramentis veritas constet. Postremò quum dicis potiore futuram veterum Sacramentorum analogiam si corporalis illa coexistentia tua tollatur, vide quanto perere fallaris. Carnis, dices, planior est quàm pa-

nis cum carne, & sanguinis quàm vini analogia cum sanguine. Sed quid hoc ad vestrum dogma stabilendum attinet, qui panis & vini accidentia sola manere censeatis? Verum enim illud esse fateamini necesse est, substantiæ quàm nudorû accidentium maiorẽ infinitis partibus esse cum altera substantia quavis conuenientiam. Verùm alia quoque ratione falsissimum est quod existimas. Neque enim quò crassior & magis terrena eò accommodatior est sacramtèali significationi analogia, idcirco instituta vt ad rerum cęlestium considerationem animos nostros subuehat. Alioqui non modò quò crassiora, sed etiam quò plura habuit Sacramenta vetus fœdus, eò præstantius foret nouo. Cur verò crassioribus signis egerent homines ante exhibitum Christum ratio est quòd cęlestia mysteria multò minus patribus quàm nobis essent patefacta. Quineriam vide quàm sit ineptum quod hîc affers, de corpore quasi à sanguine diuulso. Etenim si hac in re positum est analogiæ veteris & nouæ discrimen quis non videt illam isti præstare? Victima enim ipsa coram iugulata; effuso palàm ipsius sanguine, quomodo non fuerit expressius exanguis corporis signum? Imò illæ quas remanere vultis species, albedo videlicet & rotunditas, & gustus panis, quidnam habent cum accidentibus corporis humani commune, quod cernentibus oculis faciat vt corpus illud pro nobis crucifixum in mentem nobis veniat? Sic enim, & rectè quidem, Augustinus signa quoque sacramentalia definit. Res autem ita habet. Caro quidem carnem cognatiore analogia quàm panis, & sanguis propius

propius quàm vinum sanguinem repræsentat, si in sese simpliciter caro & sanguis spectentur. Sed corpus & sanguis in Cœna Domini, nobis non simpliciter qualia sunt in sese, sed vt æternæ vitæ cibus nobis proponuntur. At panis vt, corporis alimentum, longè accommodatior est ad æternæ vitæ cibum significandum quàm caro. Et quod ad alterum signum attinet, sanguis plærunque solis oculis à patribus vsurpabatur, postibus in vnico duntaxat sacro ritu illinebatur, nec semper eo populus aspergebatur, eius autem cibus lege tam seuerè interdictus erat, vt ne suffocato quidem vesci domi liceret, nec eum potare fortassis alia gens vnquam sustinuit, quàm Satur epoto Sarmata pastus equo: & vos reales ipsius Christi *αἷμα τοῦ ἰησού*. At vinum, verū sanguinis Domini spiritualiter per fidem participandi Sacramentū, non spectandū, non illinendū, non aspergendū, sed bibendū, & quidē omnibus Christianis propinator. Hæc est igitur congruētia, quæ vt vera sit, fateor quidem hoc requiri vt verè quoque res significata detur: at nō eo quem somnias modo: & qui si admittatur, non iam erit in hoc duplici esu analogia sed *ταυτότης*. Nam vterque corporalis fuerit, & eodem instrumento, ore videlicet ac dentibus, peragetur, eritque in ipso tantūm cibo discretimen.

Dicis placere Caluino & Oecolampadio vt apud Joannem per aquam & sanguinem testificantes in terra, intelligatur Baptismus & Cœna Domini, vnde colligis sicut realiter præsens est aqua Baptismi sic præsens statui Christi corpus in Cœna Domini.

Prouoco ad Caluini commentarium in locum

Cap. 8. AD REPET. SAINCT.

Ioannis ex quo impudentia tua summa redarguatur. Nec tamen propterea inficiamur scitè scripsisse Augustinum, Sacramenta Ecclesiæ ex latere Christi profluxisse. Allusit ergo Ioannes ad legales purificationum & sacrificiorum ritus, significans veram sanctificationem & expiationem ex Christo crucifixo manare: quod utrunque beneficium & veteribus illis Sacramētis significabatur, & nobis nunc exhibiti Christi effectibus, nouisque Sacramentis quasi ob oculos statuitur. Non est, inquam, vsus aquæ & sanguinis nominibus Euangelista ut signa nostrorū Sacramentorum exprimeret, quanuis aqua videatur aquæ Baptismi respondere: sed alludens ad veterum Sacramentorum symbola ostendit eorum vim omnem in Christo nobis verè ac re ipsa præstari, quod & ipsa effecta & Sacramenta nobis in terra nunc clarissimè testificantur. Id autem ita esse apparet tum ex eo quòd sanguis olim quidem erat signum, nunc verò non est signum sed res significata in Cœna Domini: tum etiam quòd alterum quoque signum nempe panem Ioannes alioqui expressisset. Sic igitur sunt refutata illa tria vestra commenta, corporis Christi veritati, ipsiusque in cælis collocationi, & ipsi Sacramentorum fini ex diametro repugnantia: quorum primum est, panem & vinum non esse Cœnæ Domini symbola, sed in ipsum Christum transsubstantiari: alterum sacramentalem coniunctionem idem esse atque ipsius carnis & ipsius sanguinis Christi substantiam realiter ad panem & vinum re ipsa accedere: tertium meras proponit chimeras, nempe species, siue
accidentia

accidentia sine subiecto, corpus quantum non quantum, circumscriptum & nō circumscriptum, præfens & absens, introiens nostrum corpus & mox euanesceus, dentes quidem murium at nequaquam hominum euadens & quid non?

AD CAPVT IX.

Ex priore ad Corinthios Epistola nihil minus quàm transubstantiationem aut realem coexistentiam carnis & sanguinis Domini cum sacrae Cœnæ Symbolis elici posse.

IC verò quoniam acumen ingenij tui venditare præcipuè studuisti, age placet tua Enthymemata ordine disponere.

Apostolum, ais, non fuisse taciturnum Corinthijs verborum institutionis sensum si quem alium à Domino didicisset Concedo vt eius rei probationem quærere te minimè oportuerit. Sed hoc addo: quæ luce penè ipsa clariora sunt ijs qui vel prima Christianæ religionis elementa tenent (quòd Christus videlicet illud verum suum circumscriptum corpus supra cælos intulerit, vnde non prius sit venturus, quàm viuos & mortuos iudicaturus veniat: & quæ de Sacramentis sacramentaliter dicuntur, esse quoque sacramentaliter accipienda) nulla expositione vel illustratione noua indignisse. Quod autem comminiferis hereses de Cœna Domini fuisse inter Corinthios agitatae, de quibus etiam Apostolus Dominum consuluerit qui tamen nihil noui ab eo retulerit, quò tandem pudore cogitare nedum scribere ausus

es? Nam hac de re ne uoculā quidem apud Apostolum inuenies, unde id suspicari vel leuissimè potueris. Quis autem illum arbitretur tale quiddam fuisse dissimulaturum? Et tu, quæso, quortum ista? nempe ut postquam hominibus persuaseris. *Corinthios* (ita enim scribis) *in eo errore uersatos ut non pluris panem Eucharistiæ estimarint quam alium communem, aut saltem alium cibum Deo aut idolis sacratum*, tu nos postea facias illorū similes. At quo tandē iure? num enim sacrum panem eundem atque communem faciunt, qui illum uocant efficax veri corporis Christi Sacramentum, & nostræ cum Christo veræ consociationis sigillū? Imò quod de Eucharistiæ pane dicis quomodo cum tuæ trāsubstantiationis dogmate consentit, quod nullū pani locū in Eucharistiā relinquit? Necessè est ergo ut per panē intelligas panis speciem, sed quamnam tandem? rotunditatēne an albedinem? atqui non sunt hæc accidentia eiusmodi ut ex iis panem adesse necessariò coniicias? panes autem illos Azymos quos tūc edit Christus, quis te docuit albo colore & rotundos fuisse? Gustum autē miror quem tandem habeant accidentia, sine subiecto, id est, re ipsa merum nihil: quo vñō cibo si uester clerus pasceretur, næ plerique non tam pingues essent ventres. Hoc scilicet Euangelium est quod Corinthios Apostolus docuerat. Denique quum ex illa Epistola liqueat inter Corinthios sic fuisse de idolothitis disceptatum, ut corrigendus eorum quoque error fuerit quibus erat religio idolothytis nullo modo uesci: quo iure illis hūc fædissimum errorem impingis, qui si valeat, nullū inter

inter Christianæ religionis tanta Sacramenta & idololhyta discrimen ponetur? Sed qua tandē coniectura niteris vt hanc illis immerentibus impietatem obicias? *quoniam, inquis, addit Apostolus, panis quem frangimus nonne communicatio corporis Domini est? & Non diiudicans esse corpus Domini.* Obsecro verò quæ hæc confidentia est? Vix enim credibile est, in quo etiam aliquoties antea peccasti, locum Pauli à te fuisse conspectū quum hæc tibi exciderent. Comperisses enim Paulo non esse propositum in decimo capite (vnde prius illud testimonium depromis) agere propriè de aliquo Corinthiorum in Cœna Domini errore, sed de eo quòd nonnullis religio non esset conuiujs idololatrarum in ipsa idolorum æde celebratis, id est, impiorū sacrificiorum appendicibus interesse, eo prætextu quòd idolum nihil esset, ac proinde polluere cibos non posset, quum præsertim ipsi melius essent instituti neq; idololatriam approbarent. Illorum igitur perniciosum errorem corrigens Apostolus, inter alia argumenta hoc etiam nititur longè grauissimo, quòd conuiuia illa essent partes idolorum cultus, quo sese idololatræ dæmonis addicebāt. Hoc autem probat ex ipso eiusmodi conuiuiorū fine, exemplum sumens à legalibus sacrificiis à Deo institutis, in quibus qui sacris epulis (parte videlicet oblatae victimæ) vescabantur, suam cū vero Deo consociationem sic testabantur & obsignabant. Et quia in locum illorum sacrificiorum legalium successit Cœna Domini, hoc quoque vrget Apostolus, quasi his verbis ytens. Sacrum autem illud, Christianorum

Cap. 9. AD REPET. SAINCT.

epulū quorsum & in quē præcipuè vsum ac finē à Domino institutū est? nempe vt cū ipso Christo vniamur & coalescamus. At Christo cum dæmonijs nulla prorsus est societas. Ergo si vultis in Christo permanere, & communionem cū eo seruare, necesse est vt ab iis conuiujs abstinatis, quibus hominum cum dæmonijs societas sancitur. Quod igitur ait de Cœna Domini Apostolus, vt concessum assumit, sicut fieri in argumentando oportet: nedū vt Corinthios docere velit discrimen esse statuendum inter Cœnam Domini & idolorum epulas. Sic & nos hodie nostrorum aliquos eodem prorsus argumento à vestro Idolomanico toto cultu deterremus non vt illos doceamus quod satis norunt, aliud esse sacram Domini Cœnam, quàm vestram execrabilem oblationem, sed vt quum hoc norint, simul attentè considerent illius nullam appendicem esse ἀδιάφορον, nec se posse mēsa Domini, simul & vestrorum dæmoniorum fieri participes. Iam verò quod ad alterum locum attinet, *Non dijudicans corpus Domini*, primum deprehenderis corruptarum sacrarum tabularum reus. Nec enim scripsit Apostolus *Nō dijudicans esse corpus Domini*, sed, *Nō discernens siue non dijudicans corpus Domini*. neque verbum διακρίνειν pati potest vt verbum εἶναι subaudiatur, vtpote quod in ea significatione semper sit transitiuum. Sed id voluisti nimirum ad tuum commentum accommodare, quasi Corinthij non diiudicarent (id est non iudicarent neque apud se existimarent) cibum illum esse corpus Domini sed perinde vt cibum vulgarem haberent, adeoque

que nō pluris quàm idolothytū facerēt. Verūm, præter quàm qđ absoluta est à Paulo superiore capite quæstio de Idolothytis, cui tandem sano homini persuaseris, vel Corinthios, quibus se tradidisse dicit Apostolus quod à Domino acceperat, in illā impietatem decidisse, aut si decidissent, Paulū qui leiculum præ ista impietate delictū tam acriter in ipsis reprehēdit, vt etiam hoc quod agebant Cœnam Domini esse neget, istud fuisse penitus dissimulaturum? penitus, inquam. Nam in cōtextu ne vculā quidē inueniri dico vnde hoc conijci possit. Si mihi non credis crede Chrysostomo in hunc locum non aliter scribenti, quàm si ad tuas ineptias respondendum sibi putaret. Non minus ineptè factum illud Corinthiorum in eo sitū fuisse scribis quod sese ad Cœnam Domini non ea qua decet veneratione præpararent. Neque enim hac indecentia quanuis minimè ferenda Apostolus ad tā grauem illam sententiam pronuntiandam esset commotus. Hoc ergo Corinthij non *ἡγάγαν τὸ πρῶτον* duntaxat, sed contra ipsius Cœnæ Domini institutionem, atque naturam faciebant, quod & lautitijs indulgerent, & pauperes fratres aspernarentur, quum Cœna Domini non ad pacendum, nedum ad saginandum corpus, sed ad vitæ æternæ verum & vnicum alimentum percipiendum, & ad mutuam cum fratribus in vno Christo fanciendam coniunctionem sit instituta: quam obrem etiam monet Apostolus vt deinceps domi potius (sublatis communibus Agapis) cibum capiant. Quanuis igitur Apostolus ab hypothesi ad thesin ascendens generalem in

eos sententiam ferat qui indignè ad Cœnâ Domini accedunt, non debet tamen hoc Corinthiis nisi in eo in quo peccabant applicari: ac proinde quicquid hic profers, præterquàm quòd falsò in nos dicitur qui nunquam Cœnam Domini cum vulgari cibo aut cum nudis figuris cõparauimus, audaciã simul & imperitiã tuã patefacit.

Sic corruunt quæ tam putri fundamento imponis, Apostolum videlicet in tam magna difficultate, id est, in Corinthiorum dubitatione tollenda de fide Eucharistiæ non fuisse fundamentum iacturum à figurata loquutione, sed suo more fuisse præfaturum aliquid, veluti, *Sacramentum hoc magnum est, dico in pane & corpore Domini, vel Istud in figura corporis sui tradidit Dominus.* Certè quum his nugis tuum illud ingens volumen farcires, iusto Dei iudicio excæcatum fuisse te oportet: nec alio te responso dignum arbitror.

Subiicis tot penè calumniarum quot verborum plenam disceptationem de verbo *Frangendi* in illo Pauli loco τὸ ἕσθ' ὑμῶν κλώμενον, *Quod pro vobis frangitur.*

Prima igitur hæc calumnia est quòd dicas *cessere nos ex fractionis appellatione, nõnisi symbolũ corporis & panem à Christo demonstrari, & tradi, quoniam fractio fuit à Christi corpore in passione prorsus aliena.*

Altera calumnia est quòd *frangere accipiamus pro distribuere ut apud Esaiam, Frange esurienti panem tuum, unde etiam colligamus non obseruari ritè institutionem Cœne Dominica, nisi præter quàm quòd panis porrigitur, etiam frangatur. Quod utrũ-*
quo

que ex eo confutas quòd hoc non dicitur nobis sed pro nobis, id est, pro nostris peccatis dari & frangi.

Respondeo vtranque calumniam ex tuis ipsius verbis patère, qui fatearis Calvinum vocè κλάμε pro immolatione accipere. Nam enim ita nos ineptire cuiquam persuaseris, vt dicamus symbolum corporis pro nobis immolatum? Te ipso igitur iudice non solùm panem nobis frangi, sed etiam pro nobis corpus ipsum immolatum nobis verè dari docemus, quia ne si in manus quidem ipsas millies (ita vt vultis) daretur, nobis tamen nisi semel pro nobis immolatum, nunquam prodesset. Ideo Paulus Euangelii prædicationem paucissimis complexus, quum sese dixisset vnicum apud Corinthios Christũ nosse, addit & quidem crucifixum & in institutione Cœnæ additum est, *Quod pro vobis datur, & Qui pro vobis funditur.* Manifestus es igitur hac in re calumniator, vt & in altera. Neque enim fractionis ritum sacramentalem ea qua dicis ratione conquerimur à vobis prætermissum, sed quòd nos Christus facere quod fecit, ideòque panem cui benediximus, frangere iusserit. Tunc enim hoc negabis? Imò quum in alia repetitione tantopere vrgeas panis fractionem, vt etiam in historia duorum illorum viatorum Emauntè post resurrectionem proficiscentium, pro Cœnæ Domini actione accipi velis hoc in nobis reprehendere audes, quo sublato, Cœna Domini nullo modo possit per fractionem panis intelligi?

Reprehendis quoque Calvinum vt contextus deprauatorem, quòd existimet ex Hebraica lingua proprietate tempus præsens in futurum commu-

tandum, neque Frangitur dicendum sed Frangetur.

Debuiſti ergo locum Caluini citare. Nam in harmonia Euangelica & Paulo præſens tempus ſeruauit. Sed quod ad rem ipſam attinet, quæ hæc rurfum impudentia eſt, quum tu ipſe eadem pagina fatearis Latinos maxima ex parte legere futuro tempore *Tradetur*, proculdubio pro *διδομενον*, vt etiam (quod aſtute præteriſti) *Fundetur* pro *ἐκχυόμενον*, audere tamen Caluinum vt diuini verbi corruptorem accuſare, quòd *κλάμεν* vertendum cenſeat Frangetur? Hoc quidẽ verum eſt, etſi non temerè Chriſtus præſenti tempore uſus eſt, vt fidei vim & energiam oſtendat, qua olim factum eſt vt veteres quaſi præſentem diem Domini in veteribus Sacramentis viderint, & nunc fit vt rem præteritam (mortem videlicet Domini & corpus ipſius quanuis longiſſimè à nobis diſſitum) velut ipſis oculis in noſtris Sacramentis intueamur, & veluti manibus palpemus: tamen illud *διδομενον* & *κλάμεν* ad rẽ mox ſequituram reſpicere, ac proinde non modo ineptè ſed etiam impiè à te ſcribi, ſacrificiũ corporis & ſanguinis Domini in ipſa Euchariſtia eo fundari quòd dicatur corpus in ipſa dari, frangi, & exhiberi pro nobis, & poculũ effundi pro nobis. Quid enim eſt ineptius quàm ex Sacramento ſacrificium facere? & quid magis impium quàm Chriſtum dicere ſeſe Deo Patri ſæpius pro peccatis hominum in ſacrificium expiatorium obtuliſſe? Quid? quòd ſupra capite ſeptimo tu ipſe hac quæſtione propoſita *an potuerit Chriſtus apponere corpus ſuum loco agni paſchalis ante maſtationem & paſſionem*, non reſugiſti ad hoc

hoc duplex sacrificium, sed his verbis rectè respondisti, *Respondemus Christum quasi mortuum habitum fuisse & sepultum, ideòque à Magdalenâ perunctum, atque alia nonnulla per anticipatiōnem dicta factaque.*

Sed age de ipso Frangendi verbo dicamus. Rides Caluim (Monachus videlicet vrbanus) qui nouum significatum excogitauit quū frangi declararet accipi pro immolari, quia pro peccatis nostris in cruce sit attritus, aut, vt vult Petrus Martyr, propter animæ à corpore in cruce factâ separationē. Hanc autem interpretatiōnem duplici ratione refutas, Vna quòd inusitata sit scripturis, ipsiſq; adeò Grammaticis, hæc significatio verbi *κλώμενον*. altera, quoniam neque corporis simbolo fracto conuenit, vt pote quod non sit pro nobis fractum neque simbolo corporis fracti, quoniam fractio corpori competere in se nequit, nec ista particula pro vobis pani aut simbolo conuenire. Caluini autem hæc verba sunt, *Ego, sicuti Paulum ad panis fractionem alluisse fateor, ita hic Frangi positum interpretor pro immolari, improprie quidem, at non absurde. Nam utcunque nullum ipsius os mutilatum fuerit, corpus tamen ipsum tot tormētis & cruciatibus, deinde crudelissimo mortis supplicio expositum, non potest illesum dici. Hoc frangi vocauit.*

Cedò verò quid in his verbis meritò reprehenderis? Frangendi verbum bis positum esse ab Apostolo inficiari non potes, ac priore quidem loco pro distributione siue dispensatione accipi non posse, illud ostendit, quòd alioqui esset ineptissima *ταυτολογία* in *fregit dedit*: proprie denique fractionem ibi intelligi & de ipso

signo dici res ipsa clamat, & vos ista cantioncu-
 la testamini, *Nulla rei sit scissura, Signi tantum sit
 fractura*: posteriore verò loco quin de te signifi-
 cata, puta corpore dicatur, ne tu quidem nega-
 re possis: propriè tamen id non conuenire cor-
 pori tutemet fateris. Translatitiè igitur sumat-
 ur oportet. Quid ergo declarabit? Tu quidem
 his verbis Catholicorum tuorum sententiam
 explicas, *Catholicorum*, inquis, *præstat sententia &
 fides qui credunt, in Cœna non tantum nobis sed et
 tiam pro nobis Christi corpus frangi ac dispensari.*
 Tibi ergo *Frangi* posteriore loco idem valet at-
 que *Dispensari*. At cui tandem dispensari dices
 pro nobis? Nempe aut nobis aut Deo pro nobis.
 Illud tu quidem innuere videris, sed paulò post
 transformans Sacramentum in sacrificium (que
 sanè *ὡς ἰεροσπουδίας* dura est, quum Sacramenta in-
 stituta sint vt à Deo promissa accipiamus, sacri-
 ficia verò vt à Deo mandata offeramus) man-
Frangi verbum explicare pro *Dari & Exhiberi*.
 sed cui? nempe Deo: sed à quo? nempe à Christo
 ipso, aut à sacrificio, idque pro nobis. Sed quomò-
 do à sacrificio nisi quia prius à Christo? Ergo duo v-
 nius Christi fuerint sacrificia & quidem realia,
 duo, inquam, & tempore diuersa: vnum prius
 videlicet in Cœna, alterum posterius in cruce.
 Deinde quum certum sit allusione ad signi fra-
 cturam facta dici de corpore quòd frangatur: &
 res ipsa clamat in signi fractura verbum *fregit*
 non posse accipi pro *dispensauit* siue *distribuit*
 (quia scriptum est *Fregit, Dedit*) cuius tandem
 analogiæ fundamento nitetur illa tua interpo-
 latio, *Quod frangitur, id est, Quod dispensatur
 pro vobis?*

pro vobis? præterea quânam factum putas vt *Frangere pro Dispensare* accipiatur? nempe ex patris familias more qui non solidos cuique panes discumbenti familiæ, sed frustum cuique suum distribuere cõsueuisset, idque fractû potius quàm cultro sectum, quod planioribus panibus vti solerent Hebræi. Hoc ita esse si mihi non credis, eruditos istic Hebræos consule. Vobis igitur qui sublato sacramentalis fractionis ritu crustula illa vestra in os ingeritis, quânam constabit illa translaticia interpretatio? Præterea si *Frangi pro Dispensari* siue *Distribui* accipitur, quo pudore ausus es omnem tropum ab institutionis Cœnæ verbis paulò antè tam seuerè excludere? Denique quum in posteriore tua interpretatione, *Frangi* accipias de sacrificio, annon eam ipsam affers interpretationem quam in Caluino reprehendis? sic tamen vt in eo plurimâ inter vos intersit, quòd tu quidem in ipsa quoque Eucharistia Christum re ipsa sacrificatum fuisse & quotidie sacrificari contendis, Caluinus verò vnica eâq; semel peracta Christi oblatione cum Apostolo contentus, datum velit in prima Cœna mox sacrificandum, & nobis iam olim Deo semel sacrificatum dari. Quod igitur garris in illis verbis *Quod frangitur pro vobis, nõ conuenire frangendi verbum symbolo, id est, panis, vt qui non possit dici fractus pro nobis, sed nobis detur & frangatur,* verè à te diceretur de participio κλώμενον, nisi in nos à te diceretur perinde ac si non ipsum corpus, sed eius duntaxat symbolum nobis in Cœna dari censeremus. Sed & in eo peccas quòd *Dari & Frangi* ponas tanquam synonyma, quum (vt antea dixi) diuersa sit à datione fractura, &

dationi etiam præeat. Et quod demum negas Frangi convenire ipsi corpori in se, tuam ipsius interpretationem conuellit. Es enim illud antea pro *dari & dispensari* interpretatus: quod si negas corpori in se convenire, te ipsum ergo totum retexe, qui toties iam affirmaris nihil in Cœna præter ipsum corpus demonstrari, & sub speciebus panis dari. Quid quòd tandem veluti superiora omnia expungens, in hæc tandem verba definis? *Recte omnia congruunt*, inquis, *si hoc esse corpus Christi dixerimus quod in Cœna pro nobis sub specie panis frangatur*. Ergo frangere non iam pro *dispensare*, nec pro *Deo offerre*, sed propria significatione acceperis, nisi fortasse fallor. Verùm hîc tibi explicandum illud supererit, quoniam tandem partibilia esse velis accidentia quæ nulli partibili materiei, id est, nulli subiecto insint. Nam si corpori ipsi Christi inesse dixeris, fractum imprimis id esse oportuerit. Postremò irridere quoque nominatim bellissimam quandam (ut tu ais) meam interpretationem, tu scilicet bellissimus homo, voluisti, qui *Hoc est corpus meum quod pro vobis datur*, interpreter, Hoc est symbolum corporis, quod corpus pro vobis datur. Nam, inquis, *Paulus non tantum scribit datum pro nobis in mortem, sed frangi, quod ei in morte non accidit, quoniam κλάδις sit proprietatis panis & non corporis*. Refellens ego rancidam & centies millies refutatam illorum calumniam qui sacramentalem metonymiam perinde in nos retorqueant, ac si inde consequeretur censere nos symbolum corporis, non autem ipsum corpus, pro nobis esse traditum, dixi in illis verbis *Quod pro vobis*

vobis traditur seu datur, relatiuum Quod non ad vocem symboli sed ad vocem corporis à nobis referri. Nec enim docere nos panem illum esse corporis symbolum, quod symbolum pro nobis datum sit: sed panem illum esse symbolum eius corporis, quod corpus pro nobis sit datum. Hæc tu igitur quum sic detorques ac si locum Pauli propriè sic essem interpretatus, quid aliud quàm sophistam agis? Sed benè est quòd *Frangi* dicis esse *panis proprietatem*, panis videlicet illius. Nam alioqui quid prohibet quominus corpus etiã aliud omne sit partibile? Obsecro enim si ita est, annon fractionem omnè à Cæna remoues, qui nec corpus in sese fractum in frustra fuisse velis (& quidem rectè) nec panis substantiam materiæ uel illam in Eucharistia statuas? nos verò sic sentimus, verè ac propriè frangi panem, cuius ritus verè sacramentalis, ac proinde in Ecclesia obseruandi, analogiam ut Paulus declararet maluit pro *διδομενον* substituere *κλάμενον*, ostendens fractione signi repræsentari ingentes & nobis incomprehensibiles illos cruciatus quos & corpore & animo redemptor ille noster in cruce sustinuit. Addo nunc & illud, allusisse mihi videri Apostolum ad sacrificandi morem, quo victima non modò iugulabatur, sed etiam post omnem effusum sanguinem detracto corio in aliquot partes & frustra, ne exceptis quidem holocaustis, dissecabatur. quo ritu dubium non est quin in illa truculenta corporis Christi laniena cum terribili animæ ipsius veluti laceratione coniuncta, fuerit adumbrata. Sed ad scripturam, imò & ad Grammaticos prouocas. At

qui non dixit simpliciter Calvinus *Frangi* positum pro *Immolari*, sed *tormenta & cruciatus* quos *Christus in crucis sacrificio sustinuit ita significari*. Tibine verò durius etiam non videtur quempiam fractum, contritum, attritum, etiam animò dici, quod decem minimū vocibus hebræis significatur? Quinetiam, quod insolentius multò videri possit, τὸ ἀσπύσσειν, quod discerpere & dilacerare declarat, de dæmoniaci acerbissima vexatione dicitur Lucæ 9. 42. & allusione quoque ad victimarum dissectionē facta iubet Paul. Pastores τὴν λόγον ὁρδοτομεῖν. Apud Latinos verò simili translatione non modò lacerandi vox ita vsurpatur, sed etiam secare dicitur podagra, nisi fortasse tibi non satis Romanè loquutus videtur ille tam re spurcissimus quàm loquendi formulis tersissimus poeta.

Sed hoc quod subiicis argumentum planè mirificum est. *Paulus*, inquis, *recitata Eucharistia institutione subiicit, Itaque quicumque indignè manducaverit panem hunc. Certè per Itaque aliquid ex precedentibus auferre voluit. Quomodo verò contranatura & suum morem, si figuris & tropis scætet oratio, ex figurato sermone quem antea proprio sensu non reddiderit, aliud probabit?* Novus certè & inauditus disputandi canon, ut ex figurato sermone nisi quem prius proprio sensu explicaris, conclusio neci non possit. Dele igitur omnes parabolarum non explicatarum conclusiones. Sed minimè necesse est ut huc deueniamus. Tantùm enim abest ut tropus Metonymiæ sacramentalis sit inusitatus & obscurus, ut contrà vix aliter homines signis vtentes loqui consueverint

fueverint, & sicut ante ex Chrysoſtomo obseruauit, ideo non fuerint turbati hoc sermone discipuli quoniam multa iam hac de re & magna cum eis Christus disseruerat.

Contendis præterea corporis & sanguinis nomē similiter & eodem significato, proprio videlicet ac natiuo, in ipsa institutione accipiendum atque in his verbis, *Reus erit corporis & sanguinis Domini, in quibus nos fateamur pro naturali & substantiali possum.*

Id ego verò totum concedo, & vt omnem tibi semel istarum ineptiarum occasionem præcidam, scito nos, quum panem dicimus siue esse sacramentaliter corpus Domini, siue esse symbolum corporis Domini, non aliud quàm verum illud & vnicum substantiale Domini corpus pro nobis traditum intelligere, quod tamen neque de pane aliter quàm Metonymia sacramentali dicatur, neque aliter quàm sacramentaliter adsit, neque alio quàm fidei organo spiritualiter percipiatur. Scito & illud, *Quum ad Cœnam Domini indignè accedentes dicimus reos fieri corporis & sanguinis Domini, verum illud Christi corpus & verum sanguinem Christi intelligere.* De his igitur tribus non de illo priore quæri abs te oportuit.

Rectè igitur postea de ipsa manducatione corporis incipis disserere, quam vt duplicem in Eucharistia esse probes (vnā videlicet præsentis re ipsa corporis quæ ore ac dentibus, alteram spiritualementer præsentis, quæ non nisi spiritu & fide fiat, quarum hæc sit ad illam rectè & vtiliter agenda præparatio) hoc argu-

gumento vteris. Si corpus tantum spiritualiter ederetur in Cœna frustra requireretur probatio sui ipsius quia nemo posset illud nisi dignè, fide videlicet præditus edere. At Apostolus probationem & dijudicationem requiri, proposito grauissimo aduersus indignè accedentes iudicio. Ergo alium esum præter illi spirituales requirit, corporalem videlicet, ad quem oporteat, unumquemque sese per illum spirituales disponere ac præparare, ut iram Domini ex indigno videlicet Christi corporis esu conciliatam vitare possit. Denique si spiritualiter duntaxat edi potest Christi corpus, si fides defuerit aut vires suas non obtent, non iam indigna erit corporis manducatio sed nulla. Hoc tuum igitur est argumentum cuius nullam à me prætermissam partem opinor. Sed quàm ineptè, quæso, disputas? Si sola fide, spiritualiter corpus Christi editur, non edunt illud qui fide carent. Concedo. Ergo non est ista manducatio indigna sed nulla. Concedo. Non rei sunt igitur isti corporis & sanguinis Domini. Nego. Nam qui ne sumere quidem dignatur, & sacra quæ sumere se simulat, tanquam canis & porcus conculcat, annon magis peccat quàm qui sumit quidem, sed non ita prorsus vt debuit comparatus? Sed tu præsupponis quod falsissimum est, nempe, Edere indignè panem hunc atque bibere hoc poculum idem valere atque Edere ipsum reale corpus Domini & Bibere ipsum realem sanguinem Domini indignè, quod tu Paulo affingis: ridiculè id quidem ac etiam impiè, quum Sacramentum, id est signum, & res Sacramenti significata, duæ res sint, semper quidè à Deo minimè mendaci, duobus tamen diuersis modis & duobus obiectis, propositæ: signum

gnum videlicet corpori, corporeo & externo modo accipiendum, res autem significata menti, spiritu & fide spiritualiter sumenda. Deinde etiam si sola fide corpus editur, non tamen consequitur dignè semper edi à fide præditis, ac proinde superuacaneam esse Pauli doctrinam de sui ipsius probatione, & inanem illam grauisissimi reatus denuntiationem. Nam qui ipsam quoque rem Sacramenti, fideli quidem, ac non ita ut decuit comparato animo percipit, grauem pœnam meretur: neque ex eo tamen altera ista tua commentitia præsentia vel manducatio idcirco statuitur. Sed tibi videntur quicumque panem hunc edunt, & poculum hoc bibunt, siue dignè siue indignè accedant, corpus Domini accipere, & Domini sanguinem bibere. Ego verò quid tibi videatur non laboro, sed quid Apostolo videatur, id demum probo. Apostolus verò non corporis, non sanguinis, sed panis huius & poculi huius indignè sumpti meminit: ita videlicet significans vnde hic reatus promânet, nempe ex eo quòd & Sacramenta (panem hunc videlicet & hoc poculum) & rem ipsam Sacramentorum, id est, sacramentaliter oblatum Christum, vel prorsus infidelitate sua sint aspernati vel socordia ac non satis accurata pœnitentia sumentes, Deum non leuiter offenderint. Audiamus tamen quibus pigmentis spectrum istud tuum adornes.

Ex commixtis, inquis, corporis & signi proprietatibus liquet nusquam à Paulo separari signum à corpore, nec contrà, quoties de Eucharistia loquitur. Enimuerò, mi homo, vel tace, vel sic loque-

re vt intelligatis. Quas tu verò mihi panis, quas corporis proprietates narras, qui panem quidē sua substantia, corpus verò sua visibili specie, & organici veri corporis humani dimensiones por-
 lies? Sed hoc voluisti significatum opinor, sic in-
 ter se signum (siue sit illud verus panis substan-
 tialis, siue panis in chimæram transformatus)
 & corpus Domini conflari, vt re ipsa vnum cum
 altero sit eodem loco inseparabiliter situm, ac
 proinde vnum cum altero corporeis organis ne-
 cessariò sumatur. Sed quomodo tandem id pro-
 babis? nempe postquam veritatem corporis
 Christi, & ipsius veram à nobis emigratio-
 nem, vsque ad alterum ipsius aduentum, Sa-
 cramentorum denique finem funditus euerteris.
 Ne quid tamen hîc tuo more calumnieris, quasi
 vestra illa reali & substantiali exclusa coniun-
 ctione seu ferruminatione, signa vacua statua-
 mus, scito nos vsque adeo veracem esse Christū
 agnoscere, vt in legitima Cœnæ ipsius actione
 nunquam corporaliter offerri corporalia signa
 credamus, quin id quoque quod verbo sacramē-
 tali exprimitur, & externorum symbolorum a-
 nalogia repræsentatur, verissimè quoque men-
 ti spiritualiter per fidem sumendum proponatur:
 quod nostrum responsum quò magis ridebis, eò
 magis omnibus exercitati in sacris iudicij homi-
 nibus deridendum te ipsum propinabis. Pergis
 tamen & inquis, *Paulum dicere in eo peccari, quòd
 panis nō existimetur corpus Domini, sed aliquid a-
 liud ab ipso corpore censeatur.* Imò nequaquā fuit
 vecors vestro more Paulus qui signū pro re acci-
 peret, quod meritò ridet Augustinus: neq; *Non
 discernere*

discernere corpus Domini apud Apostolum declarat panem aut panis species pro ipso corpore Domini non habere, sed propositum sacramentaliter Christi corpus, quantæ sit dignitatis munus non attendere: neque Sacramentum, rem tanto usui destinatum, à re aliqua vulgata distinguere.

Quid plura? Contendis etiam aduersum nos multo minus peccare qui Christum repellat, quam qui indignè recipiat. idque probas. centurionis exemplo qui Christum repellendo ne peccaret quidem, quum multentur ac digni censeantur in quos puluis pedum excutitur qui admissum hospitem Christum indignè exceperint.

Deus te compescat Sophista. Nam quæ hæc impudentia est? Agimus de iis qui Christum in mensa ad quam accedunt oblatum non sine impietate aspernantur: tu verò nobis Centurionem, quo nullus maiorem in Israele fidem habuit, pro exemplo proponis. Sed diuino planè iudicio factum video ut hoc exemplum sumeres, quo vix vllum profectò ad vestrum delirium redarguendum magis appositum deligi potuit. Nam à vobis quidem Christus, nisi realiter præsens eius corpus non modo inter manus & dentes, sed etiam intra vestra viscera, certè non admodum honesta domicilia, statuatur, absens & inutilis existimatur. Quid verò contrà Centurio? Nò opus est, inquit, ut domus meæ tectum corpore subeas, sed quanuis corpore absens, iube tantum quid fieri apud me velis, & mox fiet: quod Centurionis dictum Christus, & verbo & re comprobauit. Et certè tantum abest ut Centurio Christum sic loquens repulerit, ut contrà vera

Cap. 9. AD REPET. SAINCT.

fide rotum sit illum amplexus quæ in nobis hodie quoque requiritur, siue ad verbum nudum, siue ad Sacramenta accedamus. Contrâ quum eos dicis pulueris pedum excussione multari qui Christum hospitem indignè receperint, rursus confidentiam tuam summam ostendis, vt quine hîc quidem locos illos Euangelistarum consulueris vt qui disertè de iis loquantur qui missos à Domino non exceperint, neque sermones eius audierint. Rursus igitur pudendum errorem hîc admittis, ea videlicet conscientia qua miseræ plebi quiduis quasi ex Dei verbo depromptum dictare consueuistis, Cæterum illud ego non inficior turpius eiici quàm non admitti hospitem. Sed rursus hîc fucum facis. Nec enim de iis tantum agimus qui exceptum repellunt ad vomitum reuersi quorum conditio posterior plerunque est priore deterior & quorum fides est *inopertans* vel fidei potius simulachrum, qui que Christum vix in vestibulum ipsum intromittunt: verum de iis etiam qui vera fide præditi, domum ipsam usque, at non ita vt fieri potuit ac debuit ornatam Christum admittunt, & postea castigati, agnito errore, domum retentum colunt & obseruant. Quod autem subiicis *Caluino auctore Sacramentum fieri ex pane & corpore Domini seueritatis quantum calum abest à terra, per fidem & intentionem sumentis, non autem verbis Christi prolatis ex quo consequatur infideli seu fide carenti ne effici quidem Sacramentum nedum vt ei offeratur: in eo planè Diabolum, id est, mendacissimum calumniatorem agis. Nam docemus quidem ex certissima Euangelii historia, corpus Christi nunc*

nunc alibi non esse, neque alibi ad alterum usque ipsius aduentum futurum quam supra omnes caelos, in quos ascendit, siue (ut ait Augustinus) usque adeo hic in terris nunc non esse (secundum corpus) ut etiam è caelis venturus speretur, ac proinde si de praesentia locali agatur, tanto nunc spatium corpus Christi, quod in caelorum caelis est, à pane qui in terris adest abesse, quanto caeli caelorum à terris absunt. Docemus & illud, magicæ incantationis esse prolationi certorum verborum confectionem Sacramentorum tribuere. Sed quæ tu calumniator ex istis colligis, nempe seiungi à nobis panem à corpore ut vacua signa sint, & confectionem Sacramentorum siue, ut apertius loquar, mutationem rei communis in Sacramentum, fidei sumentis à nobis tribui ut absque fide sumentis ne signa quidem sint, abs te impudentissimè confingitur. Primum enim, ut de illo prius dicam, ad effectum foederis vel pacti cuiuscunque vel primum incundi seu confirmandi vel aliquo modo renouandi, quicquam facit rei de qua in foedere aut pacto agitur, vel praesentia vel absentia quod ad loci situm attinet, imò ne rei quidem ipsius existentia necessariò requiritur. Quid enim obstat quominus tam possim longissimè, imò etiam nondum extans aliquid quam praesens aut iam in rerum natura extans donare? & ut ad nostram controuersiam propius accedam, quid obstat quominus absentem etiam maritum sibi acquirere quæpiam mutuo consensu possit? Nec enim ignoras nostram, id est, Ecclesie cum Christo, coniunctionem mysticam ac spiritualem cum corporali coniugio sic passim comparari, ut hæc illius esse quædam imago meritò vi-

Cap. 9. AD REPET. SAINCT.

deatur. Quod si excipias, sicut ad plenā consummationem coniugii, & vt duo vna caro euadant, præter illum consensum à quo pendet ipsius coniugij vinculum requiritur realis corporum copula, sic ad hoc de quo loquimur Ecclesiæ, atque singulorum eius membrorum & Christi conubium, requiri corporis Christi realem præsentiam & contactum qui externa reali manducatione fiat: respondeo hoc ipsum esse in quo plurimum hallucinatis, vt qui à corporalibus spiritualia non discernas. Cedò igitur, cur illa corporum realis & terrestris coniunctio ad illud coniugium requiritur? non quia corpora sunt, sed quia matrimonii illius finis est per mutuam illam corporum realem copulam genus suum propagare. At in hoc altero coniugio illud spectatur vt mysticum & merè spirituale corpus coalescat: ac proinde vt finis eius spiritualis est, sic spirituum vtriusque organo & instrumento coniunctio hæc fiat oportet, quanuis non soli spiritus, sed ipsi toti homines (nempe fideles) cum Christo homine sic arctissimè connectantur: quemadmodum si nõ ex corporum ipsorum sed ex solarum mentium cõnexu hominum corpora propagarentur, copula illa realis corporum minimè ad terreni coniugii consummationem desideraretur, sed ipso solo animorũ cõsensu perageretur. Ad istam autem personarum quæ mente & voluntate fit copulationem nequaquã realis contrahentium eodem in loco præsentia necessaria est, quã longissimè etiam absentes in eã rem de qua agitur (agitur autẽ hîc de mutua
vnius

vnus cum altero verissima quidem sed spirituali ad spiritualis vitæ fruitionem communionem) vere & efficacissimè consentire possint. Verissimè igitur & arctissimam nostri cum ipso met Christo coniunctionem qua fit vt omnem spirituale sensum ac motum ex ipso sicut membra ex capite hauriamus, & quæ quotidiana verbi auditione & Sacramentorum legitima sumptione in dies magis ac magis adstringitur, ipse Spiritus sanctus nullo locorum obstante interuallo, interueniente tum Christi ipsius sese nobis inuuantis voluntate, verbo & Sacramentis testatum accedentium fide, illum ad se vltro venientem amplectente. Deinde quum Christus ille verus sit Deus inseparabiliter simul & hypostaticè cum assumpta carne vnitus, qui proinde nullo loco secundum deitatem abest, concedam quoque tibi non inuitus carnem ipsam Christi à signis ipsius sacramentalibus in terra positum minime abesse, sed κατ' ἄλλο, siue secundum totum Christum non secundum totum Christi, id est, quatenus cum deitate à qua assumpta est, hypostaticè cohæret, ne me forte vel cum Brentio Eutychianum factum putes, vel nobiscū ἀόυσιατα ponere, id est, Christi carnis proprietates simul statuere & abolere. Quod si demum excipias sic non aliter Sacramentis quàm aliis vbique locis Christum præsentem statui, concedam ita quidem videri, sed plurimum quod ad finem & effectum attinet hanc ab illa præsentiam differre, adeò quidem vt vniuersalis illa Christi personaliter considerati præsentia sit veluti quoddam

absentia genus. Quamobrem etiam Christus de Patre & de se loquens, ad eum (inquit) venimus & mansionem apud eum faciemus, quum tamen proprie loquendo venire aliquò dici nequeat qui ubique est præsens. Sed verum est quod dicit Augustinus, esse quidem Deum ubique sed in solis sanctis habitare. Sic ubique etiam reipsa adest Christus personaliter, non autem secundum humanitatem distinctè consideratus, sed in solo verbo & solis Sacramentis adest electis suis ut sese illis insinuet. En tibi quomodo, & quo sensu corpus Christi ab illo pane, & sanguinem Christi ab illo vino seiungamus.

Sequitur alia nihilo minor calumnia. *Prædicant, inquis, Calviniste absentia effici presentia per fidem & ob id per eandem nobis reddi presentissimum Christi corpus toto calo à nobis distitum. Infideles igitur quum eiusmodi destituantur fide non habebunt quo illis offeratur corpus.* At tu rursus vide si potes quam calumniosè nobiscum agas. Nam alie sunt profectò offerentis seipsum Christi quam hominis Christum recipientis partes. Quo igitur pudore quod de hominibus Christum fide recipientibus dicimus, ad Christum sua potentia & bona voluntate seipsum offerentem traducis? Si sol sese tibi è cælis conspiciendum præbeat, tu verò oculos clauderis aut aliò conuerteris, obtulerit quidem ille sese tibi, & quod ad ipsum se offerentem attinet, quanquam longo locorum interuallo à tuo corpore distitus, tibi tamen presentem sese stiterit: at tibi tamen quod ad eius perceptionem attinet præsens non fuerit. Sic Christus cuius corpus supra cælos nunc est & a-

libi nusquam, sese nobis vnico fidei oculo aspi-
ciendum, ac etiam eiusdem fidei manu verè
prehendendum quibusuis velut in speculo. Ver-
bi & Sacramentorum offert. Quòd si quis vel il-
lis fidei oculis careat, vel eos nullo modo adhi-
beat, non magis erit ei præsens quod ipsi offere-
batur, quàm si nunquam oblatum esset. Itaque
quod olim Pissiaci & semper alias sensimus &
sentimus de fidei efficacitate ad hoc vt corpus
Christi sit in Cœna præsens, calumniosè à Spen-
sæo primùm, deinde à te & aliis deprauatum est
quum quod diximus sumentium respectu, ad
Christum offerentè traduxistis. In summa, quid
efficit vt quod verbum auribus & Sacramenta
oculis quibusuis foris renuntiant, verè quoque
spiritualiter, & cõmunicationis ineffabilis (non
autem loci) respectu præsens præbeat? sola
Christi nunquam mendacis potentia & volun-
tas, verbo ac signis sacramentalibus testata. Quid
autem efficit vt res in se ita vti diximus quorum-
uis accedentium menti spiritualiter oblata, à so-
lis tamen fidelibus mente cernatur & percipia-
tur, ac proinde, hoc respectu, solis illis sit præ-
sens? fides per Spiritum sanctum donata & per
eundem efficax. Quæ subiicis de diuersis indi-
gnorum speciebus, nulla indigent refutatione,
nisi in eo quòd omnes quatumuis indignè acce-
dentes vis nihilominus corpus & sanguinem
Domini, id est, res Sacramento significatas reci-
pere, quod tu quidem nunquam probabis. Nam
quæ tu citas ex decimo capite nihil ad aliquem
Corinthiorum in Cœna Domini errorem per-
tinere antea ostendimus. Deinde quod adiicis

non posse apud Paulum de pœna tēporaria intel-
ligi Iudicii nomen, si ad id respicias quod pec-
cata etiam leuissima merentur nisi pœnitentia &
fide interueniente eluantur, tibi concedo: sin
verò ad pœnas referas quibus consuevit Domi-
nus suos non vt seuerus Iudex perdere, sed vt pa-
ter castigare, perperam id abs te fieri dico. Nam
quoddam etiam est iudicium quod incipit à do-
mo Domini. 1 Petr. 4. 7. Illud autem omniū ine-
ptissimè scripsisti, probari nobis vestrā senten-
tiā, qua doceris *quodā esse peccata que non æternis
tormentis sed in isto seculo (vel etiam futuro) transi-
turis, puniantur, ne cogamur illa in altero seculo lue-
re.* Imò absit vt vel vlla alia quàm crucis Chri-
sti pœna tolli peccata dicamus, aut remissionem
peccatorum in Christi sanguine adeptis alias
superesse pœnas in præsentī seculo satisfactorias
luendas somniemus. Et quod ad futurum seculū
attinet, auertat à nobis Dominus insanam &
impiam purgatorii fabulam, vbi satisfactio pro
peccatis vlla persoluatur. Imò peccata omnia
suapte natura mortem æternam mereri ex Pau-
lo didicimus, quam pœnam vnicus pro credenti-
bus Christus totam penitus persoluit: idcirco
nec perituris vnquam electis, nec reprobis ser-
uandis.

Venio ad illud vnde secundo loco tuam illam
externam oris manducationem probari liquidò
posse credis, nempe ex eo quod *Apostolus con-
demnationi addicat indignè manducantes, vt grauissi-
mum hoc scelus esse oporteat: deinde ex eo quod
tam anxie de præparatione verba faciat, qualis neq;
ad agni paschalis, neque ad panum propositiois e-
sum*

sum requirebatur. Imò ne externam quidem illam munditiem & ceremoniam ad manna escam, aut potum aque ex petra que etiam iumentis profluebat, requisitam fuisse. Quinetiã istam sui ipsius examinationem ne paruulis quidem baptisandis irrogari, que tamen in illis fuisset necessaria, si, vt tu nos sentire dicis, Agnus paschalis, panes propositionis, manna & potus aque ex petra, tam fuissent efficacia signa corporis & sanguinis Domini quàm est Eucharistia & nunc in Baptismo requireretur, si præ Baptismo nihil plus de corpore & sanguine Domini contineret.

Sed hîc rursus vide quàm vana hæc sint argumenta. Primùm enim falsissimum est quod dicis parẽ à nobis efficaciam veteribus signis & nostris tribui. Deinde ineptè colligis si qua inter illa & nostra est imparitas, eã positã esse in re ipsa significata. At nos è contrario Apostolum ducẽ vt & Augustinus sequuti, vetera & noua Sacramenta docemus re paria vel potius eadem fuisse, sed significantiora & augustiora: quod omnino statuendum est tum ob mysteriorum salutis maiorem infinitis partibus in nouo fœdere perspiciuitatem, tum ob analogiam Sacramentorum miris modis euidentiorẽ. Collapsa igitur tui argumenti basi, quod superstruxisti corruat oportet: neq; mirũ est quò propius & euidentius Rex ipse nobis sese patefacit, eò expressius moneri subditos vt dignè principem suum excipiant. Sed de hoc præterea non deest quod appositè, vt spero, tibi respondeam. Obsecro igitur, tam anxie illarum immundorum ad sacrificia accedentium purificationes externarum, an vana fuerunt simulachra; ac non potius totidem vehementissimæ, ipsisque

externis sensibus repræsentatæ eius ipsius probationis, pœnitentiæ, ac fidei conciones, quas ad legitimum vsum Cœnæ requirit Apostolus? Quid? illæne increpationes aduersus incircuncisos corde, illa horrenda fulmina toties aduersus eos cõtorta qui ad sacrificia impuris animis accederent, vanæne fuerint terriculamētā? & ne excipias intra verba constitisse has minas, illa filios Aaronis deuorans flamma, illa Oziam feriens dextra Altissimi, quòd arcã præcipitem ipse ad hoc non sanctificatus fulcire tentasset, non satis demonstrant patres nõ minore quàm nos religione accedere ad suos sacramentales ritus iussos? Quid quòd sub Ezechia agnum paschæ à non sanctificatis comesum iisdem prorsus pœnis, morbis videlicet vltus Dominus dicitur? Paralipom. 30. 18, & 20. quibus aduersus Corinthios vsum esse testatur Apostolus? De manna verò & aqua ex petra profluente idem nõ fuisse mandatum atque de rebus propriè sanctificatis, nemo mirabitur, qui res illas sic fuisse spirituales (sic enim nominat Apostolus, id est, sacramentales) expenderit, vt proprius illarum vsum esset quotidianus & communis, & Sacramenta non essent nisi *χρῆσμιμα*. At è contrario panes propositionis propriè erant Sacramenta, vt & victimarum carnes: & corporum alimento *χρῆσμιμα* seruiebāt. Itaque nulli immundo istas vel contingere citra horrendam pœnam, illas verò solis mundis Sacerdotibus edere fas erat. Denique quod ad Baptismũ attinet, in baptisandis infantibus nostris maiorem quàm olim in eorundem circuncisione non requiri preparationem

tionem nemo sanæ mentis mirabitur, quum & horum & illorum par ætas non patiatur. In adultorum verò, id est, profelytorum circumcissione requisitam fuisse veræ religionis professionem nisi non legimus, dubitari meritò non potest. In Baptismo itidem adultorum multò etiã exquisitiorem & accuratiorem probationem quàm in Eucharistia requiri consuetam, ex catechesibus veterum, & additis postea infinitis penè ritibus apparet, vt si inde faciendum sit de præstantia Sacramentorum iudicium, Baptismus Eucharistiæ videri possit anteponendus, sicuti certè plus est nasci quàm semel natum nutriri.

Tertium tuum argumentum est huiusmodi. *Ut is qui purpuram regis aut imaginem violauit, reus alicuius culpa agatur quæ ad regem referatur, non tamen ei fuerit æquandus qui in ipsum regem manus iniecerit, aut alio qui maiestatem ipsam leserit. Num etiam Iudæi, si duntaxat nudam figuram corporis Domini in crucem sustulissent, tot pœnarum rei agerentur quot nunc aguntur, ex eo quòd verum & substantiale Christi corpus tam indignis modis excruciantur. Nemo quoque vnquã dixit immeditata Manna manducatione aut panum propositionis corpus Christi violari, aut interfecti Christi crimen à Iudæis admissum, & damnationem certissimam inde sequutam. At Paulus indignè Eucharistia vrentes statim aeterna morti obnoxios pronuntiat, & illorum peccato & damnationi exæquat, qui Christum ipsum vitæ & Sacramentorum authorem nefariè trucidarunt, aut contumelia & irreuerentia affecerunt. Itaque Eucharistiam apertissimè distinguit Apostolus à puris signis & symbolis corporis & sanguinis Domini.*

Respondeo à nobis quoque non omnia sacra
 signa pro Sacramentis propriè sic vocatis habe-
 ri: Quædam enim ex illis duntaxat fuerunt typi
 vt arca Noe, Agar & Sara, transitus maris: quæ-
 dam etiam rerum præteritarum *μνηστικὰ* uua, vt
 mannae in vna asseruatio, Aaronis virga, acerui
 multi lapidum, altaria quoque nonnulla: quæ-
 dam futurarum rerū maximarum *ειρηστικὰ*, & *προ-
 ρητικὰ*, de quibus copiosè in Epistola ad He-
 bræos agit Apostolus: quædam denique propriè
 vocata Sacramenta quæ promissiones habuerunt
 adiunctas, vt circuncisio, sacrificia, purificationes
 & quæcunque sunt eiusmodi. Itaque quò sacra-
 tius, augustius, expressius fuit aliquod signū, eò
 seueriorem pœnam merebatur eius contemptus
 aut violatio. Itaque contemptor Circuncisionis,
 aut impurus accedens ad sacra, exterminatur ex
 populis suis: qui sabbatum violauit iubetur la-
 pidari, & huiusmodi terribiles minas horrenda
 iudicia sunt subsequuta. Quantò maiores igitur
 pœnas merentur nouorum Sacramentorum cõ-
 temptores, quæ tot modis præstant veteribus,
 & in quibus ipsemet Christus non iam venturus
 sed exhibitus cum omnibus suis beneficiis quasi
 oculis ipsis conspiciendum, & quasi manibus
 palpandum se præbet? Sic enim argumentatum
 Apostolum non ignoras Hebr. 2, 2. & 10, 28.
 Itaque Sacramentorum quoque contemptores
 ferit istud tonitru, *Qui non crediderit conde-
 nabitur.* Sed quàm est, quæso, ridicula hæc con-
 sequutio? *Adiudicantur aternis pœnis contempto-
 res Eucharistia, distinguitur pœna seueritate Eucha-
 ristia à nudis figuris adde etiam si libet, à cat eris
 Sacramentis, Ergo in panis transsubstantiati specie*

corporaliter & realiter adest Christi corpus. Et tamen hæc tua est solidissima vel potius stolidissima Theologia. Respondeo præterea, quanuis æternas pœnas sæpe Dominus in ipsa quoque iræ vasa patientissimus, in castigationes, pro bonitate sua, cõmutet, interdum leuiores interdum grauiiores: & futuræ non sint omnes damnatorum pœnæ pares, vt testatur Christus Matt. II, 24: tamen vniuersalem esse hanc sententiam Apostolicam, Stipendium peccati mors est. Etenim si originalis sola corruptio facit vt filii iræ, ac proinde ignibus æternis digni nascamur, quanto magis id merentur in quibus radix illa amarissimos actualium peccatorum fructus ediderit? Nul- lum ergo peccatum tam leue esse dico cum aliis grauioribus collatum, quin propterea quod aduersus infinitam Dei maiestatem commissum est, infinitam quoq; pœnam æternæ mortis mereatur: & illud venialis & mortalis peccati discrimen si aliter intelligitis, diabolicum & execrabilissimum esse dogma affirmo. Quæmadmodum autem omnia peccata natura sui lethalia sunt, ita (vni- co illo excepto quod nunquam remittitur) omnia in eo per fidem apprehenso qui solus tollit mundi peccata, venialia fieri & gratis condonari docemus. Christus verò cum suis beneficiis, tum in verbo simplici tum in Sacramentis per fidem magis ac magis apprehendendus proponitur. Ergo si quis Christum nobis loquutum, & pro nobis passum, villo modo in verbo vel Sacramentis contē- nit, iræ Dei fit obnoxius: & hoc esse dico, Reum fieri corporis & sanguinis Domini: quod tamē specialiter in p̄fanatores Eucharistię dicitur p̄pter

quoddam speciali quadam analogia, corpus & sanguis Domini spiritualiter per fidem participanda præbentur, & mortem Domini cum gratiarum actione profiteri in illa actione iubemur. Peccet igitur grauius qui regem ipsum quàm qui imaginem eius violant: peccarint multò grauius Iudæi Christum ipsum crucifigentes quàm si foeneam eius imaginem suspendissent, vtrinque tamen pœna capitalis statuitur. Et quorsum hoc ad tuam illam præsentiam & manducationem stabilendam? Quod autem Chrysostomus præsertim & Græcus Ichoiastes Apostoli verba sic accipiunt, vt qui indignè accedunt similes dicantur carnificibus, qui Christum ipsum crucifixerunt, non efficit tamen quod tu contendis. Aliud enim est simile esse quàm parem, nec etiam quisquis par est, in omnibus est æqualis.

Quarto loco vteris hoc argumento, *Si non signum carnis & sanguinis sed caro ipsa & sanguis conferunt vitam, ita quoque non signum ipsum indignè sumptum parit mortem, sed ipsa caro & sanguis, id est, Christus ipse & corpus eius, alijs cedunt in vitam, alijs in mortem: alijs in resurrectionem, alijs in ruinam, propter variam manducantium dispositionem.*

Respondeo multiplex esse in hoc argumento peccatum. Ac primum quidem in eo quòd vel hunc panem & hoc vinum à rebus vulgaribus non distinguas, vel quæ sit dignitas sacramentalium signorum non animaduertas. Dico igitur non temerè sacramentalia signa à rebus communibus distingui, ac proinde in illorum indigna usurpatione duplicem reatum contrahi: vnum videlicet ac præcipuum relatè ex rerum significatarum

catatum contemptu, tantò maiore quantò pre-
 tiosiores illæ sunt: alterum verò absolute ex eo
 quòd res ipsæ tanti momenti sacro vsui diuina
 institutione destinatæ, aliter quàm deceat tra-
 ctentur. Quò autem vterque hic contemptus in
 Deum ipsum directe redùdet, merito Iudicii pœ-
 nã hoc vtrunque scelus mereri pronuntiat Apo-
 stolus, de posteriore quidẽ agens his verbis, *Qui
 manducavit indignè*, &c. de altero verò hac for-
 mula, *Non discernens corpus Domini*. Hoc tuum
 igitur non leue peccatum est in eo quòd vsque
 adeò pro nihilo nunc quidem habes signorum i-
 psorum contemptum, vt totum reatum ad rem
 significatam referas, sicuti mox ostendã. Neq; id
 mirum quum pro signis in Cœna Domini nihil
 præter res quæ nusquam sunt, inanes videlicet
 species quas vocas, siue accidentia sine subiecto,
 constituas. Ex hoc autem errore alter nascitur
 multò etiam grauior, quòd Christum ipsum vt
 vitæ ita etiam mortis causam facere omnino vi-
 dearis: in quo dupliciter rursus falleris. Nam &
 ad vitam & ad mortem concurrunt quidem Sa-
 cramenta vt media quædam, (sicut & verbum
 simplex) non tamen quasi vim illam viuificã, sibi
 propriam, Deus signis ipsis inserat, quemadmo-
 dum (verbi gratia) panis vim habet alendi cor-
 poris à Deo inditam (qua in re scholastici
 nonnulli vestri valde hallucinantur) sed qua-
 tenus & verbo & signis externis, veluti in-
 terposito pignore, ad animos nostros certiores
 de bonã sua in nos voluntate reddendos vtitur,
 quòd beneficium impunè contemni non finit.
 Verùm illud interest quòd ad vitam profunt

Cap. 9. AD REPET. SAINCT.

suo modo, ex ipso signorum usu, mors autem nō ex ipsis vllō modo, sed ex vna abutentium culpa emanat. Ad rem autem significatam, id est, ad Christi corpus & sanguinē, siue ad ipsum Christum quod attinet, aio nunquam illum nisi ad vitam percipi, nec posse aliud quā vitam & salutem ex ipso in nos emanare: ac proinde ruinam & vltimum exitium non ex ipso Christo indignē percepto proficisci, sed tum ex signorū abusu, tum multō magis ex eo quōd Christi corpus & sanguinem recipere nonnulli neglexerint. Itaque quum ex verbo διακρίνει colligis tuam illam specierum panis & corporis coexistentiam his verbis vtens, *Antequam hic panis discernatur esse corpus Domini, oportet ut ita sit, alioqui falsō discernetur*, non modo ridiculus, sed etiam falsarius deprehenderis. Nec enim scripsit Apostolus μὴ διακρίνειν τὸν ἄρτον ὅτι τὸ σῶμα τοῦ κυρίου, non discernens hunc panem esse corpus Domini, sed *Non discernens corpus Domini*, id est, neque hunc panem considerans non vt communem panem manducandum, sed vt corpus ipsum Christi sibi apponi: neque rei tantæ, quanta est ipse Christus, præstantiam attendens. Totum istud igitur ὅτι τὸν ἄρτον ἔσθι hunc panem esse commentitium est glossēma à te excogitatum, quod & ipsa à te citata exempla verbi διακρίνειν transitiuē positi docere te potuerunt. Nec tamen etiam si scripsisset Apostolus panem hunc esse corpus Domini discessisset à Christi verbis, sed quæ ad tuum stabiliendum commentum nunquam te iuuerint, donec duo falsissima idoneis argumētis confirmaris: nempe vnū & idem esse panem illum &

illū & corpus Domini, & nisi corpus ipsum Domini eo ipso loco situm esse ostenderis ubi est panis ille, & absque hoc suam Sacramento veritatem constare non posse. Descendis tandem ad Pauli locum ubi panem quem frangimus dicit esse corporis Domini communionem quem quum scriberes sic me velle attendi ut Eucharistia institutio relinquatur, tum in me certè tū in tuam ipsius cōscientiam peccasti, neque mihi longius abeundū est ut hæc tua fœda calumnia refellatur. Mox enim ipsemet subiicis postulare me ut ex illius Pauli loci collatione, verba institutionis illustrentur. Cedo verò, bone vir, qui vnum locum ex altero exponendum contēdit, an alterum dici potest expungendum suadere? Sed age videamus plūsne scientiæ quàm conscientiæ ad hanc disceptationem attuleris. Tibi non placet Christi verba Paulinis illis exponi. Cedo quamobrem? Æquius enim est priora posterioribus quàm ista ex illis explicari: neque facile cuiquam persuaseris, ab Apostolis obscurius dicta quæ perspicuè ex suo magistro audiissent. *At enim, inquis, testatur eo loco Paulus se obscurius loqui tanquam prudentibus & mysteriū Christi intelligentibus.* Ergo falsum est quod iterum hîc incultas quasi satis non esset semel errasse: Corinthios nimirum quos hîc compellat. *Apostolus putasse Cœnā Domini esse quiddā indifferēs & inter Christi & idolorū cultū claudicasse, nec pluris aestimasse quàm idolothyrum, & quàm si nihil aliud esset illa quàm alimentū panis. Deo dicari, ut cetera obsoniorum genera quæ ante esum immolabantur.* Hoccinè verò est prudentē iam esse, & mysteriū

Christi intellexisse? Quid quòd ipse Apostolus testatur Corinthios non fuisse tentatione nisi humana captos? atqui non humana sed planè diabolica tentatione fuissent irretiti, si ab Apostolo tam probè & diligenter edocti, in eam quàm dicis hæresin essent prolapsi. Imò saltem meminisse te oportuit quid hoc ipso capite scripsisses, *Apostolum, videlicet, fundamenta doctrinæ de Eucharistia his verbis apud Corinthios iecisse, ac proinde figurata loquutione, ut obscuriore videlicet, usum non videri.* Itaque te à nobis dissentire minimè miror qui tantopere à te ipso disideas. Sed & in eo rursum Sophistam agis quòd quæstiones permisces. Nec enim isto prioris ad Corinthios Epistolæ decimo capite vel tantillum Apostolus de Eucharistiæ negotio, sed de idolothytorum duabus speciebus agit, quarum alteram prorsus interdicens & argumentum à fine & scopo Cœnæ Domini desumens utitur hac præfatione, ut Rom. 7. *I. scientibus legem loquor, Ut peritis loquor, Iudicate vos quod dico,* sicuti facere mos est, quoties inter disputandum ex iis quæ sunt aduersariis nota, argumentum sumimus, ut velut à seipsis redarguantur. Nihil hoc verò ad sermonis vel perspicuitatè vel obscuritatem probandam pertinet, sed ad repugnantes eò fortius ex ipsomet eorum sensu reuincendos spectat. Quam autem usque adeò turpiter ut Cantherius in limine impeggeris, agè quàm pulchrè progrediare consideremus.

Primum tibi non placet in his Pauli verbis, *panis quem frangimus est corporis Domini communicatio*, panem pro naturali & materiali positum,

positum, sed propter tantam qua intercesserit mutationem ut panis naturalis esse desierit, cibū in genere significare: idque duplici ratione probas. Vna quod in altera parte Apostolus non vinum in specie designet sed potionem in genere, & ei interuenire benedictionem significet, antequam estimetur esse corporis Christi communicatio: altera quod Apostolus mox scribat omnes Christianos de uno pane & uno calice participare, quod quum de materiali pane & calice non possit intelligi (Omnes enim Christiani vnius & eiusdem materialis panis participes nequeunt effici) de vno Christo & corpore eius reali interpretari cogimur.

Nos verò contra contendimus panem ipsam materialem hīc & in tota Cœnæ actione intelligi, non tamen absolutè ut panem, sed relatè, ut Sacramentum videlicet, & quidem in suo vsu consideratum, extra quem etiam Sacramenti rationem non habet. Itaque repugnantia quam inter nos à te diffidentes esse dicis in nomine panis interpretando, nulla est: & apertè calumniaris quum panem dicis à nobis perinde intelligi ac si nihil ei immutationis accidisset. Quis enim nostrūm mutationem sacramentalem vnquam est inficiatus? sed tibi nimirum mutatio nulla videtur esse, nisi substantia ipsa rei transmutetur. Verūm age tuas rationes expendamus. Priorem ineptissimam esse dico, ex tua ipsius sententia. Contendis enim Apostoli verba ex institutionis verbis explicanda: At Euangelistas ut panem ita etiam τὸ πῶτος itidem nominasse ante benedictionem inficiari non potes. Quòd si valeret tua consequutio, nempe non panem naturalem

in specie sed cibum in genere pro ipso corpore Christi à Paulo significari, quoniam vinum postea in specie non nominatur: efficietur hoc quoque, Christum dici ab Euangelistis non panem naturalem in specie, sed cibum, id est, corpus ipsum suum & accepisse & fregisse: ac proinde ita tunc panem esse panem desisse quum illum acciperet. Deinde quum benedicendi verbum ut apud Paulum sic apud Euangelistas quoque præeat fractioni, consequetur rursus, si tua ratio valeat, Christum semetipsum re ipsa fregisse. Nam frangere pro distribuere apud Euangelistas, ut antè dixi, accipere non potes, apud quos distinctè dicitur Christus id quod acceperat fregisse ac deinde dedisse. Præterea quum ex tua sententia cibus ipsum Christi corpus identicè declareret, age pro Cibo si Corporis ipsam vocè substitua-
mus & dicamus, Hoc corpus est cōmunicatio corporis mei, quid ineptius hoc sermone cogitari possit? Sed age pro his verbis, *panis quem frangimus, legamus, Cibum quem frangimus,* an inde identicam esse enuntiationem euiceris, quum verum & naturalem panem à Christo acceptum, & discipulis ad edendum præbitum constet? Relinquitur ergo & panis nomine sacramentalem quidem sed verum tamen ac materiale panem, & poculi vocè sacramentale quidem sed verum & materiale vinum in poculo contentum intelligi. Alteram autem rationem, id est, tam puerilem paralogismum miror à te iam pridem Magistro in Israel proficisci potuisse. Itaque te ad patribus remitto, ubi tibi suggeratur, Vnum non modò ad omnia prædicamenta, sed etiam in singulis

in singulis prædicamentis & ad genus & ad speciem non minus quàm ad singula indiuidua accommodari. Nec te illud iuuat quòd omnes vnum etiam numero corpus esse dicimur, mysticum videlicet, quo modo etiam innumerabiles mystici numero panes, Vnus specie panis mysticus dicuntur.

Non minus etiam lepidè confingis (& quidem citatis in albo tui voluminis aliquot falsissimè notatis testimoniis) inter nos qui à te dissentimus non conuenire, si ne fractio illa, cuius Apostolus seu Christus meminit, signum, an instrumentum, an tessera, an obsignatio, an confirmatio corporis participati, an verò duntaxat conuentionis & fœderis cum corpore participato: quasi videlicet ista non sint *ὁ μόνυμα*, si quis sophisticen seponat. Vt autem istarum tibi ineptiarum occasionem præcidam, scito nos inter signa ponere non tantum illa materiata (puta aquam in Baptismo, panem & vinum in Cœna Domini) sed ipsos quoque ritus sacramentales à Christo institutos: ideòque vos in hoc quoque derestari, quòd sublata fractione pulchrè scilicet cauistis ne quis huic quæstioni locus relinqueretur. Fractionem verò panis vt & præbitionem & manducationem propriè accipimus, & à Christo his verbis *Hoc facite* mandatam non dubitamus: qua voce tamen Apostolus in priore parte, vt benedictionis in posteriore, totam hanc sacram actionem significarit.

Sed bene profectò nec absque diuina prouidentia accidit vt hæc tibi de corporis & sanguinis voce, de cuius communionem

Cap. 9. AD REPET. SAINCT.

hic agitur, nobiscum disputanti exciderint. *Corpu* ipsum Christi, inquis, hic à Paulo intelligi omnes aduersarij fatentur, quorum nullus negat nos reddi participes veri corporis Christi, sed in modo differant. Unde colligis in ipsa quoque institutione Eucharistiae corpus Christi pro naturali scribi & agnosci ab Apostolo, quum hic eadem de re sermo habeatur. Nos verò & hoc & illud tibi concedimus: ac proinde quoties aduersum nos antea perinde disputasti, & postea perinde disputabis, acsi posita sacramentali metonymia nudum panem, aut inane corporis Christi symbolum nobis dari corruptis noui testamēti tabulis, sentiremus, memineras te coram Deo & hominibus nimium impudenter nos calumniari. Vos pro signis chymararum (species videlicet ipsis idæis Platonice multò inaniore) substituitis, nos verum panem & verum vinum statuimus. Et vos & nos pro re Sacramenti Christum ipsum (nisi fortasse in vobis fallor) ponitis: sed vos quidem corpore non corpore, siue quanto non quanto, præditum, nos autem verum veris essentialibus corporis qualitatibus præditum Christi corpus in Cæna spiritali vsui & vitæ destinata, spiritaliter fidei adesse, & dari, & ab eadem verè percipi docemus. Vtri igitur integrum Sacramentum seruant? *De modo*, inquis, *disceptatur*. Ita esto. Ne igitur quæstiones transferto, & magnum ad diiudicandam totam hanc controuersiam aditum patefeceris.

Progressus ad vocis *κοινωνίας* explanationem, variis eius acceptionibus allatis quas aliunde ad verbum descripsisti, concludis accipi posse *κοινωνίας*

ria, & pro consociatione cum Christi corpore, & pro traditione siue exhibitione, qua fit per distributionē panis & calicis, & pro perceptione siue participatione qua donamur per panis & calicis susceptionem.

Vidēris autem maximè approbare Illyrici sententiam distributum corpus interpretātis. Caluini verò expositionem maximè planam ac perspicuam explicas admodum ieiunè, ac eò tandem delaberis vt hīc dicas aduersum nos tria luculenter decīdi. Horum primum esse vis, *Indignos quoque corpus Domini participare. Nam, inquis, Apostolus alloquitur Corinthios indignos, qui putabant Cœnam Domini esse aliquid indifferens, nec pluris eam estimabant quàm Idolothyrum.* Itāne verò oblitus es eius quod paulò antè scripsisti, Corinthios istos tam fuisse mysterij Christi intelligentes? Sed istos quos modò tam intelligentes modò tam imperitos facis quid tandem docet Apostolus? *discrimen, inquis, esse inter Eucharistiam & Idolothyrum.* Et vbi rursum illa mysterij Christi tanta intelligentia, si hoc isti erant docendi? Sed quodnam istud est discrimen? *quod Eucharistia panis perceptio, etiam à Corinthiis indignis & infidelibus (en rursum quos antè tutemet intelligentes vocasti) sit corporis Dominici sumptio, idolum verò nihil sit nec Idolothyrum, nec quicquam aliud secum ferat, quàm habitum quendam & relationem ad demones quibus immolatum fuerit.*

Imò verò quis hic stupor est, te non animaduvertere (quod aliquoties iam repetii & vtinam toties repetam vt tandem aliquando sic ineptire desinas) non de Cœna sed de Idolothyrorum altera specie institutam fuisse ab Apostolo quæ

tionem, & ab iis quæ de Cœnæ fine & scopo optimè didicerant Corinthii, sumere certum ad illorum idolothytorum damnandum esum argumentum? annon & illud animaduertis, eo ipso quod tu dictū esse ais ab Apostolo, prorsus enervari illam qua vitur consequutionem? Et enim si idolum nihil est, & tam leuiter idolothytum afficit, quanam fuerit religio idolothyris vesci? Annon præterea cogitare te oportuit non temere ut patia conferri sacra Israelitarum sacrificia cum profanis illis epulis, in eo quodd & his & illis inita fuit cum eo numine seu vero seu falso societas cui sacrificium offerebatur? Sed hîc fortasse te offendit tropus in Altaris voces quam necesse est pro ipsis apud altare factis oblationibus interpretari. An non vides etiã, quæso, illud quod Corinthii nonnulli suæ illi licentia prætexebant, *Idolum nihil esse*, quomodo ab Apostolo sic illis concedatur, ut tamen euertat quod ipsi inde extruebant? Hæc enim erat Corinthiorū collectio: idola nihil esse quàm mera phantasmata, quo sensu ab Hebræis אִדֹלָתַיִם vocantur, ac proinde quum nec sanctificandi nec prophandandi vim vllam habeant, nihil à cæteris locis re ipsa, sed sola idololatrarum imaginatione differre idolæa, neque à cæteris cibis epulas ibi appositas. Contrà verò respondet Apostolus, idola quidem reuera, si per se spectentur, nihil esse, sed (quemadmodum in Psalmis ait Spiritus sanctus) coli in illis dæmonia quæ aliquid sint, & quidem eiusmodi ut qui vllum cum eis habeat commercium, à Christo sese penitus seiungat. Itaque illa conuiuia solennes esse cum dæmonis pactiones

pactiones, sicut ex aduerso præstita ab Israelitis
 sacrificia populum cum vero numine eiusdem
 mensæ participatione consociabant. Hæc est, in-
 quam, argumentorum Apostoli series, & hic
 scopus in hoc capite. Et ut magis etiam notis
 quantopere ab Apostolo dissentias, tuam & il-
 lius sententiam comparemus. *Indigni etiam, in-*
quis, & infideles ex mente Apostoli sapiendo pa-
nam Cœna percipiunt carnem Domini. Quid contra
Apostolus? non potestis mensæ Domini communica-
re & mensæ demoniorum. Mensæ verò appella-
 tione nō ipsam ligneam siue lapideam mensam,
 non etiam cibos illi appositos simpliciter signi-
 ficari, sed ipsum illocum conuiuiorum finem &
 effectum apparet ex eo quòd alioqui falsa fuisset
 Apostoli oratio. Quis enim dubitat quin ad il-
 lam utranque externam mensam, & propositos
 tum ibi tum in Ecclesia cibos, quauis suo ma-
 ximo damno, accedere potuerint Corinthii, quū
 de eo ipso ab Apostolo reprehendantur? Sed si-
 mul cum dæmonis & cum Christo consociari
 (qui erat utriusque mensæ effectus) hoc illud est
 quod fieri non posse dicit, monens proinde ut,
 nisi velint illam cum Christo iutam in ipsius
 Cœna communionem prorsus abrumpere, ab
 Idolothytorum conuiujs penitus abstineant.
 Hoc ipsum est igitur quod de altera nempe
 corporali scortatione in eadem Epistola testa-
 tur, *Tollens igitur membra Christi, faciam membra*
meretricis? & de impari cōingio in altera Episto-
la. Quæ participatio iustitiæ cū iniquitate? quæ com-
municatio luci cum tenebris? Quis cōsensus Christo
cum Belial? & quæ fidei portio cum infidelis?

Quod si fortè excipias aliud esse percipere Christi carnem, quàm Christum participare, quòd illud de re ipsa, istud verò de ipsius rei fructu dicatur. præterquam quòd refellèris ab Apostolo qui *μετοχῆς* & *κοινωνίας* vocibus utrobique (eodem proculdubio significatu) utitur: incidet etiam in aliud impium dogma, quo & Christus ipse à suo spiritu separatur, & à Christo ipso manare statuitur. Vtrunque enim istud concludendum est si posse quosuis nullo discrimine dicamus Christum ipsum intra se recipere, & tamen ab eo non modò non viuificari, sed etiam occidi, quòd de instrumentis quidè quibus Deus utitur (nèpe de verbo & adiectis signis) meritò dixeris, de ipsomet verò Christo ne cogitari quidem sine impietate potest.

Alterum hoc nostrum peccatum hìc dicitur à Paulo redargui, quòd fide tantum dicamus nos Christo uniri, quum tamen Apostolus Corinthios alloquens, indignos & qui propter incredulitatem nihil spiritale ab eo reportabant, effici unum corpus cum Christo pronuntiet, ex eo quòd de Eucharistia sumerent. Inquit enim, *Unus panis, unum corpus multi sumus. Omnes enim ex vno pane participamus.*

Respondeo, primùm quod tu de Corinthiis incredulis nimium impudenter & aduersus te metipsum comminisceris, falsissimum esse. Respondeo & illud, longè aliud esse de Cœnæ effectis ex ipsa re absolutè, quàm relatione ad homines facta statuere. Sic Euangelium Paulus dicit esse potentiam Dei ad salutem, & scientiam salutis Zacharias, & verbum vitæ passim dici constat, quòd tamen alibi dicitur odor mortis ad mortem

mortem vt odor vitæ ad vitam. Sic Christus vocatur qui populum suū redimit ab iniquitatibus, qui alibi positus dicitur in ruinam vt & in resurrectionem. Disputantem verò Paulum præsertim non aduersus merè incredulos, vt falsissimè cōminisceris, sed aduersus *φρονησους*, qui ea quæ norant non satis animaduertebant cum iis quæ faciebant prorsus repugnare, quis non videt argumentum sumere à Cœnæ fine & scopo absolute cōsideratæ, vt eos ab illa fœditate quam admittebant, ad puram Euangelij, quod didicerant, professionem reuocaret? Quod igitur Paulus absolute dicit, idcirco videlicet institutam Cœnam vt omnes in Christo coalescamus, vix dici potest quàm ineptè & ridiculè eò pertrahas, vt dicere videatur Apostolus omnes etiam infideles qui panem istum accipiunt, ipsam quoque Christi carnem percipere. Sed longè grauius est illud erratū quod tertio loco admittis. Hic enim fodes Christi membrum fieri, an non ipsa est perceptæ carnis Christi efficacia? Atqui generaliter dixit Paulus *Omnes corpus vnum sumus*: Ergo si te audimus, Infideles quoque & quantumlibet indigni, si ad mensam Domini accesserint, Christo quoque incorporabuntur. Itaque temerè dixerit Apostolus nullum esse commercium luci cum tenebris, & nullam Christi cum Beliale communionem. Repetis postea, *ne dignè quidem accedentes dici posse vnum cum Christo corpus fieri quia ex vno pane comedant, nisi per panem Christum ipsum intelligamus, quum vnus & singularis panis non possit omnibus Christianis sufficere, quæ paralogismum vt risu quàm refutatione digniorem me quidem*

rursum attingere puduerit. Nec illud verò solidius est quod tertio loco profers, nempe si per solam fidem in vnum corpus & in vnum panem abeunt Christiani, mirum videri Apostolum qui fieri id affirmet per vnius panis esum, quoniam non magis id ex Cœna obrinnerat quàm extra ipsam quoties fide abundarint. Quasi verò ei qui multum habet non possit etiam amplius aliquid dari: quasi id ipsum quod habet quispiam non possit augeri: quasi denique magis ac magis Christo nos insinuari, & quæ iam nobis donata sunt confirmari non oporteat. Et quæso cur non eadem atque tu consecratione concluderem, Si sola Eucharistia Christo nos incorporat, & qui Christi mēbrum nō est pereat: necesse est, perire quotquot ante Eucharistiæ vsum intereunt? Item, si quisquis saltē dignè ex illo pane vel semel comedit Christo incorporatus est, ergo superuacuum esse vsum Eucharistiæ repetitum? Sed tu nimirum oēs istos nodos nobis expedies quinta repetitione vbi de indignis plenius disseres. Ibi igitur & nos rursum tibi respōdebimus.

Tertiū nostrum, grauissimū scilicet peccatum in eo situm esse vis, quod corpus Christi non opinatur panis sacramento tanquā vasculo ad nos deferri & deportari, sed à nobis aliunde sumi, id est, vt plinius loquat, quod nolimus in vana illa vestra chimera, id est, accidētibus sine subiecto, (quæ ne cuiusmodi quidē esse somnietis effari possitis) nolumus re ipsa & substantialiter, rē signatā, id est reale illud Christi corpus contineri, quoniam verum, finitū, & circumscriptū eius corpus nō alibi nunc quā supra omnes cœlos esse, nec ante vltimū illū diem ad nos rediturū ex Domini verbo, (inanis-

sima,

fima, alioqui futura (spe nostra) didicimus, ac pro-
 inde in cœlis fide quærendū ac verè apprehēden-
 dum quod in terra nobis & verbo & adiectis cer-
 tissimis signis offertur. Quid tu igitur contra cer-
 tissimam hâc veritatē affers? Si *Christi corpus*, in-
 quis, *abesset à sacramēti pane facile mandī posset pa-*
nis sacramentū sine corporis Christi perceptione. Ita-
que malè Apostolus ex panis sacri fr̄actione & man-
ductione corpus Christi reuera participari collige-
ret, si participatio hæc à pane seiungi posset. Illud e-
 go verò cōcedo & præterea dico, etiam si simul
 eodem loco vtrunq; substācialiter adesset, & isto
 tuo merè imaginario vasculo (quid enim cōtineri
 accidētibus etiā subiecto innitētibus nedū subie-
 cto carētibus possit?) corpus Christi cōtineretur,
 non cōsequi tamē vt qui vnū sumit alterū quoq;
 recipiat. Quid enim obstat quominus sicut in ver-
 bo nudo audiri sonitus, imò & vocū significatio
 vtcunq; intelligi, res tamē ipsa significata negligi
 prorsus potest, & simul vasculū ita sumi vt tamē
 thesaurus intus cōtensus nō sumatur sed excutia
 tur: ita quoq; signa sacramētalia & externa foris
 accipiātur, res tamē signata etiā præsentissima, p
 incredulitatē non modò aliter quā decet tracte-
 tur, verum etiam prorsus repudietur? Et quæso,
 quum tibi licere velis spiritum illum Christi vi-
 uificum, ab ipso Christo vsque adeo separare vt
 etiam eius loco vim illam mortiferam substituas
 nobisne persuaseris arctius coherere rē signatam
 cum signo, quā viuificatē illam virtutem cū ipso
 Christo, qui ipsa vita est? Quod autē attinet ad il-
 lam Apostoli collectionē, iam antea respōdi, dis-
 ferere Paulum absolutè de Cœnæ Domini fina

& scopo, quem etiam si non attingant (idque sua culpa) quicumque ad mēsam Domini indignè accedunt, non desinit tamen propterea panis quem frangimus (si absolutè consideretur) esse corporis Domini communicatio: sicuti Iesus qualis est in sese consideratus resurrectio semper est *Subápet*, etiam si *χρῆσις ἐκείνῃς* & reproborum respectu, ruinæ & exitio ipsorum cedit. Sed inquit, *unum corpus multi sumus*, inquit Apostolus, *quia ex vno pane participamus*. Concedo, & te híc quoque adiuuabo. Sic enim videtur ille non absolutè, sed relatè, siue hominum ipsorum accedētium respectu, loquutus. Sed illud tibi in mentem venire oportuit, aliud esse Ecclesiam totam in genere & vt corpus vniuersale, quàm sigillatim & veluti particulatim considerare. Dicuntur & verè dicuntur gentes omnes in Abrahamo benedicendæ & benedictæ: an hoc de singularibus personis verè dixeris, quum ne in ipsa quidem naturali Abrahami progenie singuli ex Abrahamo nati comprehendātur? Dominus dicitur aliquoties populum suum repudiasse, an idcirco singulos reiecit, vt nullum sit inter Hierosolymam & Sodomam ac Gomorram discrimen? Sic considerans Paulus in genere Corinthiacam Ecclesiam non ex indignis & incredulis, sed quanuis plerisque nãnis minimè carentem, tamen, vt ipsemet initio testatur, ex plurimis omnium donorum spiritualium genere instructissimis hominibus conflatam: & de iis etiam quos contra te disertè testatur non nisi humana tentatione correptos, ex Christiana charitate iudicās, ac proinde de singulis quoque benè sperans, *unum corpus*, inquit, *multi sumus*. Sic

Sic Galatarum Ecclesiam, in qua tamen plerique valdè aberrarant, in genere & *ὅλου* considerans, Quotquot, inquis, baptisati estis Christū induistis. Itaque vix magis ineptire potuisti quàm quum hæc ad tuos illos infideles traduces. Sed præterea quis hæc tua non detestetur? *Indignos, in hoc textu alloquitur Apostolus, & qui nihil spiritale referrent ex Eucharistia.* Ergo ne vnum corpus cum Christo fieri nihil spiritale est, quum Christi simul & Belialis membrum esse nemo possit? Ergo Paulus se istis infidelibus accensens (neque enim ait *Estis sed Sumus*) nihil quoque spiritale ex Eucharistia perceperit? aut si percepit, non hoc expresserit, vt illorum & sui discrimen in re tanti momenti notaret? *Item, inquis, si non panis ipsius esus sed fides & Spiritus esset instrumentum quo societas contraheretur cum naturali Christi corpore, non fierent omnes vnus panis, sed vna fides vel spiritus.* Deus increpet te, Sophista: Cedo verò in primis quid hic vocas panis esum? si panis specierum esum, Deo & hominibus manifestè illudis. Sin ipsius substantiæ panis esum intelligis, apertè præuaticaris. Sin per vnum illum panem, vt paulò ante volebas, ipsummet Christi corpus significas, proprietatibus panis (quas ne tu quidem explicare possis) obuolutū, præterquam quòd Marcionita, teste Tertulliano, euasisti, fieri ne potest vt ea, quam hîc nobis obiicis vecordia te ipsum laborare non animaduertas? Nam, obsecro, esse Christum censeris apprehendendi suimet instrumentum quod inter nos & ipsum collocetur, vt idem sit medium & extremum? quod si etiam ita esse concessero,

Cap. 9. AD REPET. SAINCT.

tūne magister es in Israel, qui neque causam efficiētem ab instrumentali discernas, neque inter instrumenta præcipua & *úmpetna* distinguas, & subordinatas causas iis quibus substeruntur minimè repugnare nescias? Neque igitur Spiritus sanctus, verè efficiens causa magni illius mystetij, id est, sacræ inter Christum & Ecclesiam concorporationis, fidem (apprehendendi Christi verè in suo genere efficax vnicum instrumentum) excludit quod ipsemet in credentibus efficit: neque fides rursus, aut verbum, aut Sacramenta, (aliud instrumentorum spiritui subseruientium genus) abolet, quum & intercedente verbi auditu oriatur, & Sacramētis obfignetur. Christi verò corpus etsi, quod ad locorum situm attinet, tanto à signis interuallo seiungimus, quanto cœli cœlorum (vbi est, & ad vltimum vsque diem cōmoraturum se dixit) à terris absint vbi nunc sumus & vbi Cœnam Domini ex ipsius mandato ritè celebramus: absit tamen vt propterea vel à signis quod ad ipsum Christum sese fide spiritualiter fruendum offerentem, vel à nobis quod ad ipsius Cœnæ finem & scopum, id est ad verissimam & efficacissimam ipsius & nostri quauis merè spiritualem communionem attinet, separemus.

Ad caput

AD CAPVT X.

Nullam esse nostræ sententiæ in exponendis
Christi verbis absurditatem.

Consumis hoc caput in sex nobis expro-
brandis criminibus eodẽ certè quo in
cæteris pudore, neque absumili cõscien-
tia, quorum primũ hoc est, *Negare nos*
in Scripturis spectandam aut exigendam proprietatem. Quid si dicerem vicissim vobis placere vt
quæcunque in sacris literis extant, propria & na-
turali significatione explicentur? Nèpe magnam
vobis iniuriam fieri clamitares, & merito qui-
dem. Quæ hæc igitur tua impudentia est? Repre-
hendit eos Calvinus proposito Anthropomor-
phitarum exemplo qui non sinunt vt vel tantil-
lum à scripto in illis institutionis Cænæ verbis
discedatur: Scribit Martyr perspicuitatem non ef-
se temerè obiciendam, quoniã hanc ipsam mul-
ti hæretici quæsiuerint: Dicit Matthæus Smalcal-
denis non valere consequutionem à *Non sic di-
ctum esse ad Non sic intelligi.* An hîc tibi iusta occa-
sio in nos perinde declamitandi præbetur, ac si,
quoniã hanc enuntiationẽ sacramentali vsitatis-
sima metonymia necessariò explicandã contendi-
mus, propterea quicquid scriptũ est in nescio que
æigmata, in tropos, in figuras, in allegorias, ve-
stro denique exẽplo, in tropologicos & anagogi-
cos sensus trãformaremus? Imò quid tu ipse hac
de re sentis? *Nequaquã, inquis, ita tenaciter literæ*
inherẽdũ suademus, quin ab illa recedatur aliquãdo

Cap. 9. AD REPET. SAINCT.

Sed Scripturæ proprietatem sine exactiore alia Scriptura qua de re ipsa ex professo decidat, per figurat & humanas rationes opprimere, vel in subsidium imaginationis suæ scripturas alienas à re de qua disputatur rapere, breuissimum esse compendium credimus ad Euangelium Christi per astutiam humanam pendendum. Rectè profectò: neque nos aliter unquã sensimus, ideòque à te sæpe iã in eo disseni quòd ad verborum institutionis veram indagandam explicationem, alios Scripturæ locos, in quibus tum in genere de Sacramentis, tum in specie de nostra cum Christo per Eucharistiam confociatione, tum etiam de ipso Christo in primis differitur accersi, neque, quod præcipuum est, analogiæ fidei normam adhiberi patiaris. Non fuit igitur hoc tibi in nos dicendum quod falsissimum est, nolle nos spectari verborum in Scripturis proprietatem: sed hoc tibi potius probandum, nullã nobis causam esse cur in istis institutionis Eucharistiæ verbis à propria vocum significatione discedamus. Et tamẽ ne id quidem de nobis merito dixeris, si propius res ipsa spectetur, vt qui natiuam significationẽ & in subiecto & in prædicato retineamus, tropo in sola attributione constituto, quum vos re ipsa τὸ πρῶτον neque in hoc neque in illo seruetis. Obsecro enim an panis nomen (quam vocem exprimi saltem à Paulo, etiam de Eucharistiæ subiecto consecrato, inficiari non potes) propriè conuenire inanibus panis speciebus, seu proprietatibus, seu accidentibus dicere audeas? num etiam corpus verum & organicum propriè vocaueris, quòd simul totum pluribus sit locis? Quæ tu portò postea blateras

teras quasi sacramentalis metonymiæ exempla ineptè congeramus: & Marcionem, Manetem, Arrium ab inferis hoc vno reuocemus quòd panem illum dicamus figuratè vocari Domini corpus, idcirco prætermitto, ne tam videar in illis refutandis stultus, quàm tu in illis nobis obii-ciendis ineptus.

Secundo loco nobis obiicis quòd *censeamus nò magnopere curanda verba illa Cœna concepta*. Sed quibus obsecro, testibus niteris? Vvestphalo, Schnepio, Iulio Pflugio. Miror verò non etiam abs te adiici bonum illum virum Illyricum, qui palàm præteriri à nobis totam Cœnæ institutionem audet clamitare. Adiice quoque, si placet, ipsum Pontificem Romanum. Nec te istius impudentiæ pudet? At isti, inquires, vestrarum sunt partium. Nequaquam id verò, quanuis & ipsi à vobis meritò dissentiant. Præterquàm enim quòd quì omnes cognoscamus ex parte, ne boni quidem inter se per omnia semper consentiunt, ne tu quidem istos pro viris bonis habes. Et quid, obsecro, nobis hìc opus est hominum vel istorù vel aliorum testimonio? Prostant liturgiæ nostrarum formularum, edita est communis nostrarum Ecclesiarum confessio, Cœnas privatas ignoramus, Verba benedictionis vestro & Magorum exemplo non musitamus, sed palam, apertè, & eo quod omnes intelligunt idiomate, sacra illa peragimus. Itaque & chartæ ipsæ, & hominum myriades, ipsique adeo templorum parietes summam impudentiam in mentiendo tuam coarquant. Anabaptistas verò & Schuenfeldium tandem fronte nobis opponis, quos, stertentibus

vobis, oppugnamus? *At enim, inquis, Oecolampadius queritur sibi tanquam Helenam obijci institutionis verba, & Caluini illa vocat Aiactis chypcum & unicum Papiſtarum aſylum: Eſto id verò, At nũ idcirco Dei verbum contemnere quiſpiam dici poteſt qui de ipſius abuſu conqueritur? Num quaſo, Dominus ipſe ſacrificia à ſe inſtituta damnauit, quum apud Eſaiam negat ſe illa requiſiuiſſe ex populi ſui manibus? Sed quod optimo & doctiſſimo viro Philippo Melanchthoni tribuis, id verò proſus eſt inauditum perfrictæ vel nullius potius frontis exemplum. Hæc igitur illi ex probas ex ipſius ad Illuſtriſſimum principem Electorem Palatinum Comitem epiſtola Heidelbergæ excuſa, quòd ſuam de Cæna Domini fidem quam in publicè editis lucubrationibus nunquam artea profiteri voluerit, attamen familiaribus & amiculis ſuis non reticuerit, ſe videlicet Lutherum damnare & Cinglio adſtipulari, ſic tamen vt pro eo quòd Cinglius habet, Hoc ſignificat corpus meum, ipſe ſubſtituat, Hæc eſt communicatio vel participatio corporis mei. Item quòd conſulat ne de verborum Chriſti proprietate tanquam de fidei articulo ſimus ſolliciti, ſed omiſſis illis aliam verborum formam proponamus populo, in eamque iuremus, & toti occupemur in amplificationibus & declamationibus de fructu huius Sacramenti. Denique quòd nouam Academicam in Chriſtianismum de Euchariftia introducat, ſuadens vt de veritate verborum Chriſti liberam cuique expoſitionem & diſputationem academicam relinquamus, modo ne publica ſit & controuerſa. Itane verò tibi tantum virum impunè calumniari licuerit? Habuiſſe quidem locum in Philippo *ſi vltimas perſeuerat* nemo*

nemo inficiatur, neque mirari quisquam debet post tam obscuras tenebras à vobis mataëologis inuectas, clarum diem ne nunc quidem singulis illuxisse, & illud etiam non vitio sed magnæ laudi tribuendum putamus, sic suo quodque loco etiam in rebus sacris tradere ut & temporum & locorum & personarum ratio tanta habeatur quantum ædificatio audientium requirit. Nam hoc quoque arbitramur esse τὸν λόγον ὀρθοτεμεῖν. De mus etiam si voles, hunc de quo agimus non eum ubique modum quem par erat tenuisse, & ut erat ingenio æquiritatis ac moderationis studiosissimo sæpè non assequutum quod sua illa moderatione se impetraturum sperabat: cui tamen persuaseris illum, (quo ne candorem quidem ipsum candidiorem fuisse ex tota ipsius vita plus satis constat, nulla vel astutia vel dissimulatione usum esse? Et, quæso, quid attinet hac de re diutius contendere? En Rhodus en saltus. Extat eius epistola in qua ne voculam quidem scriptam esse dico quæ ullam istorum criminum vel leuissimam suspicionem præbeat. Tibi accusatori onus probandi incumbit. Quod si quid tale Philippum admisisse probares (quod nūquam certè facies) an non potius quæ sit Ecclesiarum quas reprehendis & sententia & consuetudo non ex huius vel illius scriptis, sed ex publicè receptis & usurpatis cōfessionibus ac liturgiis iudicandū fuerit? Dic enim, vir bone, an tu nos tuleris ex singulorum vestrorum aut veterum aut recetium doctorum de multis capitibus sententias, de vestro illo quæ iactatis Catholico consensu decernentes?

Tertio loco nobis id obiicit *quod parum curemus quo*

quisque modo verba Cœnæ accipiat. Probas hoc ex Philippo qui permittat cuique ea de re nugari: ex Caluino & Bullingero qui multas verbis differentes expositiones, re tamen conuenire dicant. Negat hoc, inquis Illyricus. Et tandem concludis, consentire nos omnes hereticos in opprimendo Dei verbo. Hæc est vniuersa tuæ probationis summa, ex qua nos concludimus summè te esse impudètem qui Melanchthoni tribuere id audeas à quo fuit omnium hominum maximè alienus: & valde inscientem, nisi verum dicere Bullingerum & Caluinum animaduertas. Negas? Tu quum probandi partes in te receperis, vtere saltem aliqua rationis specie vt vel reos nos habeas confitentes, vel dignum in te quippiam operosiore refutatione inueniamus.

Reliqua tria capita postea quasi tui oblitus in duo conflas, ac primùm quidem à malo genio dictatas fuisse præcipuas ex nostris explicationibus probare te posse putas ex Luthero, qui quodam loco se quoque dicat fuisse in Spiritu, & nocturnam cum dæmone de Missa concertationem habuisse: ex Carolo stadio qui quod docebat, sibi cœlitus patefactum diceret, & eui scribat Alberus nescio quis, dæmonem apparuisse concionanti, triduò priusquam terroribus exanimatus moreretur: Ex Anabaptista quodam qui Lutheri cogitatione, ipso teste Luthero, diuinarit: Ex Cinglio qui se in somnis dicat admonitum de loco Exodi, vbi Phase dicitur transitus Domini: ex his quoque Caluini verbis, *Si ostendero me non aliter loqui quam Spiritus sanctus nos docuit, vterius me vrgeri iniquum foret*: Ex Beza qui Caluinum

ne

ne exceptis quidē Apostolis prædicet post Christum fuisse sancti Spiritus organum: ex eorum denique opinione (quos tu nescio cuius sectæ monachus Calvinianos vocas) qui sese dicant sancto Spiritu intus imbui, & ex particulari inspiratione veritatem in Scripturis omnibus perspicere.

Addis pro colophone Vvestphali iactata in nos conuitia, quod præstantissima dona ex Eucharistia rapiamus, & doctrinam demonum à nobis tradita concludis ex moribus quas, repentinas & violentas appellas; Cingly, Lutheri, Carolstadij, Empereri, O Ecolampadij, & ex cladibus damnis & ruinis quas orbi Christiano fuisse per hanc nouam de Coena doctrinam lapides ipsi testentur. Equum est autem vt quum tibi tantam maledicendi licentiam arroges, nobis vera respondendi locus concedatur. Illud certe recta conscientia facere non potuisti quod eos aduersum nos testes proferas, quorum dogmata vt à spiritu mendaci profecta primi animaduertimus & vobis cõninentibus refellimus. Quis enim nostrum Carolstadii dogma probauit? quis Emperum laudauit? quis Anabaptistarum impia deliria acrius quàm nos condemnat? Quod si ortos illos ex nobis dixeris, illud regeram quod dicunt Apostoli Act. 15, 24 de Cherintho & Hebione vt nonnulli putant, Quidam egressi sunt ex nobis labefactantes animas vestras, quibus hoc non præceperamus: & illud Pauli Act. 20, 20, Ex vobis ipsis exorientur qui loquantur peruersa, & illud Iohan. 2, 19, Si fuissent ex nobis mansissent vtrique nobiscum, vt intelligas (nisi prius mendacij nos conuiceris) nihil abs

te in nos dici quod non sit olim in ipsos Aposto-
 los dictum ab eodem Spiritu satanæ. Sed & ve-
 stra ista Apostatica sedes quid aliud est quàm
 sentina quædam, & vos illius metetricis Ro-
 manæ lenones & mancipia quo potius nomine
 quàm Ecclesiæ vomicas à nostris perfectas ap-
 pellarim? In illis autem aliis quid profers quod
 tuæ calumniæ patrocinetur? Affirmat Lutherus
 se loqui Christi nomine & spiritu, Germaniæ ho-
 no destinatum. Quid igitur? velles illum loqui
 in incertum? velles vestro more Euāgelium cau-
 ponari? Tu ergo falsitatis illum redargue, aut ei
 define hanc confidentiam obiectare. Absit tamē
 ut illū ἀνακρίπτω, vel in doctrina ipsa faciamus.
 Ex hoc autem si colligas illum non fuisse spiritu
 Dei præditum, quem mihi vel vnicum inter sa-
 cratum literarum interpretes edideris quem ab
 omni nœuo in omnibus Christianæ religionis
 placitis possis penitus absolvere? Dissentimus,
 fateor à Luthero in nonnullis, ac præsertim in
 Cœnæ Domini controuersia, nec eius in omni-
 bus ardorem ac vehemētiā probamus: seruum
 tamen Domini & quidem eximium & valde ex-
 cellētē illum fuisse non dubitamus, & res ipsa
 manifestē testatur: ac proinde variis modis illum
 ab eo qui vos planē regit nec se facile extrudi pa-
 titur spiritu tentatum fuisse non inuti credimus.
 Cinglium quoque sanctæ memoriæ hominē ex
 diuturna cogitatione vehementissima id quod
 sibi in somnis euenisse se scribit scripsisse nemo
 mirabitur qui vel vnicum Augustini libellum de
 cura pro mortuis legerit. O Ecolampadio viro
 intergerrimo tūne vitio vertere audeas quod se-
 cum

cum attentissimè ac diligentissimè sit istam con-
 trouersiam mediratus, prius quàm ab inueterato
 errore discederet? Quod ex Caluino citas nihil ali-
 ud est quàm illius aduersus vos prouocatio ad De-
 i verbum, ex quo rectène an secus sentiat, diuidi-
 cetur. Maledicentiam in Caluini scriptis nullam
 inuenies, & quod ei ex quadam ipsius ad Buce-
 rum epistola exprobras, iam pridem aduersus il-
 lum infelicis memoriæ apostatam Balduinum,
 tum monitorem, est abundè refutatum. Eun-
 dem ego meritò vt excellens in domo Dei in-
 strumentum viuum colui & mortuum collauda-
 ui, at non ita insanij vt cum illis omni exceptio-
 ne maioribus Christi testibus vel per somnium
 compararem, nedum vt (quod impudentissimè
 comminisceris) eum à Christo secundum facerè.
 Vobis enim nò nobis vsitata sunt ista vestrorum
 sanctorum encomia. Mea. n. hæc totidè verba sunt,
 abs te non hoc tantum loco sed alibi aliquoties,
 calumniolissimè detorta. *Quod ad illam tristem de
 Cæna Domini exortam controuersiam atinet, quum vi-
 deret tantum excitatum incendium Caluinus, hac ipsius
 singularis fuit cura vt perspicuè rem ipsam exponen-
 do, personas ipsas nò attingens, illud omne restingue-
 ret, quod ita dextrè & feliciter præstitit vt eum qui
 attentè ipsum hac de re scripta expendere, fateri o-
 porteat, illi, secundum Deum, deberi illam huius con-
 trouersie decisionem quam postea sani iudicij homi-
 nes sunt amplexi. Hæc mea, inquam, verba sunt ex
 quibus nò recuso quin iudicet quiuis, an id quod
 mihi affingis vnquam mihi in mentem venerit.
 Sanctis autè illis viris mortes violentas & repen-
 tinas qua frôte obicias tu videris.*

Obiit Deo simul & patriæ vitam impendens
Cinglius, cui carmen hoc epiraphium à me scri-
ptum hoc etiam loco subiicere placuit, ut tibi
gratum faciam,

*Zuinglius arderet gemino quum sanctus amore,
Nempe Dei in primis, deinde etiam patriæ,
In solidum fertur se deuouisse duobus,*

*Nempe Deo in primis, deinde etiã patriæ,
Quam bene persoluit simul istis vota duobus,*

Pro patriæ exanimis, pro pietate cines. Oeco-
lampadium anthrax, placida tamen & optatissi-
ma morte, sicut nobis iustulit, ita Deo adiunxit.
Lutherũ, ut ex idoneis testibus etiã Principibus
constat, Dominus in patriam remissum, oris ven-
triculi imbecillitate laborantem, ad se cum sum-
ma alacritate anhelantem euocauit. Cum isto-
rum ut vita sic etiam obitu, quos tu mihi Ro-
manos Papas ab hinc annos mille & amplius
mortuos compararis, quorum vsque adeo infam-
es exortus, adeo tragicos legimus interitus, ut
nulla ne inter maximè quidem barbaros popu-
los similia portenta extitisse memorentur? Quid
si vestrorum Cardinalium, Episcoporum, Cano-
nicorum historias haberemus perscriptas? Et
tamen isti sunt vestri Sanctissimi patres, qui-
bus (ne si quidem currus animabus onustos ad
inferos pertraherent) non liceat dicere, Cur sic
facis? Hæc vestra est representatiua Ecclesia quæ
errare non potest: Hæc est cathedra cui sic de-
uinctum Spiritum sanctum tenetis, ut qui ve-
stro caractere non est signatus omni legitimæ
vocationis testimonio careat. Et tu scilicet egre-
giè nos istis argumentis conuicisti reuelationi-
bus

bus particularibus uti, quos tamen non ignoras de hoc in primis vobiscum cōtendere, quod vos quidem ab vna hominum successione, (& quorum hominum?) pendetis: nos verò ex vno verbo per Prophetas & Apostolos scripto, volumus castam Christi sponsam Ecclesiam à vestra metrice, & vera dogmata Christiana à falsis distingui. Nam quod nobis obiicis docere nos quòd Spiritus sancti interiore afflatu tribui necessariò oporteat ut veritatem agnoscamus, tantum abest ut inficiemur, ut contrà ne dignum quidem te esse dicamus cui vel ementitum Christiani nedum Episcopi nomen conueniat, si hoc neges. Nam Spiritus sanctus non temerè dicitur veritatis doctòr, nec aliter definit Ecclesiam Esaias quàm *ἡ ἀληθινή* cœtum: denique illum ipsum discipulum, cuius non doctrinam retinuit sed cathedram fur ille & prædo ac perditus filius vestrum omnium pater inuasit, testatur Christus fidem quam professus erat non à carne & sanguine, sed à patre cœlesti didicisse. Nam quod excipitis sic futurum, si hæc ratio valeat, ut Spiritum sanctum vnusquisque iactet, non modò falsò, sed etiam ineptè in eos dicitur qui spiritum mendacem à veritatis spiritu discernendi tum alias tum maximè duas istas regulas ut certissimas tradūt. Vnam ut quicquid extra verbum scriptum profertur pro falso habeatur, alteram ut omnes scripti verbi interpretationes seu à veteribus doctoribus seu à recentioribus quibuscunque allatæ, ad certorum & *ἀριστοφιστῶν* nostræ religionis capitum normam &

analogiam collatis scripturæ ipsius locis exigantur. Hoccine verò est phanaticum esse, & enthufiasmos captare, ac non vos potius quam istam disputandi rationem refugitis, huius ipsius sceleris rei tenemini quod nobis impingitis?

Postremo tandem loco nos omnes à vobis dissentientes, in octoginta quatuor nō modo diuersas sed etiam repugnātes sententias discerpis, vt in ista confusanea quam vocas opinionum turba, doceas veritatis spiritum non residere. Respondeo hanc semper fuisse, esse, ac futuram ad extremam vsque huius mundi metam, humani iudicij imbecillitatem, etiam inter eos quos constat Deum sancto suo spiritu afflasse, vt nemo illorū vnus omnia in rebus etiam maximè necessariis viderit, iis quidem exceptis quos omni exceptione maiores fuisse constat, Prophetis videlicet & Apostolis, per quos sic loquentum Dominum nō ex hominum (vt vos vultis) consensu, sed ex ipsorum scriptis constat, vt si quis illa in dubium reuocet, omni eum ratione carere possit demonstrari. Dico & illud, vix vlli vnquam datum fuisse vt animi sui sensa tam commodè vt oportuit explicare possent. Deinde non omnia vno tempore neque in mentem venire scriptori possunt, neque etiam si in mētem veniant, eodem loco sunt pariter explicanda. Ex quibus efficitur rem iniquissimam illos facere, qui vel ex singulorū doctorum scriptis de Ecclesiarum fide & doctrina, vel ex alicuius scriptoris hoc vel illo testimonio, quæ fuerit ipsius de toto aliquo dogmate sententia ostendere conantur, vt vel eos in suas partes pertrahant, vel pro suo arbitrio condēnent. Hæc si forte

si forte ita se habere inficiaris, ipsos tibi vetustis-
 simos quosque sacrarum literarum interpretes,
 tum Græcos tū Latinos fero. Quod si ad vestros
 illos patres Scholasticos perueniamus, Deus bo-
 ne, quæ illic dissidia, quas factiones in hæc ipso
 de Sacramentis argumento comperiemus? Nam
 ne magistrum quidem illum vestrum per omnia
 vos sequi sustinueritis. Sed hæc omnia, post-
 quàm accerrimè dimicatum est, vnico verbo sci-
 licet componuntur, si quis quæcunque blatera-
 uit, Ecclesiæ Catholicæ non illius veræ & vnicæ
 à scripti verbi auctoritate in Christianæ religio-
 nis placitis pendens, sed inanissimæ ac porten-
 tossimæ chimæ: Romanæ iudicio se stare di-
 xerit, ad quod etiam asylum Scotus confugit, v-
 bi validissimis rationibus vestram transubstan-
 tiationē subuertit. Cæterum quod ad rem ipsam
 attinet, (vt taceam qua tu fide partim ex aliorū
 nullius fidei hominū collectaneis ista descripse-
 ris, partim ipsemet excerpseris, quum prolatos i-
 psorum auctorum locos potius oportuerit) quor-
 sum tu, quæso, nobis Anabaptistas, quorsū Schu-
 enfeldium, quorsum Carolstadiū, Campanum
 & Villagagnonis aduersus Pontanū nescio quem
 testimonium, quorsum denique illos obiicis vbi-
 quitarios quos nemo sanæ mentis non videt cum
 Nestorio personam Christi diuidere, cum Euty-
 chete proprietates naturarum confundere? Ira-
 que quum nos ab illis non minus quàm vos, imò
 etiam ab illorum quibusdam magis quàm vos
 dissideamus, quo iure tandem illos nobiscum
 committis? Neque enim nostrū est nescio quo-
 rum imperitorum vel falsò vel impropiè dicta

præstare, cuiusmodi sunt etiam quæ tu Molinæo homini furioso apud vos & inter vos mortuo, & Erythræo nõ Theologo sed Rhetori, tribuis. Iam uerò illius Illyrici quia tu camarinam cõmouisti ut inde haustum quod tibi saperet nobis propinares, tenemur scilicet in vestri gratiam, illam etiã ad fundũ usque scrutari. Absit hoc uerò à nobis, qui uobis potius omnes istas absorbendas etiã, si libebit, sordes ultrò relinquimus. Nec enim aliud ista sunt quã ueneni ex fœdæ illius Romanæ uestri meretricis poculo propinati faces, quas olim haustas non quibusuis postea penitus statim euomere cõcessum est. Ergo ex sententiis ea qua uoluisti fide abs te descriptis quoties nobiscum ages, illas omnes expungas oportet Illyrico, Schuenfeldio, Stancaro, Brentianis, Lango, Heshusio, Anabaptistis, Erythræo, Pontano, Carolstadio, Campano, Molinæo attributas, quorum sententiã neque tu neque nos ullo modo probamus. Cætera non recusò quin expendãtur, si prius hoc unum præposuero, manifestũ esse te in hoc quoq; calumniatorẽ quòd quæcũq; de ista controversia sunt ab aliquo scripta perinde accipis, ac si totidem essent ipsorum institutionis uerborũ interpretationes. Cæterũ à Luthero nos in Cõsubstãtiationis dogmate dissentire, & eò usque dissidiũ istud (cuius culpa Dominus nouit) exarsisse, ut inde grauissimũ schisma sit inter nos, cõmunes alioqui uestræ Idolomanie hostes, sequentũ, inficiari nec possumus nec volumus. Propterea tamẽ uel illũ non fuisse seximiũ Dei organũ, uel Ecclesiæ ueræ notas & in nostris & in illorũ cõtibus nõ extare minimè cõsequitur, quũ (uelint

lint nolint vobiscū nonnulli discordiarū satores
 & fautores) fundamentū ipsū Christianæ reli-
 gionis vtrinq̄e idē retineamus, & in ipsius quo-
 que Eucharistiæ p̄cipuo fine, veri videlicet cor-
 poris & sanguinis Domini cōmunicatione, con-
 sentiamus, & à detestando vestro sacrificio pari-
 ter abhorreamus. Annotas ex Bucero & Lasco
 quod de actione dicūt, quasi videlicet nō panem
 sed actionē senserint à Christo demonstrari: qui-
 bus iniuriā facis. Nec enim aliud ita voluisse ip-
 sos significare cōstat, quā panē extra ipsū vsum
 Cœnæ, nō habere rationē Sacramenti, sicut cera
 sigillo publico impresso, nō est tamen sigillū nisi
 instrumēto appēdatur. Nec aliter explicare potes
 vtrunq; illud quod Matthæo Smalcaldēsi tribuis
 quū inquit *istis locutionibus In pane vel Cū pane es
 se corpus Christi, nō intelligi locū aut tēpus, sed ipsum
 externæ Cœnæ quasi subiectū, à quo secundū locū &
 tēpus procul remotū est Christi corpus: quod corpus in
 illo vel cum illo edi dicitur, nō tanquam in illo subie-
 cto existēs, sed tanquam actionibus Cœnæ obiectum
 quæ circa panē exercētur. Item, corpus nō esse in pro-
 prio subiecto, nec in panis subiecto & materia, sed in
 obiecto Cœnæ & actionū eius. Nulla hīc igitur inter
 nos & illos dissensio, sed summa potius inter nos
 oēs aduersus idololatricū vestrū cōtrariū dogma
 cōsensio. Idem Bucerus ait *corpus mēti demonstrari
 per verbū, sicut panis demonstratur se sibus: itē ut ore
 panē, sic corpus animo cōcedi. Item panē esse symbolū
 quo corporis Christi vera cōmunicatio fidelibus exhi-
 betur. Annon verò nos in hoc quoq; p̄sus cōsenti-
 mus? Eundem vis scripsisse, panē esse corporis. Chri-
 sti canalem, cuius dicti quis non videt hanc esse**

sententiam, quòd hoc Sacramento, veluti interueniente quodam instrumento, Deus vtatur, vt spiritualiter ipsius sanguine irrigemur, quod Sacramentalis vini potu menti repræsentatur? Idem ait *Cœna mysterium esse protestationem & μνημόσυνον Christi beneficiorum*, quod & ipsum vere dici, & ideo Eucharistiam hoc mysterium vocari, quanuis non huc sit primarius Cœnæ Domini finis, tunc ausis negare, quin ipsius Christi voce redarguaris? Eidem Lasco tribuis quòd *patrem illum dicat esse societatem gratuito nobis delatam, sine ius & usum Christi in ipsius corpore*. Paulum igitur ipsum reprehende: at nos omnes vno consensu isti sententiæ assentimur. Est autem figurata per Metalepsin oratio qua effectum ponitur pro instrumentali causa interueniente, veluti quum idem Paulus dicit Euangelium esse Dei potentiam ad salutem, & Corinthios esse gloriationem suam. Sic Christus quoque dicitur esse resurrectio, quòd sit causa resurrectionem efficiens. Idem, inquis, scripsit hanc communionem esse in Christi corpore non iuxta substantiam ipsius naturalem, sed iuxta meritum passionis & mortis, & gloriam admiranda resurrectionis, cuius sententiæ testem citas Melancthonem in iudicio de Cœna Domini. Tu verò videris vnde & qua fide istud, ac pleraque fortassis alia, descripleris. Quod si quid tale Lasco scripsit, certum est noluisse sublatam ipsiusmet traditi pro nobis corporis communicationem spiritualement, sed realem illam substantiarum *συναρτην* & (vt tu loqueris) cōtactum ac commixtionem (vt durè interdum loquitur Cyrillus, alibi tamen commodè sese explicans) & Cyclo-

picum

picum ac impium vestrum dogma damnasse: quod etiam alibi qualitatibus nomine significat, vt declarat mysticæ nostræ cū Christo per fidē concorporationis fructum in nostri immutatione positum esse. In his autem quam tandem inter nos quos oppugnās repugnantia inuenies? Quod enim dogma nobis ex Vnicordio nescio quo tribuis, quod videlicet à corporis Christi substantia gratiam & efficaciam nunquam separemus, vtrò omnes contra vos & vobiscum sentientes vno consensu amplectimur: nec vicissim à Christi energia & beneficiis ipsummet Christum seiungimus. Itaque contrarium vestrum Satanicum dogma quo non ex corporis Christi reiectione & contemptu sed ex ipsomet corpore Christi indignè recepto iudicium promanare comminiscimini, ex luce tenebras & ex vita mortem elicientes: itémque alterum vestrum errorem quo Christi beneficia fingitis extra ipsiusmet communionem tribui, abomina mur. Sed & in eo quod ex Vireto collega quondam meo, doctissimo & optimo viro citas, omnes idem sentimus, totam hanc videlicet Cœna actionem symbolum esse non tantum corporis & sanguinis, sed etiam mortis & effusionis pro nobis facta. Nec enim duntaxat panem & vinum sed etiam Sacramentales ritus à Christo instituti (quos partim sustulistis, partim immutastis, partim etiam intollerabili audacia multiplicastis) puta fractio, infusio, præbitio, acceptio, manducatio & potatio inter huius mysterij partes à nobis recensentur: nec esset nobis viuifica Christi caro, nisi vt pro mundi vita tradita, nobis frueda præberetur. Quod etiam scriptum dicitis in Si-

lesiorum confessione *Hoc admonere nos de corpore Christi per fidem edendo, pariter omnes profite-
 mur, & haud satis scio an tu ipse inficiari audeas.*
 Quod autem ex Clebicio citas, *In ista locutione,
 Cum pane est corpus, Cum non esse prepositionem sed
 aduerbium temporis, & significare capi corpus quan-
 do capitur panis, etsi rectè explicatum tolerabile
 est, sit sanè tamen privati hominis argutiola
 ex qua multò iniquius fuerit statuere nostram
 Ecclesiam dissidiis laborare, quàm si ex ve-
 stri Catarini & Seri contentionibus scissum esse
 vestrum illum Catholicum quem iactatis con-
 sensum collegerim. Iam ad nostros venio, inter
 quos libenter etiam persuaseris regnare discor-
 dia spiritum. Nostros appello, magnos illos Dei
 seruos, quorum opera tot Ecclesiæ sunt ab Anti-
 christi vestri iugo liberatæ, quorum spiritus nunc
 sunt in caelis, scripta verò in terris tam sunt opti-
 mo iure vobis Antichristi mancipiis formidabi-
 lia, vt illorum nomina ne ferre quidem possitis.
 Oecolampadium, dico, Zuinglium, Calvinum,
 Martyrem, & nuper ereptum nobis Bullingerum,
 quorum sententias à te excerptas, age, perpen-
 damus. Scribit Oecolampadius *Cœnam Domini
 esse commemorationem corporis Domini, Panem illum
 esse symbolicum corpus, id est, veri corporis figuram.*
 Item *esse signum quo admoneamur corpore Christi
 pro nobis tradito nos viuificari: item esse symbolum
 quod testatur nos vno eodémque corpore redemptos.*
 Scribit Zuinglius, *panem hunc significare corpus.*
 Item, *pane illo & illo vino naturam Christi huma-
 nam significari. Item, diuinitatem & Spiritum Chri-
 sti eum demum esse qui nos viuificet, ac proinde spiri-
 tualiter**

tualiter intelligendum esse Cœna mysterium. Et fide ac animo, non ore & dentibus manducandam Domini carnem. Item, mortem & passionem Christi in Cœna mysterio representari & fruendam præberi. Idem ostendens vnus fidei oculo corpus Christi in Cœnæ mysterio spectandum, ait hoc corpus esse fidei corpus, fidei, inquam, in ipsum Christum: quæ tria posteriora dicta quum à vobis perinde torqueantur ac si diceret Zuinglius panem hunc vel hoc corpus esse diuinitatem seu spiritum viuificantem, vel mortem seu passionem ipsam Domini, vel esse corporatam quandam fidem, quid vobis impudentius fingi potest? Eundem denique vt & Oecolampadium dicis vocare panem symbolum corporis, & à Zuinglio adiuici quatenus pro nobis datur, nempe vt intelligatur corpus illud non nisi cum sua determinatione (veluti nimirum datum pro mundi vita) nobis in Cœna præberi. Quod si hæc inter se compares, vt ad minimum vsque apicem omnia perscruteris, nullum in illis ne tantillum quidem discrimen inueniri posse dico. Quod enim à nonnullis obiicitur, Zuinglium quidem in Verbo Ε Σ Τ, Oecolampadium autem in attributo ipso Corporis tropum constituere, ac proinde inter se dissidere, fatilissimè concluditur, si rem ipsam non verba spectes: quod etiam non pigebit pluribus explicare, vt tandem (si fieri potest) calumniari tam consentientes inter se homines desinat. Dico igitur eas esse verè proprias enuntiationes in quibus ipsi, quos vocant, termini tum per se tum relatè, id est, quatenus attributum de

subiecto dicitur) considerati, propria significatio
 ne accipiuntur, vt si dicam *Circuncisio est signum
 fœderis illius cum Abrahamo sanciti*: figuratæ au-
 tem sunt, in quibus attributum (id enim in sub-
 iecto rarissimè contingit) translaticie accipitur,
 vel per se, vt quum dicit Christus de Herode
 quod sit vulpecula, & de Iuda quod sit diabolus,
 & de Christo Iohânes quod sit agnus tollens pec-
 cata mundi, vel proprie quidem per se dicitur,
 improprie verò si relatè consideretur, id est, qua-
 tenus non quid sit in se spectatur, sed quo sensu
 de subiecto dicatur, cuiusmodi frequentissimæ
 sunt enunciationes. Sic, exempli, gratia, *Circunci-
 sio est fœdus*. Nec enim hîc negari potest, quin &
 subiecto declaretur circuncisio proprie accepta
 & attributo verum illud ipsum fœdus intelliga-
 tur, quod in superioris generis exemplis de vul-
 pecula, diabolo, agno non dixeris. Verum si rela-
 tè consideres attributum, comperies proprie id
 tribui circuncisio non posse, quum id ipsum
 quod aliquis pepigit & adhibito sigillo obigna-
 tur sit ab ipso sigillo diuersum. Erit ergo figura
 in ipsa attributione, siue in attributo, non per se,
 sed relatè considerato. Sic in ista enunciatione
 non accepta identicè, *Hoc, id est, hic panis est cor-
 pus meum quod pro vobis traditur*, necesse esse dico
 proprium panem & proprium Christi corpus in-
 telligere si per se quid & hoc & illud sit in hoc i-
 pso Sacramento consideres: sin verò quomodo
 vnum de altero dicatur spectemus, tunc erit ne-
 cesse tropum in attributione ipsa, siue in attribu-
 to relatè considerato statuere, quum verus panis
 & verum corpus humanum sint disparata. Hunc
 autem

autem tropum esse dicimus Metonymiam explicandæ Sacramentorum naturæ, veritati, & efficacitati vsque adeo accommodatam, vt illis comodè explicandis trāslatitia hæc attributio multò magis quàm propria & natiua conueniat. Verbis igitur differunt, re verò prorsus conueniunt istæ verborum institutionis Cœnæ Domini explanationes, *Hoc est Sacramentaliter corpus meum, Hoc significat corpus meum, Sacramentali videlicet significatione, & Hoc est Sacramentum: symbolum, figura, signum, tessera corporis mei.* Ex quo etiam liquet quàm ridiculi & inepti sint qui perinde aduersum nos disputant ac si symbolicum & mysticum nescio quod corpus pro nobis traditum in Cœna pro vero illo vnicòque corpore statueremus. Sed illud addo, ex figurata ista attributione prodiisse illud enuntiationū genus figuratum quod in ipso attributo per se considerato positum diximus, quo sensu Cyprianus de hoc Sacramento disserens, corpus Christi quotidie creari, & Augustinus in terram cadere & consumi scripsit, quo etiam modo necessarium esse videtur ipsius Lombardi sententiā exponere vbi corpus Christi tum signum tum rem signatam esse dixit. Et de summis quidem illis viris, duabus verè suo tempore in templo Domini plantatis oleis, eundem salutarem doctrinæ cœlestis liquorem pretiosissimum vno consensu fundentibus, hætenus dictū esto. Venio ad tres illos istorum successores, Bullingerum, inquam, Martyrem & Calvinum (quibuscum Heidelbergensem Ecclesiam cōiungo) quos ab illis in Cœna Domini dissensisse non prius euiceris quàm Solem ostende-

ris meridie non lucere. Hæc igitur tribuis Bullingero, *Cœnâ Domini esse symbolū sacrū gratiæ & redemptionis nostræ quod post se Dominus reliquerit.* Annon verò quod Sacramentū noui fœderis est, signū est gratiæ nobis collatæ, in cuius celebratione mortē Christi annūtiare iubemur donec ipse veniat? & ne clamites signū hoc esse nudū ali quod mortis Christi *μνησθησιν*, audi quod ex eodē profert, *Hoc est obsignatio corporis pro vobis traditi*, obsignatio certē intra fideliū mentes ipsum Christū fide participātes. Audi denique & illud à te ipso exscriptū, *Hoc Sacramēto significatur (efficiatur) videlicet Sacramentali significatione) passio & mors mea, ac cōmunitio cū omnibus sanctis.* Expēde & illud *Hic panis est symbolū quo vera corporis mei cōmemoratio fidelibus exhibetur*, quas sentētias nisi agnoscis proorsus cōsentire quid tibi iādē cerebri inesse quisquā credat? Istud denique abs te ex eodē prolatū, *Hoc est mysticū corpus meū seu Ecclesia sanctorū, meo corpore redempta*, ostēdit qua fide sint isti centones à vobis consuti. Postquā enim Bullingerus in illo suo de Sacramentis tractatu, de nostra cū ipso Christo cōiunctione differuit, accedēs ad mutuā nostri sub eodē illo capite cōsociationē, & illa Pauli verba explicās, *Nos multi sumus vnus panis & vnū corpus*, de corpore mystico id interpretādū docet. At vos Sycophātæ ad institutionis verba perinde hoc trahitis ac si corporis appellatione in his verbis *Corpus meū quod pro vobis traditur* corpus mysticū intelligendū diceret Bullingerus: quū hæc altera nostri in vnū corpus mysticum cōsociatio sit illius prioris, nēpe ipsiusmet Christi participationis effectum eā cō-

sequēs, in qua etiā posteriore coadunatione Christi
 ſus nō corporis ſed capitis, Eccleſia verò corpo-
 ris à capite depēdētis rationē & appellationē ſor-
 titur. Et quis veſtram hāc in corrūpendis ſancto-
 rum hominū ſcriptis impudētiffimā audaciam fe-
 rat? Venio ad Martyrē, cuius incōparabilis & e-
 ruditiō & pietas, quō magis illā obſcurare cona-
 bimini, tātō magis eternū effulgebit. quicum etiā
 auſi eſtis cōminiſci mihi & collegis meis diſſidiū
 in Piſſiaceno cōuentu interceſſiſſe, quū tamē nul-
 la maior animorū & voluntatū coniunctiō ne co-
 gitari quidē poſſit quā tū inter nos aduerſus ve-
 ſtrā cōiurationē fuit. Fingis tu igitur illū ſic inuer-
 tere Chriſti verba, *Corpus meū eſt hoc*, quod impu-
 dens eſſe mendaciū aſſumo, quanquā ſi panis eſt
 corpus, corpus quoque eſſe panis neceſſariō dici
 poteſt. Sed hoc ita illū dixiſſe vt Schuenfeldio aſ-
 ſeriretur nūquā oſtēderis. Ex eodē iſtud citas, *pa-
 nem eſſe ſymbolicum corpus, ſeu figura veri corporis*,
 quod & ipſum Zuinglio, Oecolāpadio & Calui-
 no attribuis, vt te ipſo teſte conſtet de horū om-
 niū cōſenſu. Eundem quoq; viſ ſcripiſſe, *Hoc eſt
 corpus Chriſti quod dat nobis animo edendū ſicut pa-
 nē ore*, quod quidē nos oēs & animo & ore pſitemur.
 Deuenimus tandē ad illū cuius ne mortui quidē
 nomē ferre poteſtis, Calvinū videlicet, ſelectum
 Dei Opt. Max. ad euertendā Antichriſti tyranni-
 dē organū, cui ſentēcias iſtas attribuis. *In Coena a-
 ctione nō tamē in pane exhiberi Chriſti corpus*. Rectē
 pſectō. Abſit. n. vel vt nō præſtet Deus quod adiecta
 etiā obſignatiōe offert, vel vt verū Chriſti corpus
 nūc alibi quā vbi eſt, id eſt, in cælis p fidē q̄ratur
 & inueniatur. *Panē illū eſſe ſymbolicū Chriſti corp⁹*
 (id eſt, ſacramentaliter dici corpus) ſeu figuram

Cap. 10. AD REPET. SAINCT.

veri corporis. Hoc verò etsi verè dicitur, modò
adiiciatur minimè inanem esse hanc figuram, ta-
men falsò à te citatur quasi ex consensu Tiguri
inito depromptum. Sed & ista quis nostrum con-
tra vos non agnoscit?

*Hic panis est signum efficax corporis mei, & partici-
pationis cum eo.*

Accipite edite, quod pro vobis datur, est corpus meum.

*Item, Hoc est symbolū quo vera corporis mei com-
municatio exhibetur fidelibus.*

*Item, Hoc est symbolum promissionis meae de car-
ne mea.*

*Item, Adest corpus meum spiritali presentia &
participatione.*

*Item, Hic panis est corpus meum Sacramentali
locatione & coniunctione per Meronymiam signi &
signati.*

Ista verò quæ sequuntur quum calumniosissimè
à te proponantur, vera explicatione indigēt,
vt fucum vos imperitis facere ex Caluini libris
in pulpito coram plebecula propositis nemo mi-
retur, quos non pudeat illa scriptis committere
quæ partim falsissimè partim impudentissimè à
vobis esse detorta, ex ipsa locorum descriptione
omnes intelligant. Sunt autem ista huiusmodi.

Citas istud ex Caluini 5. ad Ephesios, *Hoc est
mysticum corpus meum, seu Ecclesia sanctorum re-
dempta corpore meo.* At quæ hæc impudentia est?
Extat in hominū manibus liber. Caluini autem
hæc ipsa sunt verba. *Quemadmodum Eva ex A-
dæ mariti sui substātia formata est vt esset quasi pars
illius, ita nos, vt vera simus eius membra, substantia i-
psius communicare oportet, & hac cōmunicatione nos
coalescere*

coalescere in unam corpus. Denique eam nostri cum Christo unionem his verbis, *Membra sumus corporis eius, ex carne eius & eius ossibus* Paulus describit, cuius in sacra Cœna symbolū & pignus nobis datur. Sic ille nostræ cum Christo verè mysticæ consociationis mysteriū declarat, cuius pignus quoddam ait esse Cœnam Domini. An inde verò colligere debuisti institutionis Cœnæ verba perinde à Caluino exponi, ac si panē illū diceret Dominus esse mysticū suum corpus, id est Ecclesiam, ac non potius illud ipsum corpus pro Ecclesia datum?

Istud autē quod ais à Caluino & Calvinistis, quos vocas, passim dici, *Hæc est participatio corporis mei si fides adsit, sin minus oblatio, quæ recusat ab indignis*, sanè non inficiamur, imò vno consensu contrarium vestrum dogma detestamur, modò oblationis vox nō ad Deum referatur, cui accedentes Christum offerant: sed ad accedentes quibus tum dignè tum indignè accedentibus Christus in mysterio Cœnæ offeratur, quantum à solis fidelibus participetur.

Profers & istud, *Hoc est testamentum in corpore meo*, Verba Caluini hæc sunt in I. Cor. II. 25. non in hæc verba, *Hoc est corpus meum*, sed in ista, *Hic calix est nouum testamentum*.

Quod de calice prædicatur panem etiam competit, adeo quæ hac locutione exprimitur quod antea breuius dictum erat, panem videlicet esse corpus. Ideo enim nobis est, ut sit Testamentum in corpore, id est, fœdus quod semel immolatione corporis sancitum fuit & nunc sancitur vescendo, dum scilicet ex illo sacrificio epulantur fideles. Hæc ille, cuius verba quum sic detorques acsi Caluinus hæc enuntiationem

Hoc est corpus meum, totidem istis verbis exposuisset, ecquis tuam calumniam non animaduertit? Istam autem sententiam si negas, quid superest nisi ut in solo sanguine sanciatur testamentum, ac proinde quum calicis usum plebi sustulissetis, scelus à vobis inexpiabile sit admissum?

Quod ex Caluino subiicis, & à me in Pissiaceno conuentu declamatum dicitis, *corpus illud ipsum videlicet quod pani attribuitur, censere nos tam procul esse distitum à pane quam cælum, ubi nunc est & non alibi, abest à terra, ubi nunc est & non alibi sumus*, scito, omnes nostrarum partium Ecclesias summo consensu istud profiteri: sed illud abs te versute dissimulatum est, quòd videlicet nihilominus credamus fideles, non obstare locorum interuallo, spiritualiter & tamè verissimè ac efficacissimè per fidè, non tantum Christi donorum, sed ipsiusmet verè fieri participes, atq; adeo ipsimet Christo verè Spiritus sancti vinculo, inenarrabili mysterio, vniri, vnde vitæ æternæ succ⁹ hauriatur.

Tribuis Caluino hanc quoque sententiam ex Instit. lib. 4, cap. 17. num. 12. *Hic est canalis Spiritus sancti per quem quicquid est Christus ad nos descendit*. Item, ex eodem libro & capite, num. 9. *Hæc caro est canalis vitæ*. In his autem quod ad priorem locum attinet fallarium esse te dico, nempe & in citãdis verbis, & in re ipsa. Nam verba hæc sunt Caluini postquam vestrã illam localem præsentiam damnauit, *Hæc non opus est*, inquit, *ut ipsius participatione fruamur, quandoquidem hoc beneficium per Spiritum suum Dominus nobis largitur, ut vnum Spiritu, corpore, anima secum fiamus. Vinculum ergo istius coniunctionis est Spiritus Christi, cuius nexu copulamur,*

*copulamur, & quidam veluti canalis per quem Christi
 spiritus ipse & quicquid est & habet, ad nos derivatur.*
 Aio igitur te falsarium hinc esse qui quod de Spi-
 ritus sancti virtute & operatione (hic enim est
 Christi Spiritus) scripsit Calvinus, ad corpus i-
 psam Christi detorqueas. Non ignoras autem
 Chryostomum hac ipsa de re agentem, Patrem
 quidem fonti, Spiritum verò fluuiio inde emananti
 comparare, qui carnem Christi compleuerit,
 ex cuius postea plenitudine idem ille Spiritus ac-
 cepta dona fidelibus admetiatur. Iam verò quo-
 niam vna & eadē est trium personarū deitas, dis-
 ferens eodem 4. lib. & cap. 17. num. 9. Calvinus de
 virtute illa Christi viuifica, quæ in Christi carnē
 tota redūdat, vitā ipsam cum aqua, Verbi deita-
 tem cum eiusdem vitæ scaturigine, carnem cum
 fontis veluti quodā conceptaculo comparat, ex
 quo sit illa nobis haurienda. Quam autē carnem
 eo loco fontem à scaturigine distinctam vocauit,
 idem Calvinus, fateor, in Iohā. 6, eodem prorsus
 sensu canalē vocat, ex quo vno vita ad nos ema-
 net: vnde etiam concludit carnis ipsius & sangui-
 nis Domini communionē omnibus necessariam
 esse qui ad vitam æternā aspirēt. Itaque & Pater
 & Filius & Spiritus sanctus sunt ipsa scaturigo vi-
 tæ, sed aliter Pater, aliter Filius, aliter Spiritus
 sanctus, sicut in toto salutis nostræ mysterio non
 tantum hypostases, sed etiam effecta distingui o-
 portet, quanuis ad externum opus inseparabili-
 ter cōcurrant. Caro verò Christi, fontis quidem
 conceptaculum per se, quatenus autē in nos pro-
 fluit, canalis rectē dicitur: & Spiritus sanctus qua-
 tenus eius proprium est tum ipsum Christum

nobis per fidē adiungere, tū dona ex hac ipsa carne Christi accepta singulis admetiri, rectē quoque canalis conceptaculo comparatur, quo aqua in irriganda loca deuehitur. Non debuisti igitur ista cōfundere, quasi carnem Christi in spiritum Calvinus transformet, (quod vos potius Marcionem secuti facitis, quū suis illam dimensionibus spoliatis, & essentiā eius in sese inuisibilē facitis) vel quasi pro carne ipsa Christi solā eius energiā siue sola beneficia in Cœnæ mysterio substituat; aut vt tu ridiculē comminisceris, Christi substantiam percolet, aut denique Christianam religionem in canales aut tubos tranſmutet, quæ putida mendacia longiore refutatione nō egent. Illas autem similitudines totidem penē verbis esse ex sacris literis depromptas, tūne inficiari audebis? Sequitur istud, *panem esse instrumentum quo Christus nobis suū corpus distribuit*, quod si perinde accipis ac si verba ipsa institutiōis Cœnæ Calvinus totidē istis vocibus explicaret, rursus facis quod Sophistæ solent. Disserens autem Calvinus passim de ipsorū signorū vi, aduersus vestrū illud diabolicū dogma, de opere operāte & opere operato & de virtute intrinseca ipsis Sacramentis in-hærente, tuetur, in contrariam partem signa quæ Sacramenta vocantur nullam in sese vim aliam inclusam habere, quā oculis per analogiam reſtificādi quod per externum verbum auribus significatur, ipsam autem rerum significatarum præbitionem & perceptionem totam in solidum ab vnus Spiritus sancti virtute sese intus exerente & illis externis rebus tanquam mediis & instrumentis ad fidem excitandam ac fouendam verte

tente proficisci: quam sententiam si damnas, re-
lego te ad vestrum Durandum in lib. Sententia-
rum 4. distinct. 1. quæstione 4.

Profers istud quoque veluti ex Calvino in lo-
cum illum Math. 26. de promptum, *pauperes sem-*
per habebitis vobiscum. Hoc est virtus & gratia spi-
ritalis mea. Et istud, *Hoc est symbolum & testifica-*
tio qua spirituales gratias figurat, quasi videlicet
Calvinus in verbis institutionis Cœnæ per Cor-
pus p nobis traditū intelligat ipsius beneficia in
nos collata. Disputās eo loco Calvinus nō de Cœ-
næ mysterio, sed de illa vnctione pedū Christi &
de externis illis tantis & tā malè collocatis sum-
ptibus, quibus faciendis domus etiam locupletif-
simā à vobis exhauriuntur, tandem in hæc verba
erumpit. *Clare significat Christus quod tunc semel*
fieri voluit, sibi in posterum minime gratū fore. Nam
quum pauperes semper in mūdo fore dicit, inter quo-
tidianum cultum distinguit, cuius vigere debet usus
inter fideles, & illum extraordinarium qui cessauit
ab eius ascensu. Volumusne pecuniam bene locare in
vera sacrificia? pauperibus erogemus. Nam se nobis-
cum Christus esse negat ut externis pompis colatur.
Scimus certè adeo que fidei experientia sentimus vir-
tute & gratia spiritali nobis esse presentem, sed vi-
sibilis nobiscum non versatur ut terrenos honores à
nobis recipiat. Quare vesana est eorū oblectario qui
ludicras impensas inuito & recusanti obrudūt. Hæc
ille, quæ quū tu perinde detorques ac si Calvinus
verba institutionis explicaret, & pro Christi Cœ-
næ corpore gratiā eius & energiam spirituales
substitueret, quis te tā impudenter mentientem
meritò non detestetur?

Nec verò aliū te præstas in eo quod mox con-
 sequitur, *Hoc est abstractum quid ex substantia cor-
 poris mei.* Vbi verò tandem hoc Calvinus? in ra-
 tione ineundæ concordia, inquis. Verba Caluini
 hæc sunt, *A voce, Spiritualiter, nonnulli abhorrent*
quod sic putent imaginarium aliquid vel inane nota-
ri. Ergo hic etiam succurrat definitio necesse est. Spi-
ritualis ergo manducatio carnali opponitur. Carnalis
autem vocatur qua putant quidam substantiam ipsam
Christi in nos transfundi, sicut panis comeditur. Ex op-
posito autem dicitur spiritualiter nobis Christi corpus
in Cœna dari, quia facit arcana Spiritus sancti virtus
ut è cœlo ad nos penetraret vita ex Christi carne, que
vis & facultas viuificandi non incommode abstractum
aliquid à substantia dici posset, modo sane & dextrè hoc
intelligatur manere scilicet in cœlo Christi corpus, &
tamen ad nos qui in terra peregrinamur, vitam ex
eius substantia manare ac peruenire. Hæc ille, ex
 quibus nemo non videt Calvinū verā veri ipsius
 corporis Christi communicationem primo loco
 statueret, quam suo more, à fructu & efficacia in-
 de ad fideles emanante distinguat, & illis verbis
Quiddam abstractum interpretationē addere, ex
 qua intelligatur nihil materiale, sed vim viuifi-
 cantem ex ipsa carne Christi veluti decerptā si-
 gnificari. Planè igitur Sycophantā agis, quum de
 ipso corpore Christi sic aliquid decerptū intel-
 ligi, & materialē aliquam ipsius Christi substan-
 tiæ portionē ita fuisse vis à Caluino significatam:
 quæ deliria vobis potius Sarcophagis Capernai-
 tis conuenire quis non animaduertit?

Citas & istud ex lib. Instit. 4. cap. 17. num. 3. &
 Comment. in I. Cor. II. 24. *Hoc est verissimum Chri-*
sti corpus

sti corpus ut verba sonant. Inspiciatur vterque locus ut hic quoque insignis Sophista & alter loquax deprehendatis. Et si enim (qua in re ne vos quidem à nobis dissentiretis, nisi corpus Christi verum in Chimæcâ transformaretis) vbique testatur Calvinus verum corpus de vero pane dici non tamen ait panem illum ita esse verum corpus, siue verum corpus de pane illo (ita ut verba sonant) sed figuratè dici.

Eadem astutia vteris in hac sententia citanda ex eodem institutionis lib. & cap. num. 10. Hoc est meum corpus ibi, ubi est panis. Verba Caluini sunt de vera cum carne Christi quantum in caelis manentis participatione, Quod mens nostra non comprehendit, concipiat fides, Spiritum uerè unire quæ locis disiuncta sunt. Et mox, Omnino ista nec pius tenenda est regula, ut quoties symbola videt à Domino instituta, illic certò rei veritatem adesse certò cogitet ac sibi persuadeant. Ergo, inquis, sibi ipsi repugnat Calvinus. Etenim si veritas, id est, ipsum corpus illic adest ubi est panis solum, quamquam in ista locorum distantia? Imò quid hoc est aliud quam sylabas aucupari? qua de re sic pulchrè Chryso-stomus alicubi in pneumatomachos agens, Attende diligenter quoties tibi dictum aliquod apparet obscurum, nec statim adducas te dictioni, sed expecta sententia finem. Sequitur ergo apud Caluinum. Quorsum corporis sui symbolū tibi Dominus in manū porrigat, nisi ut de vera eius participatione te certiorē faciat? Vocat igitur Calvinus veritatē Sacramenti cū Augustino nō ipsum corpus, sed eius cōmunicatōne, id est, præstationē promissionis, cuius causa est institutū sacramētū. Sic enim Augustinus

Corpus quidem Christi in uno loco est secundum veri corporis modum, veritas autem corporis Christi ubique est. nempe ubique se nobis aut in verbo aut in sacramētis spiritualiter fruēdū exhibet.

Pergis præterea & hoc quoq; Caluino & Beza & Heidelbergēsis tribuis, *In hac Cœna quatenus est cœlestis aditio & nō quatenus est externa & terrestis, est corpus meū.* Nos, sicut Sacramēta duabus rebus constant, vna terrena, altera cœlesti, ita dupliciter Cœnam illam mysticam spectamus: vno modo quatenus externis corporis, altera quatenus interioribus mentis actionibus, vtrinque mutuo se respicientibus peragitur: ac in illis quidem signa corpori corporali modo, in his rem signatam spirituali ratione menti & fidei adesse, itēque dari ac percipi dicimus. In hoc si quid habes quod reprehendas, ostende, vel nos tanquam Cœnam duplicem statuentes, aut terrestria separantes à cœlestibus, aut tanquam *à se. Bar. 1. de* calumniari desine.

Nec hoc quidē præterire voluisti, *Est obsecratio seu confirmatio gratia iam recepta ex eodem Instit. lib. & capite, humero 14.* quem locum falso citas. Sed hoc vetum est, statuere nos vnico fidei instrumento rem signatam, Christum videlicet ipsum, in Cœna percipi, ac proinde non incipere à Cœna Domini nostram cum ipso vnitionem, sed eā Cœna potius obsecrari. Vestrum enim de opere operato dogma vt planē Satanicum toto corde cuncti detestamur.

Quæ porrò tu mihi obijcis responsione non egent quum sint mihi cum Caluino, istis quidem pauculis exceptis, communia, quorum.

Primum est, *Hoc est sanguis meus*, de qua interpretatione suo loco dixi.

Alterum est, *Hoc significat corpus meum*, quod tamen non ita ieiune à me scribi solere satis notum, non quod id rectè nō sic dicatur, sed ut calumniis vestris occurram.

Tertium, *Hac est communicatio seu participatio corporis*, quasi per Apostolum sermo Christi explicetur, Ego scripsi Apostoli verbis Christi sermonem illustrari, quo videlicet finis & scopus primarius Cœnæ dilucidè spectandus proponatur. Sed cur explicationem meam præteristi? Nam apertè dixi, id quod communicatur nempe corpus, ab eius communicationis instrumento, nempe Sacramento, differre.

Quartum, *Hac unio est cum tota persona Christi*, ut corpus significet quicquid est Christus, Ego certè naturas Christi distinguere didici, separare non item: neque carnem Christi viuificam fore arbitror nisi ut Dei caro percipiatur. Aliud est autem aliud quàm quod tu mihi impingis. Etsi enim corpus deitatis expers, non percipitur, Christo tamen adhæremus, non deitatis ipsius, (utpote quæ, sola mediatoris persona excepta, realiter sit incommunicabilis) sed ea natura secundum quam frater noster est, & nos sumus os ex osibus eius & caro ex ipsius carne.

Reprehendis denique Gallicam veterem noui testamenti versionem in hac Geneuensi Ecclesia excusam, quæ pro *Hoc est*, habet *C'est-cy*, id est, ut tibi quidem placet, *Hic est* siue in hoc loco est. Respondeo ne nostrum quidè vernaculum idioma abs te intelligi. Nam ut hæc esset sententiæ,

dictum oportuit, *Ecce est mon corpus* omisso pronomine demonstrante, *Ecce*, cui si particulam *Ci*, id est, *Hic* siue statim vt *Ceci est*, siue interiecto verbo substantiuo subieceris vt *C'est-ci*, idem declarat atque Græcè τὸ ἐν τῷ αὐτῷ vel Græcè vno verbo τὸ ἐστὶ, Latinè *Hoc est*, & id quod est penes loquentem demonstrat: sin verò particulam *là* similiter adiunxeris, vt *c'est là*, vel *cela est*, tunc idè valet atque τὸ ἐκεῖ & vno verbo ἐκεῖ ἐστὶ, Latinè *illud est*, & id quod penes illum est quem vel de quo loquimur ostendit. Et tamen vt omnis hæc de re quæredī occasio semel præcideremus veritimus postea & edidimus *Ceci est*

Superfunt tres criminationes siue abs te siue ab aliis ex quibus ista descripsisti (Deus bone qua tandem audacia?) excogitatæ

Vna est, quòd vòstris scilicet argumentis, (nugamentis rectius dixisses) oppressi dicamur, Hunc panem esse symbolum qualitatis alicuius & virtutis à Christi corpore defluentis, que in Cœna per fidem extra panem recipiatur, Quasi verò centies millies non sit à nostris omnibus ac singulis inculcatum, quum ex vna Christi carne petenda sint nobis quæcunque ad salutem & vitam æternam requirantur, ipsimet Christo prius oportere nos spiritualiter ac per fidem vniri, ac ipsius membra fieri quàm eius spiritu viuificemur: ac proinde signa hæc non esse duntaxat ipsius energiæ, sed in primis ipsiusmet corporis ac sanguinis Domini fide participandi symbola. Sed vobis nimirum abesse & imaginaria esse videntur ista, nisi substantiã rei signatæ signorum substantiam re ipsa contingat, aut potius nisi signorũ substantia euanescat

nescat, aut in substantiã rei signatæ conuertatur: vobis, inquam, videtur omnis tolli vera Christi corporis ac sanguinis *κοινωνία* siue *μετοχή* (nam vtroque vritur Paulus) nisi realis contactus & Cyclopica transfusio & commixtio substantiæ Christi cum nostro ipsorũ corpore statuatur. Sed an quia tam vecordes estis, ideo hæretici sumus?

Altera calumnia hæc est. *Hoc est corpus meum sine diuinitate & sanguine.* Vis enim hoc necessario sequi, ac proinde Nestorianos esse nos, quoniam neque communionẽ sub altera tantum specie, neque adorationem in Sacramento admittamus. Quali verò etiã nusquam separatũ est corpus à sanguine, ideo nos oporteat alterã mandati Christi partem vt superuacaneã tollere, qui nos distinctẽ corpus ipsius in panis Sacramento, vt æternæ vitæ cibum, & eiusdẽ sanguinẽ vt æternæ vitæ potũ sumere, & quod fecit hoc facere discretis verbis, & vna eadẽq; actione præcepit. Sed pulchrẽ scilicet vobis istiusmodi captiuncula cauistis, quoniam posita transubstantiatione realique in terris præsentia, quum separatæ sint ipsa species panis & vini, separari quoque corpus à sanguine oporteat, nisi concomitantiam istam, non quidem Christi personæ, sed tamen institutioni Cœnæ Domini repugnantem poneretis. Sed vobis euenit profectò quod ait Flaccus,

Dum vitant stulti vitia, in contraria currunt.

Duo enim præcipitia vos hîc circumstant, nempe quòd nec corporis appellatione sanguis in priorẽ institutionis parte, neque poculi voce corpus in altera intelligi sine tropo Synedoches, poterit, Vos autem omnem tropum vt scopulũ refugitis:

deinde quod si hoc valeat, certè sublato poculi
 vfu, nullæ prorsus species supererunt, nec vllum
 signum quod sanguini substernatur.

Tertiam criminationē Melanchthoni impin-
 gis, quod nihil intersit siue corpus sit siue nō sit,
 nec esse de eo digladiandū. Os impudēs. Qui pro-
 pter infirmos, necdū in doctrina Ecclesię institu-
 tos, imò in erroribus cōfirmatos, optat rixatores
 vtrinq; abesse, cōtētiosos remoueri, portētiosas il-
 lās quorundā cōmentationes cōuersionis, trans-
 substantiationis, vbiquitatis eruditæ verustati-
 gnotas semel tolli, contentiones vtrinq; pro-
 hibendas, formā loquendi vnā quampiam, cu-
 iusmodi illa Paulina est comuni consensu retine-
 ri, copiosè de Cœnæ fructu dici, tolerandos (vi-
 delicet ad tempus) & patientia lucrificandos in
 aduersa sententia, qui distractiones non faciunt
 in populo, (hæc enim sunt illius verba) an ille in-
 utiliter quæri de re Sacramentorum putarit? Sed
 voluisti nimirum qua fide & cōscientia primam
 hanc repetitionem tuam exorsus es, eadem etiam
 illam terminare. At ego Deum precor vt te
 tuique similes aut ad veritatis studium
 conuertat, aut iusto suo iudicio
 compescat. Et de his qui-
 dem hæcenus.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Post pag. 111. voluisti. folio pag. 1. 20. 37. pag. 1. 134.
Mylano. folio pag. 1. 18. C. curio. in. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

L 78-T

ERRATA SIC CORRIGITO.

Fol. 5. pag. 1. l. 1. voluisti. fol. 10. pag. 1. l. 20. Tñ pag. 2. l. 28.
Mysterio. fol. 11. pag. 1. l. 18. Christum lin. 26. per modum. fol.
31. pag. 1. l. 17. vinum. fol. 32. pag. 2. l. 8. Puto. fol. 43. pag. 1. l. 7.
evoc. fol. 47. pag. 1. l. 13. prioris epistolæ. fol. 56. pag. 2. l. 16. no-
ui fœderis. fol. 63. pag. 1. l. 5. *ἀδύνατο. fol. 71. pag. 1. l. 2. non fa-
cit. fol. 76. pag. 2. l. 1. quod. fol. 89. pag. 2. l. 27. Inuiti. fol. 92.
pag. 2. l. 3. Rhetori. fol. 97. pag. 1. l. 10. Possiaceno.

B E Z A E

SECRET

CONFIDENTIAL

of the Department of State

Washington

1945

CONFIDENTIAL

CONFIDENTIAL

CONFIDENTIAL

CONFIDENTIAL

CONFIDENTIAL

CONFIDENTIAL

CONFIDENTIAL

CONFIDENTIAL

OCN 31673383

ENRICHMENT COURSE

The purpose of this course is to provide students with a comprehensive understanding of the various aspects of the enrichment process. This includes the identification of enrichment opportunities, the development of a plan, and the implementation of the plan. The course will cover the following topics:

- 1. Identification of enrichment opportunities
- 2. Development of a plan
- 3. Implementation of the plan
- 4. Evaluation of the plan
- 5. Reporting on the plan